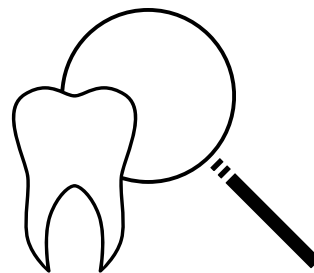

คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Dentist's Memory

歯科医師たちの追憶

เรื่องเล่าประสบการณ์การทำงานระบุดัวตนศพ
และบุคคลสูญหายจากภัยพิบัติในประเทศญี่ปุ่น

ถ้าหากคนที่สำคัญที่สุดในชีวิต
กลายเป็นเพียงแค่ร่างที่ไร้ที่มา คุณจะทำได้หรือ

จัดทำภายใต้โครงการแปลหนังสือและจัดทำหนังสือความรู้
ภาษาตะวันออก

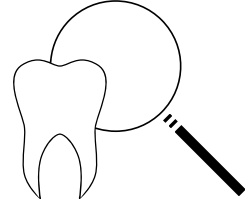
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Dentist's Memory

歯科医師たちの追憶

JUMP

Japanese Unidentified and
Missing Persons Response Team

東日本大震災の遺体安置所での勝村聖子・鶴見大学講師(当時)
ทพญ. คัตสึมูระ เซโกะ สาขานิติทันตกรรม มหาวิทยาลัยชิริมิ
ขณะปฏิบัติงานในสถานวาระ่างผู้เสียชีวิตจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออก

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

Dentist's Memory. -- กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2563.

87 หน้า.

1. ศพ -- การพิสูจน์เอกลักษณ์. 2. ภัยพิบัติ. 3. เวชศาสตร์ภัยพิบัติ. I. โครงการแปลหนังสือและจัดทำหนังสือความรู้ภาษาตะวันออก, ผู้แปล. II. ภัทร์อร พิพัฒน์กุลและคณะ, ผู้แปลร่วม. III. ชื่อเรื่อง.

614.6

ISBN 978-616-296-214-1

はじめに

本書『Dentist's Memory 歯科医師たちの追憶』は、シーナカリンウィロート大学人文学部東洋言語学科の「外国語書籍翻訳プロジェクト」の一環として作られました。中国語、韓国語および日本語を専攻する学生たちが、各言語で発表された作品からタイの人々に知ってほしい内容を翻訳して書籍化し、教育機関への無償配布を行うものです。学生の情報収集・処理能力や翻訳スキルを高めるとともに、社会に奉仕する経験を積むことが本プロジェクトのねらいです。

私たち日本語専攻では、2011年の東日本大震災をきっかけに結成された歯科医師のグループ JUMP（日本身元不明・行方不明者対策チーム）がまとめた『3.11 Identity 身元確認作業に従事した歯科医師の声を未来へ』を題材に選びました。未曾有の災害の現場で奔走した歯科医師の皆様の貴重な体験をタイ語で紹介したいと考えたためです。ドキュメンタリー番組『BS12 スペシャル 人間の履歴書—歯が語る 生きた証—』がきっかけで、同書の存在を知ることができました。

「日本語翻訳の基礎」科目を履修した3-5年生16名が翻訳を担当し、2020年2月から5月にかけて作業を進めました。編集・校正を経て5月に書籍が完成し、日本語教育を実施している高校・大学に学生自らが赴くなどして配布する予定です。本書に収録されている体験談には、タイではあまり知られていない事実が数多く含まれています。タイ語版を刊行し教育機関に届けることで、日本語学習教材としてのみならず、タイの人々が自分たちの社会について考えるきっかけとしていただけたら望外の喜びです。

最後になりましたが、著作物の使用を快諾くださった JUMP 代表の斉藤久子先生、ご協力くださった JUMP の皆様、および連絡調整の労をとってくださった BS12 トゥエルビ編成部の佐々岡沙樹様に心より御礼申し上げます。

2020年5月

シーナカリンウィロート大学人文学部

東洋言語学科日本語専攻 専任講師

パットオン・ピパタナクル

คำนำ

หนังสือ “Dentist's Memory” หรือหนังสือ “3.11 Identity บันทึกประสบการณ์ทันตแพทย์ผู้ทำงานในการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคล” ฉบับแปลภาษาไทยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของ “โครงการแปลหนังสือและจัดทำหนังสือความรู้ภาษาตะวันออก” ของหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๓ ซึ่งเป็นโครงการที่สาขาวิชาจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีจัดขึ้น เพื่อให้หนังสือในหลักสูตรฯ จัดทำหนังสือความรู้เกี่ยวกับประเทศจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีเป็นฉบับภาษาไทย สำหรับมอบให้แหล่งเรียนรู้ที่มีความต้องการ นอกจากนี้จะทำให้หนังสือได้เรียนรู้ขั้นตอนการค้นคว้าหาข้อมูลในภาษาต่างๆ และฝึกปฏิบัติเพื่อเพิ่มทักษะการแปล สามารถบูรณาการกับรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนภาษาและการแปลแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้หนังสือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม สร้างสำนึกต่อสาธารณะ

หนังสือเล่มนี้ จัดทำในส่วนของสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น มีนิสิตชั้นปีที่ 3-5 และนักศึกษาแลกเปลี่ยนชาวญี่ปุ่น เข้าร่วมโครงการ 16 คน บูรณาการกับรายวิชา JPN381 การแปลภาษาญี่ปุ่น ได้รับลิขสิทธิ์ต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นจาก JUMP (Japanese Unidentified and Missing Persons Response Team) นำงานเขียนของทันตแพทย์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลโดยใช้วิธีทางนิติทันตกรรมมาแปลเป็นภาษาไทย เพื่อเผยแพร่ให้คนไทยทั่วประเทศรับรู้ในวงกว้าง ทำให้เข้าใจสถานการณ์ในประเทศญี่ปุ่น ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ งานนิติเวชศาสตร์ของญี่ปุ่น ได้รับรู้เสียงจากผู้ปฏิบัติงานจริง และยังเป็นบริการวิชาการให้ผู้สนใจได้ศึกษาภาษาและการแปลด้วย

นิสิตทุกคนมีความตั้งใจและทุ่มเทในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การพิมพ์ต้นฉบับ รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม การแปลและตรวจแก้ การจัดรูปเล่มและการบรรณาธิการ นับว่าเป็นประสบการณ์ที่มีค่ายิ่งสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการ

ขอขอบคุณผู้สนับสนุนทุกท่าน รศ.ทพญ.ไซโต ฮิซาโกะ ประธานกลุ่ม JUMP ที่กรุณาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ต้นฉบับภาษาญี่ปุ่น คุณซาซาโอะ ผู้จัดรายการสารคดี “ประวัติบุคคล ฟินเล่าเรื่องราว หลักฐานของชีวิต” ที่เอื้อเพื่อข้อมูลและช่วยประสานงาน

หวังว่าหนังสือเล่มนี้ จะช่วยให้ผู้อ่านทุกท่านรับรู้สถานการณ์ปัจจุบันของประเทศญี่ปุ่น ผ่านมุมมองและความรู้สึกของผู้ที่อยู่ในพื้นที่จริงมากขึ้น การแปลเป็นหน้าที่หนึ่งของผู้รู้ภาษาที่จะถ่ายทอดความจริงให้สาธารณชนเกิดความรู้ความเข้าใจดีขึ้น ดิฉันและนิสิตทุกคนยินดีอย่างยิ่งที่มีโอกาสเช่นนี้

ภัทร์อร พิพัฒน์กุล

บรรณาธิการ

■BS12 スペシャル「人間の履歴書 -歯が語る 生きた証-」を制作して

この番組制作のきっかけは、宮城県警に震災に特化した「身元不明・行方不明者捜査班」があることを知ったことです。当時、宮城県には 10 体の身元不明遺体がありましたが、東日本大震災から 10 年近く経過し身元特定が難航する中、「なんとかしてもご遺体をご家族へお返ししたい」と地道に捜査を続ける捜査班の方たちの思いを番組で伝えたいと思いました。

一方で、今後の災害を考えた時に、ここまで警察が苦勞せずに特定できるようにできないのだろうか？と思い、別の視点から災害時の身元確認について取材をし直そうと考えました。いろいろ調べるうちに、歯科所見が身元確認において非常に重要であることを知り、千葉大学法医学教室の斉藤久子先生をはじめ、「JUMP」の方たちの取材をさせて頂きました。日本には国が主導する大規模災害時の身元確認システムが存在せず、海外に遅れている状況を懸念して熱心に活動を続ける「JUMP」の方たちの思いを番組で伝えたいと思い、死後も長く残る「歯」による身元確認に焦点を当てて取材を行い、過去の災害から学んだ日本の課題を踏まえ、今後の大規模災害に向けて何をすべきか考えるきっかけになればと思い、番組を制作しました。

今年 1 月に「JUMP」の方たちに同行させて頂き、タイのチェンマイ大学や法務省法科学研究所などを取材させて頂きましたが、スマトラ島沖地震から 15 年経過しても風化することなく、当時の後悔から官民間問わずタイの方たちが熱心に議論を続けている様子を拝見して非常に驚くとともに、こうしたタイの状況を日本の人たちにも伝えなければいけないと思いました。番組をご覧になった方の中には、タイの方たちの意識の高さに感動された方が多くいらっしゃいました。

私は、東日本大震災直後に被災地の取材をしていましたが、10 年近く経過し改めて取材をして感じたのは、震災直後とは違うご遺族の辛さでした。震災直後は周囲の人に家族が行方不明であることを話すことができても、震災から時間が経過し世の中が日常に戻ったことで、家族が行方不明であることを話すことすらできない状況にある人が多いという現実を知りました。今も家族を探していることを家族の間でも話すことができない人、遺体を探し続けるのか悩まれている人、皆さん違う辛さを抱えておられました。「『行方不明』という言葉が重いんです。」と、あるご遺族の方がおっしゃっていましたが、今も東日本大震災による行方不明者は 2500 人以上います。そして、その行方不明者の家族が今も周りに言えなくても辛い思いをされています。身元不明のご遺体の身元を特定し、行方不明者を 1 人でも少なくすることは、残された家族、今生きている人を救うこととなります。

日本では、今年 4 月に「死因究明等（死因究明及び身元確認）推進基本法」が施行され、ようやく日本もスタートラインに立つ状況ですが、災害時の身元確認について今後大きく進むことを望んでいます。

บทความพิเศษ

การจัดทำรายการสารคดีพิเศษของสถานีโทรทัศน์ BS12 ตอน “ประวัติบุคคล พินเล่าเรื่องราว หลัฐานของชีวิต”

ซาซาโอกะ ซากิ ผู้จัดรายการ

การจัดทำรายการนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากการได้รู้เรื่องราวของ “หน่วยค้นหาบุคคลสูญหายและศพนิรนาม” ที่ปฏิบัติงานพิเศษในสังกัดสำนักงานตำรวจจังหวัดมิยาจิ ครั้งนั้น จังหวัดมิยาจิมียังมีศพนิรนามอยู่ 10 ร่าง พวกเขาพยายามตรวจสอบและค้นหาแม้เวลาผ่านไป 10 ปีนับจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกเฉียงของญี่ปุ่น¹ “ไม่ว่าจะอย่างไรก็อยากส่งร่างนี้คืนให้กับครอบครัว” ฉันอยากถ่ายทอดความรู้สึกมุ่งมั่นของพวกเขาสู่สังคมผ่านรายการโทรทัศน์

เมื่อคิดว่าหากมีภัยพิบัติร้ายแรงเกิดขึ้นในอนาคต ทำอย่างไรตำรวจจะไม่ต้องลำบากในการระบุตัวตนศพขนาดนี้ ฉันจึงเริ่มหาข้อมูลเกี่ยวกับการระบุตัวตนศพจากภัยพิบัติในแง่มุมอื่นๆ และได้ทราบว่า การตรวจพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลด้วยวิธีทางทันตกรรมมีความสำคัญมาก ฉันมีโอกาสได้สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากอาจารย์ไซโต อิซาโกะที่ห้องวิจัยนิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิบะ รวมทั้งทันตแพทย์ในกลุ่ม JUMP² และได้จัดทำรายการขึ้นโดยหวังว่าจะถ่ายทอดความคิดของกลุ่ม JUMP ที่ว่าญี่ปุ่นยังไม่มีระบบพิสูจน์บุคคลเมื่อเกิดภัยพิบัติขนาดใหญ่ที่เป็นแกนกลางสำหรับใช้ร่วมกันได้ เมื่อเทียบกับต่างประเทศแล้วยังล่าช้าอยู่ ฉันได้จัดทำรายการที่มุ่งเน้นไปที่การระบุตัวตนด้วย “พิน” และการเรียนรู้เหตุการณ์ในอดีต เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติขนาดใหญ่ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

เดือนมกราคมปีนี้ ฉันได้เดินทางไปเยือนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสถาบันวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์ต่างๆ ร่วมกับกลุ่ม JUMP ฉันได้เห็นการที่ผู้คนในประเทศไทยไม่ว่าจะหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ต่างอภิปรายกันถึงปัญหาที่เคยเกิดในภัยพิบัติคลื่นสึนามิจากแผ่นดินไหวเกาะสุมาตรา³ แม้จะผ่านมา 15 ปีแล้ว ฉันอยากถ่ายทอดความมุ่งมั่นของคนไทยต่อคนญี่ปุ่น และเมื่อรายการสารคดีแพร่ภาพออกไป ก็มีผู้ชมจำนวนมากไม่น้อยที่แสดงความคิดเห็นว่าคนไทยมีการตระหนักถึงปัญหาต่างๆ อย่างน่าทึ่ง

¹ 東日本大震災 (the Great East Japan Earthquake) 11 มี.ค.2011

² JUMP (Japanese Unidentified and Missing Persons Response Team) กลุ่มทันตแพทย์ที่มีปฏิบัติงานด้านการพิสูจน์บุคคลโดยวิธีทางทันตกรรม เพื่อช่วยในการค้นหาผู้เสียชีวิตและบุคคลสูญหาย มีแนวคิดที่จะส่งเสริมประสิทธิภาพในการระบุตัวตนของญี่ปุ่นให้ก้าวหน้าขึ้น

³ “the Sumatra-Andaman earthquake” 26 ธ.ค.2004 เกิดแผ่นดินไหวอย่างรุนแรง ศูนย์กลางอยู่บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย ขนาดความรุนแรง 8.9 ริกเตอร์ ส่งผลให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิที่จังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา จังหวัดระนอง จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล ทำให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 5,400 คน บาดเจ็บกว่า 8,000 คน และสูญหายอีกจำนวนมาก

ฉันเคยเดินทางเก็บข้อมูลหลังเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น เมื่อได้ค้นคว้าข้อมูลหลังจากเหตุการณ์ผ่านไปแล้ว 10 ปี สิ่งทีรู้สึกว่าจะแตกต่างกันก็คือความทุกข์ของครอบครัวผู้สูญเสีย ฉันได้รู้ว่าหลังเกิดแผ่นดินไหวและสึนามิใหม่ๆ นั้นครอบครัวจะบอกเล่าต่อบุคคลรอบข้างว่าคนในครอบครัวสูญหายไป แต่เมื่อเวลาผ่านไป ทุกคนกลับมาใช้ชีวิตตามปกติแล้วพวกเขาไม่สามารถบอกเล่าแบบนั้นได้ ถึงตอนนี้ก็ยังมีคนตามหาคนในครอบครัวโดยไม่สามารถบอกใครได้ คนที่กังวลเรื่องการหาศพ แต่ละคนมีความทุกข์แตกต่างกัน ครอบครัวผู้สูญเสียบางคนกล่าวว่า “คำว่า *บุคคลสูญหาย* มันหนักหนาเหลือเกิน” ปัจจุบันมีผู้ที่เป็นบุคคลสูญหายจากแผ่นดินไหวและสึนามิครั้งนั้นกว่า 2500 คน ครอบครัวของพวกเขาก็ยังเป็นทุกข์โดยไม่สามารถบอกใครได้ การหาทางพิสูจน์บุคคล ทำให้บุคคลสูญหายมีลดลงอีกสักคน จึงเป็นการช่วยเหลือเยียวยาครอบครัวที่ถูกทิ้งให้มีชีวิตอยู่ต่อไป

ที่ญี่ปุ่น จะมีการกำหนดกฎหมาย “มาตรฐานการส่งเสริมการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคล (การค้นหาสาเหตุการเสียชีวิตและระบุตัวตน)” ในเดือนเมษายน ปีนี้ นับว่าญี่ปุ่นกำลังจะเริ่มก้าวแรกแล้ว เป็นที่น่าคาดหวังว่าการพิสูจน์บุคคลเมื่อเกิดภัยพิบัติจะมีความก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อไป

BS12 2020年3月28日(土)午後7:00~放送/2020年4月24日(金)午後9:00~再放送
『人間の履歴書 —歯が語る 生きた証—』

https://www.twellv.co.jp/program/documentary/bs12-sp/archive-bs12-sp/bs12-sp_04/

ภาพจากรายการสารคดีพิเศษของสถานีโทรทัศน์ BS12 ตอน“ประวัติบุคคล ฟันเล่าเรื่องราว หลักฐานของชีวิต” ออกอากาศในวันเสาร์ที่ 28 มีนาคม ค.ศ.2020 เวลา 19:00 น.

目 次

(頁)

はじめに

佐々岡沙樹「BS12 スペシャル『人間の履歴書 -歯が語る 生きた証-』を制作して」

1. 遺体安置所で身元確認作業に従事した歯科医師の声

- 1) 「世界最大の惨事 日航機墜落事故」 群馬県警察医会 警察医 大國勉
(ジーワイ・ヒウ訳) 2
- 2) 阪神・淡路大震災 (ナダー・ヌッチャカセーム訳) 6
- 3) 「人間の尊敬を思う 阪神・淡路大震災」 兵庫県警察歯科医 河原忍
(クリタパット・デットウオンパーコン訳) 11
- 4) 東日本大震災 (クリタパット・デットウオンパーコン訳) 13
- 5) 熊谷章子 岩手県医科大学口腔外科 (コンラタット・カオサムアン訳) 14
- 6) 咲間彩香 千葉大学医学部法医学 (ニチャコーン・チットストーン訳) 18
- 7) 斉藤久子 千葉大学医学部法医学 (カンヤーパック・プアッドポーン訳) 23
- 8) 大林由美子 香川大学医学部歯科口腔外科 (カンピー・スクサイ訳) 25
- 9) 岡久美子 旭川医大歯科口腔外科学講座 (アスダーウット・マンベンヒーム訳) 31
- 10) 勝村聖子 鶴見大学歯学部法医学 (パーヌボン・ハーンキティモンコン訳) .36
- 11) 佐藤真奈美 宮城県歯科医師会 (ニパパン・トンフワン訳) 42
- 12) 斉藤久子 千葉大学医学部法医学 (タンチャノック・サワンチャイ訳) 48
- 13) 小菅栄子 群馬県警察医会 警察医 (パットピモン・コンウット訳) 50
- 14) 岡広子 広島大学国際歯科医学連携開発学 (パパーウィン・トラニッタクン訳) 52

2. 日航機墜落事故、阪神・淡路大震災、東日本大震災における身元確認の再検証

- 1) 「最後の最後まで」元群馬県警察官・作家 飯塚訓
(ヤーニサー・ターラーノン訳) 57
- 2) 生前歯科資料の入手とデータベース化 (スパカーン・アピナンタコーン訳) ... 60
- 3) 心理的ケア (スパカーン・アピナンタコーン訳) 62
- 4) 災害コーディネーター (スパカーン・アピナンタコーン訳) 64
- 5) 日本の現状 (スパカーン・アピナンタコーン訳) 64
- 6) 「女性歯科医師とグリーフケア」防衛医科大学法医学講座 助教 染田英利
(スパサート・ルアンパラパイ訳) 65

3. 「最悪を想定するものだけが、最悪な状況を回避できる」

岩手医科大学法医学講座 教授 出羽厚二 (スパサート・ルアンパラパイ訳) 67

4. 『3.11 Identity -身元確認作業に従事した歯科医師の声を未来へ-』を読んで

東京外国語大学3年 (シーナカリンウィロート大学留学生) 原早貴子..... 73

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทความพิเศษ การจัดทำรายการสารคดีพิเศษของสถานีโทรทัศน์ BS12 ตอน“ประวัติบุคคล
ฟันเล่าเรื่องราว หลักฐานของชีวิต” ซาซาโอกะ ซากิ

1. เสียงของทันตแพทย์ที่ทำงานระบุด่วนศพ ณ สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต
  - 1) “หายนะที่ใหญ่ที่สุดของโลก อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก”
โอคุนิ สึโตะมุ สมาคมการแพทย์ตำรวจและแพทย์ตำรวจจังหวัดกุมมะ
(แปลโดย จีไว ฮิว).....2
  - 2) แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิ (แปลโดย นดา นุซเกษม).....6
  - 3) “การเคารพความเป็นมนุษย์กับแผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิ”
คาวาฮาระ ชิโนบุ ทันตแพทย์ตำรวจจังหวัดเฮียวโงะ (แปลโดย กฤตภาส เดชวงศ์ภากร).....11
  - 4) แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกเฉียงของญี่ปุ่น (แปลโดย กฤตภาส เดชวงศ์ภากร).....13
  - 5) คุณะทานิ อากิโกะ มหาวิทยาลัยแพทย์และทันตแพทยศาสตร์อิวาเตะ
(แปลโดย กลย์ธัช ชาวสำอาง).....14
  - 6) ซากิมะ อายะกะ คณะแพทยศาสตร์ สาขานิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิบะ
(แปลโดย ฉินชากร จิตสุนทร).....18
  - 7) ไชโต้ อิชากะ คณะแพทยศาสตร์ สาขานิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิบะ
(แปลโดย กัญญาภักดิ์ เผือดผ่อง).....23
  - 8) โอบายาชิ ยูมิโกะ คณะแพทยศาสตร์ สาขาศัลยกรรมช่องปาก มหาวิทยาลัยคางาวะ
(แปลโดย คัมภีร์ สุกใส).....25
  - 9) โอกะ คุมิโกะ หลักสูตรศัลยกรรมช่องปาก มหาวิทยาลัยการแพทย์อะซะฮะฮิเกะวะ
(แปลโดย อัษฎาวัชร หมานเบ็ญหิม).....31
  - 10) คัตสึมุระ เซโกะ คณะทันตแพทยศาสตร์ สาขานิติทันตกรรม มหาวิทยาลัยชิริมิ
(แปลโดย ภาณุพงศ์ หาญกิตติมงคล).....36
  - 11) ซาโต้ มานามิ สมาคมทันตแพทย์จังหวัดมียาจิ (แปลโดย นิภาพรรณ ทองห้วง).....42
  - 12) ไชโต้ อิชากะ คณะแพทยศาสตร์ สาขานิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิบะ
(แปลโดย ธัญชนก สว่างใจ).....48
  - 13) โคสุเกะ เออิโกะ แพทย์ตำรวจจังหวัดกุมมะ (แปลโดย พัชรพิมล คงวุธ).....50

14) โอลิมปิก การพัฒนาความร่วมมือด้านเวชศาสตร์ทันตกรรมระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยอิโรซิมะ (แปลโดย ปภาวีน ธรนิศตระกูล).....	52
2. ทบทวนระบบการระบุตัวตนอีกครั้งจากเหตุการณ์อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ ตก, แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิ, แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น	
1) “จนท่ายี่สิบ” อิชูกะ ซาโตชิ อดีตเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำจังหวัดกุมมะและนักเขียน (แปลโดย ญาณิศา ตาลานนท์)	57
2) การรวบรวมฐานข้อมูลและการเก็บข้อมูลทางทันตกรรมก่อนเสียชีวิต (แปลโดย ศุภกานต์ อภินันท์ฐกรณ์).....	60
3) การเยียวยาจิตใจ (แปลโดย ศุภกานต์ อภินันท์ฐกรณ์).....	62
4) ผู้ประสานงานทางภัยพิบัติ (แปลโดย ศุภกานต์ อภินันท์ฐกรณ์).....	64
5) สถานการณ์ปัจจุบันในญี่ปุ่น (แปลโดย ศุภกานต์ อภินันท์ฐกรณ์).....	64
6) “ทันตแพทย์หญิงกับการบรรเทาความเศร้าโศก” โซเมดะ ฮิเดะโตะชิ หลักสูตรนิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทย์กองกำลังป้องกันตนเอง (แปลโดย ศุภเสริฐ เลื่อนประไพ).....	65
3. “เพียงแค่สมมุติเหตุการณ์ที่เลวร้ายที่สุด ก็จะสามารถหลีกเลี่ยง สถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุดได้” ศ.นพ.เดวะ โคจิ หลักสูตรนิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยการแพทย์อิวาเตะ (แปลโดย ศุภเสริฐ เลื่อนประไพ).....	67
4. จากการอ่าน 3.11 Identity “เสียงของทันตแพทย์ที่ทำงานระบุตัวตนศพถึงวันข้างหน้า” ซากิโกะ ฮาระ (นักศึกษามหาวิทยาลัยโตเกียวศึกษาต่างประเทศ ชั้นปีที่ 3 ,นักศึกษา แลกเปลี่ยนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).....	71

คำอธิบายคำศัพท์ที่ใช้ในการแปล

ต้นฉบับภาษาญี่ปุ่น 日本語原本

JUMP (Japanese Unidentified and Missing Persons Response Team) 『3.11 Identification, 身元確認作業に従事した歯科医師の声を未来へ』 ブックウェイ、2016. ISBN 978-4-86584-008-7

個人識別 (こじんしきべつ) การพิสูจน์บุคคล (Human Identification)

身元確認 (みもとかくにん) การระบุตัวตน (Identity Verification)

งานนิติเวชศาสตร์ที่สำคัญคือการพิสูจน์บุคคลที่เสียชีวิตหรือสูญหายในอุบัติเหตุ หรือภัยพิบัติต่างๆ ปัจจุบันมีวิธีการทางวิทยาศาสตร์ 3 วิธีที่เป็นที่ยอมรับทางกฎหมายของระบบพิสูจน์บุคคล คือ ข้อมูลลายนิ้วมือ ข้อมูลทางการแพทย์และทางพันธุกรรม และข้อมูล DNA (พันธุกรรมพันธุกรรมที่พิมพ์ร ชมเดช, วิทยานิพนธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2004)

遺体安置所 (いたいあんちしょ) สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต

歯科所見採取 (しかしょけんさいしゅ) การเก็บหลักฐานและข้อมูลทางพันธุกรรม

法医学 (ほういがく) นิติเวชศาสตร์ (Forensic Medicine)

法歯学 (ほうしがく) นิติทันตกรรม (Forensic Dentistry, Forensic Odontology)

日航機墜落事故 (にっこうきつらいらくじこ) อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก (Japan Airlines 123) 12 ส.ค.1985 จังหวัดกุมมะ

阪神・淡路大震災 (はんしんあわじだいしんさい) แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิ (The Great Hanshin Earthquake) 17 ม.ค.1995 เมืองโกเบ จังหวัดเฮียวโงะ

東日本大震災 (ひがしにほんだいしんさい) แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น (Great East Japan earthquake, Tōhoku earthquake) 11 มี.ค.2011
แผ่นดินไหวและสึนามิครอบคลุมพื้นที่จังหวัดมียาจิ อิวาเตะ ฟุกุชิมะ ที่มาของคำว่า “3.11 earthquake”

1. เสียงของทันตแพทย์ที่ทำงานระบุดัตตศพ ณ สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต

1) หายนะที่ใหญ่ที่สุดของโลก อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก

โอคุนิ ลีโตะมุ สมาคมการแพทย์ตำรวจและทันตแพทย์ตำรวจจังหวัดกุมมะ

เริ่มแรก

อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก ที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคมปี 1985 นั้น ส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์โดยมีผู้โดยสารและลูกเรือรวมทั้งหมด 520 ราย จากคำกล่าวที่ว่า “เครื่องจัมโบ้เจ็ทไม่มีทางตก” ทำให้เกิดผลกระทบรุนแรง ในขณะที่ผู้คนทั่วโลกให้ความสนใจนั้น ก็มีการจัดตั้งศูนย์การระบุดัตตศพขึ้นมา และในท้ายที่สุดแล้ว เป็นที่น่าประหลาดใจที่สามารถระบุดัตตศพผู้เสียชีวิตได้ถึง 99.6% นับจากเหตุการณ์นั้นผ่านมาเป็นเวลากว่า 30 ปีแล้ว คิดว่ามันจะไม่หายไปจากความทรงจำผู้คนแน่นอน

อุบัติเหตุเครื่องบินเจแปนแอร์ไลน์ตก (เนื้อหาเหตุการณ์โดยคร่าว)

ในกลางฤดูร้อนเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 1985 เวลา 18.00 น. "สายการบินเจแปนแอร์ไลน์ 123 ที่มุ่งหน้าสู่อิซอซาก้า" ซึ่งออกจากสนามบินนานาชาติฮานะดะยังคังทะยานขึ้นเรื่อย ๆ แต่เมื่อถึงระดับความสูง 24,000 ฟุต (ประมาณ 7.3 เมตร) ผู้รอดชีวิตยืนยันว่ามีเสียงแปลกๆ "โครม" หลังจากสิ้นเสียงเครื่องบินก็สูญเสียชีวิตการทรงตัว และมีควันขาวปกคลุมอยู่เต็มในตัวเครื่อง

หลังจากนั้นเครื่องจัมโบ้เจ็ทก็ควบคุมไม่ได้ ก็ปัดันได้ส่งสัญญาณฉุกเฉิน Squark 77 ไปยังภาคพื้นดินโดยที่ยังไม่รู้สาเหตุใด ๆ จากนั้นเที่ยวบินแห่งความตายก็ได้เริ่มขึ้น

ส่วนหัวของเครื่องเกิดการสั่นไหวอย่างรุนแรงและตกอยู่ในสถานการณ์ Dutch roll จนหัวเครื่องบินหมุนวนเป็นเลข 8 (อาการที่หัวเครื่องบินส่ายไปมาอย่างรุนแรง) การลงจอดอย่างทุลักทุเลนี้นานถึง 32 นาที เหล่าผู้โดยสารต่างพญาตีเอาตัวรอดอย่างเอาเป็นเอาตาย และได้เขียน “พินัยกรรม” ไว้ด้วย

เครื่องบินได้บินผ่านเขตชิซูโอกะ, ยามานาชิ, โตเกียว, ไชตามะ, นางาโนะ หลังจากผ่านเส้นชายแดนจังหวัดนางาโนะและกุมมะ เครื่องบินหันไปทางขวาทันที และชนเข้ากับสันเขาโอซุทากะ ในจังหวัดกุมมะที่ลาดชันเข้าอย่างแรงจนเกิดไฟลุกท่วม

ความเร็วของเครื่องบินก่อนเกิดการปะทะเข้ากับสันเขาอยู่ที่ 460 กิโลเมตร/ชั่วโมง ที่สถานที่เกิดเหตุมีซากปีก ลำตัวเครื่องบิน รวมถึงชิ้นส่วนแขนขา ร่างกายของผู้โดยสารที่ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเป็นของใครบ้างกระจัดกระจายไปทั่ว ไฟได้ลุกโชนไหม้ทั้งคืนจนเช้าวันรุ่งขึ้น มีควันดำปกคลุม และร่างของผู้คนที่ฝึกขาดกระจัดกระจายอย่างน่าสังเวชก็ได้ถูกไฟไหม้จนกลายเป็นเถ้าถ่าน

ผู้รอดชีวิต (ผู้รอดชีวิตอย่างปาฏิหาริย์ 4 ราย)

ในขณะที่ผ่านคืนค้นหาผู้เคราะห์ร้ายแล้ว รุ่งเช้าก็พบผู้รอดชีวิต ได้แก่ คุณคาวาคามิ เคโกะ, คุณโอจิไอ ยูมิ, คุณโยชิซากิ ฮิโรโกะและลูก รวมทั้งหมด 4 ราย อย่างไรก็ตามการช่วยชีวิตนั้นเป็นไปได้ยากมาก เพราะไม่มีลานจอดเฮลิคอปเตอร์

เนื่องจากพื้นที่เกิดเหตุดังกล่าวอยู่ในหุบเขาลึก จึงได้มีการสร้างลานจอดเฮลิคอปเตอร์ชั่วคราวไว้ในสถานที่เกิดเหตุ และในไม่ช้า ร่างที่ถูกห่อหุ้มด้วยผ้าขาวถูกขนย้ายไปยังลานจอดเฮลิคอปเตอร์ และได้ขนย้ายร่างจากลานจอดไปไว้ยังที่โรงเรียนประถมของเมืองฟูจิโอกะไดอิจิ

การชันสูตรพลิกศพ (การตรวจสอบศพโดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจร่วมด้วย)

ณ โรงเรียนเมืองฟูจิโอกะซึ่งกลายเป็นสถานที่ชันสูตรศพ มีผ้าพลาสติกกางเต็มพื้นไม้หน้าต่างโรงเรียนปิดทุกบาน และมีม่านสีดำปิดทั้งหมดเพื่อไม่ให้มองเห็นจากด้านนอก จึงทำให้ภายในโรงเรียนมีอุณหภูมิสูงเกิน 40 องศาเซลเซียสตั้งแต่เช้า

สภาพภายในโรงเรียน มีกลิ่นธูปโขมง ความร้อนอบอ้าวเนื่องจากการอยู่รวมกันของผู้คน และมีกลิ่นเน่าเหม็นที่ไม่สามารถทนได้

แม้ว่าร่างกายของผู้เสียชีวิตที่ถูกชนมา มีสภาพฉีกกระจัดกระจายเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แต่หากมีส่วนหัวหรือคออยู่ ก็ถือว่าเป็น “ศพที่สมบูรณ์” แต่หากเป็นซากเศษที่ไม่สามารถระบุได้ก็ถือเป็น “ชิ้นส่วนศพบางส่วน” มีจำนวนมากมายเป็นพันๆ ชิ้น

สำหรับการชันสูตรศพนั้นจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ 5-6 คน แพทย์ 2 คน พยาบาล 2-3 คน และหากร่างของศพไหนมีฟันก็จะมีทันตแพทย์ 2 คน ทั้งหมดนี้นับเป็น 1 “กลุ่มคณะผู้ชันสูตรศพ”

นอกจากนี้ห้องตรวจภายในโรงยิมนั้น มีห้องตรวจถึง 22 ห้องเพื่อที่จะสามารถตรวจสอบได้ภายในครั้งเดียว และได้เตรียมเครื่องเอกซเรย์ฟันไว้ถึง 2 เครื่องด้วยกัน

การชันสูตร เริ่มต้นด้วยการที่ผู้เกี่ยวข้องพนมมือ และโค้งคำนับศพพร้อมกัน

ศพที่ห่อหุ้มด้วยผ้าขาวได้ถูกนำออกมาวางไว้บนผ้าพลาสติก และล้างเลือดและหนองออกโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจกับพยาบาลอย่างระมัดระวัง

เนื่องจากไม่ว่าร่างไหนก็ได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะลำตัวขาด ไม่มีศีรษะ แขนขาขาดออกจากกัน สภาพศพถูกเผาไหม้จนดำเกรียม ไม่สามารถระบุเพศได้ อยู่ในสภาพที่น่าเวทนา

ระบุตัวตน (การค้นหว่าเป็นใครมาจากไหน เป็นขั้นตอนสำคัญ)

จากการเตรียมกระดาดหนึ่งแผ่นจนอดหลับอดนอนนั้น เกิดประโยชน์มากในสถานการณ์ที่โกลาหลเช่นนี้ เพราะกระดาดแผ่นนี้เป็นคู่มือทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติทางพันธุกรรมรวมไปถึงเป็นเอกสารรวมศัพท์เฉพาะทางด้วย

ประวัติทางพันธุกรรมจะมีภาพวาดที่เป็นรูปธรรมโดยเน้นตามโครงสร้างฟันอย่างชัดเจน และมีคำอธิบายตามหลัก Odontogram (ตารางและแผนภาพฟัน) เพิ่มเข้ามา

นอกจากนี้เอกสารรวมศัพท์เฉพาะทางเป็นกระดาดที่ทำให้ทุกคนเข้าใจคำศัพท์เฉพาะทางของพันธุกรรม และหากฟันตกหายหรือกลายเป็นเถาถ่านไปแล้ว ยังมีการขอให้เขียนระบุคำว่า “ไม่ชัดเจน” หรือ “ไม่ทราบ” อีกด้วย ดังนั้นการที่ทุกคนร่วมมือกันจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้การดำเนินงานไปได้ด้วยดี

ในวันที่ร้อนจัดติดต่อกันหลายวัน (เนื่องจากงานที่มีมากและอากาศร้อน ทำให้มีบางคน เป็นลม)

การชันสูตรศพดำเนินไปต่อเนื่องหลายวัน

หลังจากชันสูตรศพเสร็จไปหนึ่งร่าง อีกศพก็จะถูกเคลื่อนย้ายมาวางใหม่ และเข้าสู่ การชันสูตรต่อไป

ณ สถานที่ชันสูตรศพ มีผู้เกี่ยวข้องอยู่มากมายและเต็มไปด้วยความตึงเครียดในทุก วัน

ตามนโยบายของกรมตำรวจประจำจังหวัดที่ว่า “เนื่องจากเป็นหน้าร้อน ไม่ว่าจะเป็ นศพที่ตกจากภูเขา ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ต้องชันสูตรภายในวันนั้น” ดังนั้น ไม่ว่าจะตึกแค่ไหน การชันสูตรศพก็ยังคงดำเนินต่อไป

สภาพศพนั้น ก็ได้เน่าลงเรื่อยๆ และมีหนอนสีขาวเพิ่มขึ้นมา และเพราะเหตุนี้จึง จำเป็นต้องใช้ ยาฆ่าแมลงหรือน้ำ มาล้างศพก่อนจะชันสูตร ทำให้ใช้เวลาค่อนข้างมากในการ ชันสูตรแต่ละศพ

นอกจากนี้จำนวนศพที่ไม่สามารถระบุเพศ อายุ ก็ได้เพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ ศวัณรูปที่ลอย ขึ้นมาค้ำทั้งวังโรมิ และเสียงกรีดร้องของผู้สูญเสีย ทำให้การทำงานในทุกๆ วันนั้นเป็นไป อย่างยากลำบาก และท้ายที่สุดก็ต้องขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่านที่ทำให้งานการชันสูตรศพ ดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่วุ่นวาย และสิ้นสุดภายในเดือนธันวาคมของปีนั้น ขอขอบคุณมาก จจริงๆ

ลึกลงไปในภูเขาของหมู่บ้านอุเอโนะ สถานที่อันตรรายที่ไม่มีแม่แต่ถนนหรือที่ให้นอน พัก ซึ่งกระทบต่อผู้ที่ช่วยขนย้ายศพอย่างมาก และผู้ที่ทำงานชันสูตรศพอยู่ในโรงยิม ก็ พยายามได้อย่างดีเยี่ยม ผมขอภาวนาให้ผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนี้ไปสู่สุคติ และ ขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่านจากใจจริง

ผู้ช่วยเหลือในการชันสูตรศพเหตุเครื่องบินเจแปนแอร์ไลน์ตก

ทั้ง 3 คนทำงานกันจนถึงดึก

ซาย โอคุนิ สึโตะมุ

กลาง ฮาจิโมโตะ เซจิ (ปัจจุบันศึกษาที่ Tokyo Dental College สาขานิติเวชศาสตร์)

ขวา อิซูกะ ซาโตชิ

2) แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อาวาจิ

เมื่อวันที่ 17 มกราคม 1995 ช่วงเช้า เวลา 05.46 น. ได้เกิดแผ่นดินไหวขนาด 7.3 แมกนิจูดขึ้นซึ่งมีจุดศูนย์กลางการเกิดแผ่นดินไหวอยู่บริเวณที่มีการเคลื่อนตัวเปลือกกันของชั้นแผ่นดินโนจิมะในเมืองโฮคุตันบนเกาะอาวาจิแผ่นดินไหวครั้งนี้นำมาซึ่งความเสียหายอย่างใหญ่หลวงนับตั้งแต่แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่คันไซเมื่อปี 1923 เกาะอาวาจิ เมืองโกเบ เมืองนิชิโนะมียะ เมืองอาชิยะ ฯลฯ ได้ประสบกับแรงสั่นสะเทือนอย่างรุนแรงในระดับ 7 มีผู้เสียชีวิต 6,434 รายและผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ 43,792 ราย

สมาคมทันตแพทย์ของจังหวัดเฮียวโงะได้สูญเสียชีวิตอันมีค่าของผู้บริหาร ตั้งแต่ประธานกรรมการของบริษัท 3 คนจากอุบัติเหตุเครื่องบินตก 1 ในนั้น คือ บิดาของคาวาฮาระ ชิโนบุ ซึ่งเป็นทันตแพทย์ตำรวจของจังหวัดเฮียวโงะในปัจจุบันอีกด้วย ในขณะที่เกิดอุบัติเหตุ คุณหมอคาวาฮาระผู้เป็นทันตแพทย์นั้นกำลังทำงานระบุด่วนที่สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตของจังหวัดกุมมะ ในปีถัดมาคือปี 1986 ด้วยการสนับสนุนของพรรคพวกของคุณหมอคาวาฮาระ ทำให้มีการจัดตั้ง “สมาคมทันตแพทย์ตำรวจ” ขึ้นที่สมาคมทันตแพทย์ของจังหวัดเฮียวโงะ และพวกเขาก็ได้แสดงให้เห็นถึงพลังอันยิ่งใหญ่ผ่านเหตุการณ์ของแผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิ แต่แม้ว่าจะเป็นหนึ่งในสมาคมแพทย์ตำรวจที่มีอยู่ทั่วประเทศที่เติบโตขึ้นด้วยศักยภาพในเหตุการณ์ต่างๆ แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่ฮันชิน-อวาจิก็ยังมีทั้งปัญหาต่างๆ ที่เหล่าทันตแพทย์ต้องเผชิญ

เสียงความเห็นบางส่วนจากทันตแพทย์ที่ได้ถูกบรรจุไว้ใน “ภัยพิบัติแผ่นดินไหวครั้งใหญ่และการดูแลรักษาทางทันตกรรม รายงานและข้อเสนอจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่ฮันชิน-อวาจิ” โดยสมาคมทันตแพทย์ของจังหวัดเฮียวโงะและสมาคมทันตแพทย์ตำรวจ มีเนื้อหาบางส่วนดังนี้

ศพที่ถูกแช่แข็งด้วยน้ำแข็งแห้ง

วันที่ 20 มกราคม ณ สำนักงานตำรวจสุมะ สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตวัดสุมะ บริเวณบ้านเรือนที่ถล่มเรียงรายอยู่รอบวัดสุมะ ไม่มีเครื่องทำความร้อนที่สามารถใช้ได้ และศพไม่รู้ก็ศพที่ถูกแบกขึ้นมาไว้บนพื้นที่เย็นเหมือนน้ำแข็ง ในจำนวนนี้มีอยู่ 5 ศพที่อยู่ในขั้นตอนการชันสูตรศพที่ไม่สามารถระบุด่วนได้ คุณหมอคาวาฮาระ ชิโนบุที่ออกปฏิบัติการเป็นครั้งแรกหลังจากเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหว ก็ได้ประสบกับเรื่องที่ไม่ถึงเป็นสถานการณ์ที่ศพที่ถูกแช่แข็งด้วยน้ำแข็งแห้งเพื่อชะลอการย่อยสลายนั้นแม้แต่จะอ้าปากออกก็ยังทำไม่ได้นั่นเอง “เป็นสถานการณ์ที่พยายามเปิดปากของศพไปพร้อมๆ กับการให้ความร้อนด้วยการนำถุงร้อนที่ใช้แล้วทิ้งมาแนบไว้บนหน้าของศพและใช้ไคร์เป่าผมเป่าค่อนข้างที่จะเสียเวลามากกว่าที่คิด และผลสุดท้ายก็คือใช้เวลาเพิ่มขึ้นอีก 2 ชั่วโมงกับการ

ชั้นสูตรทั้ง 5 ศพครับ” คุณหมอคาอาฮาระกล่าว ตั้งแต่ครั้งหน้าเป็นต้นไปจะกำจัด น้ำแข็งแห้งออกไว้ก่อนล่วงหน้า และขอให้ตำรวจช่วยอุ่นศพไว้ก่อน นอกจากนี้ต้องให้ที่ สำนักงานรับมือภัยพิบัติ จัดการเรื่องของการเพิ่มอุณหภูมิกับใครเป่าผมเข้าไปในอุปกรณ์ พกพาที่ใช้ในการชันสูตรพลิกศพด้วย

การระบุตัวตนหลังจากค้นหาพื้นที่ถูกเผาไหม้

วันที่ 24 มกราคม ณ สำนักงานตำรวจนาคาตะ สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตโรงยิมของ โรงเรียนมัธยมปลายมูราโนะ

“ในกรณีของนาคาตะนอกเหนือจากการถูกแรงอัดจนตายแล้ว ยังมีผู้คนจำนวนมากที่ เสียชีวิตด้วยอัคคีภัย และยังมีกรณีที่เหลือเพียงแค่ชิ้นส่วนกระดูกและฟัน” คุณหมอคาอาฮาระกล่าว การวินิจฉัยเลือดและ DNA ของศพที่ถูกเผาไหม้นั้นเป็นเรื่องยาก ดังนั้นการระบุ ตัวตนจึงต้องพึ่งฟันมากกว่าอย่างอื่น “ที่นาคาตะ การจะเก็บรวบรวมทั้งฟันและกระดูกที่เป็น เบาะแสสำคัญนั้นถือเป็นเรื่องยากมาก ภายใต้อาคารเรือนที่ถูกเผาไหม้และถล่มลงมา เหล่า สมาชิกกองกำลังป้องกันตนเองต้องร้อนไถ่ถ่านที่ละน้อย รวมทั้งค้นหากระดูกและฟันของผู้ ที่สูญหายว่ามีปนอยู่หรือไม่”

การเตรียมพร้อมในด้านการเดินทาง

วันที่ 25 มกราคม ณ สำนักงานตำรวจนาคาตะ สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตศูนย์กีฬาโอจิ
คุณหมอซุมิทานิ มิจิโอะออกเดินทางจากสำนักงานรับมือภัยพิบัติด้วย จักรยานยนต์ ทีมที่ 1 จากสำนักงานรับมือภัยพิบัติขึ้นรถไปถึงศูนย์กีฬาโอจิ บริเวณลานเคนโดที่กลายเป็น สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต มีศพจำนวน 12 ศพถูกวางไว้ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยกว่าที่มีการติดต่อ เข้ามาในครั้งแรก ส่วนมากแล้วการเสียชีวิตมาจากการถูกแรงอัดทับ จากการทำศพให้อุ่น เอาไว้ก่อนแล้ว เมื่อคุณหมอซุมิทานิเดินทางมาถึง การเริ่มงานชันสูตรเก็บหลักฐานจึงเป็นไปได้ ได้อย่างราบรื่น แต่ทว่ารถของทีมสนับสนุนติดพันอยู่กับการจราจรที่ติดขัดไม่สามารถขยับไป

ไหนได้ จึงทำให้พวกเขามาถึงหลังจากที่ออกจากอาคารสำนักงานมาได้ 5 ชั่วโมง “ถ้าส่งเป็นรถตำรวจมาก็น่าจะดี” พวกเขามาถึงหลังการชันสูตรพลิกศพได้เสร็จสิ้นลงไปแล้ว “หลังจากเรื่องนั้นก็เลยยังปล่อยมือจากมอเตอร์ไซค์ไม่ได้ขึ้นไปอีกครับ” คุณหมอซุมิตานิผินยิ้ม

เอกสารประวัติการรักษาและผลเอกซเรย์ก่อนเสียชีวิตที่ไม่สามารถนำออกมาได้หรือถูกเผาทำลาย

หลังจากแผ่นดินไหว คาวาฮาระ ชิโนบุ ทันตแพทย์ตำรวจประจำสำนักงานคิโนซากิ อยากให้ทีมของเขาได้ทำประโยชน์มากขึ้น “ในระยะเวลา 1 ปี ศพที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้นั้นมีทั้งหมดประมาณ 2,200 ศพจากทั่วประเทศ ในจำนวนนั้นศพที่สามารถพิสูจน์อัตลักษณ์ได้มีมากที่สุดเพียง 60% ส่วนศพที่เหลือที่ไม่มีใครเข้ามาติดต่อก็คจะถูกฝังไปอย่างเงียบสงบ ผมอยากช่วยทำให้ศพไร้ญาติแบบนั้นหมดไปอย่างน้อยสักศพหนึ่ง” มีปัญหาปรากฏชัดขึ้นจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวครั้งนี้

“การระบุตัวตนนั้น ที่สำคัญมากคือประวัติการรักษาฟันและผลเอกซเรย์ในขณะที่วินิจฉัยโดยแพทย์ แต่ทว่าระยะเวลาในการเก็บรักษานั้นก็แตกต่างกันออกไป ในสถานการณ์ที่เกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่อย่างนี้ อาจไม่สามารถนำเอกสารออกมาได้ หรือเอกสารนั้นถูกเผาทำลายไปแล้ว การสร้างระบบที่สามารถเรียกข้อมูลรวบรวมและบันทึกเป็นไฟล์ในคอมพิวเตอร์ไว้ที่ไหนสักแห่งนั้น เป็นเรื่องที่ต้องคิดกันต่อไป”

สถานที่เกิดอัคคีภัยหลังเหตุภัยพิบัติจากแผ่นดินไหว

การเตรียมพร้อมในด้านเครือข่ายข้อมูล

โคบายาชิ มาซาคาสึ ทันตแพทย์ตำรวจ กังวลกับการรับมือหากต่อจากนี้เกิดภัยพิบัติอย่างในครั้งนี้อีก “ครั้งนี้สิ่งที่ยากลำบากกว่าสิ่งใดก็คือจะอย่างไรดีกับการเตรียมพร้อมในด้านการเดินทางและในด้านเครือข่ายข้อมูล เช่น ต้องคิดเรื่องการไร้ระบบแบบไร้สาย เมื่อถึงเวลาฉุกเฉินใช้วิธีการเคลื่อนย้ายแบบไหนถึงจะดีก็ต้องสำรวจ ดังนั้นการตกลงกันให้เรียบร้อยอยู่เสมอว่าเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินขึ้นจะรับมืออย่างไร อะไรคือสิ่งจำเป็นอันดับแรกก็ควรเตรียมการในเรื่องนั้นก่อนโดยด่วน เพื่อให้สามารถรับมือกับภัยพิบัติได้ทุกครั้ง”

ให้ความโศกเศร้าเป็นบทเรียนสำหรับวันรุ่งขึ้น

เราจะไม่ให้สิ่งที่ได้เรียนรู้จากแผ่นดินไหวในครั้งนี้สูญเปล่า ถึงในตอนนี้จะยังไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง แต่สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่อนาคตในวันข้างหน้า

โลงศพที่ถูกเรียงไว้ที่สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต

3) การเคารพความเป็นมนุษย์กับแผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิ

คาวาฮาระ ชิโนบุ ทันตแพทย์ตำรวจจังหวัดเฮียวโงะ

ขอแสดงความยินดีจากใจ แก่การก่อตั้งและตีพิมพ์หนังสือของ JUMP

ตั้งแต่เข้าทำงานเป็นทันตแพทย์ในกรมตำรวจก็ผ่านมา 30 ปีแล้ว ในระหว่างนั้นก็เราก็พบกับเหตุการณ์มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก, แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในแถบฮันชิน-อวาจิ, อุบัติเหตุรถไฟ JR ตกรางที่ฟูกุจิชิมะ หรืออุบัติเหตุเฮลิคอปเตอร์ของสายการบินฮันคิวตก พวกเราที่ทำงานอยู่ในสมาคมทันตแพทย์ตำรวจในจังหวัดเฮียวโงะนั้นจนถึงตอนนี้ก็ได้ทำการตรวจสอบยืนยันอัตลักษณ์ศพมากกว่า 1,900 ศพแล้ว

ผมได้เข้าทำงานเป็นกรรมการฝ่ายนโยบายของสมาคมทันตแพทย์ตำรวจญี่ปุ่นมาเป็นเวลา 6 ปีแล้ว ในระหว่างนั้นก็ได้พิจารณาตรวจสอบปัญหามากมาย จะขอให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องเหล่านั้น ปัจจุบันมีปัญหาหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการรวมชื่อเรียกสมาคมทันต

แพทย์ตำรวจทั้งหมดทั่วประเทศทุกจังหวัด ปัญหาการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลของทันตแพทย์ ตำรวจ การรวมบันทึกข้อมูลทันตกรรมของทั้งประเทศ การจัดการฐานข้อมูลหรือสายการบังคับบัญชาองค์กร ซึ่งการจะรวบรวมความคิดเห็นทั้งหมดนั้นต้องใช้เวลามาก จึงทำให้ผมคิดว่ายังมีประสิทธิภาพที่ไม่ดีเท่าที่ควร

สมาคมทันตแพทย์แต่ละจังหวัดทั่วประเทศนั้นมีความแตกต่างกันมากเกินไป ดังนั้น ผมคิดว่าการได้รับความเข้าใจและความร่วมมือจากจังหวัดแต่ละจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญกับการที่จะพุงรักษาองค์กรให้มั่นคงมีเสถียรภาพ

หลังจากนี้ภารกิจเร่งด่วนคือสถาบันที่สอนด้านทันตแพทย์ศาสตร์ควรจัดทำหลักสูตรนิติทันต-กรรมขึ้น พัฒนาความรู้ด้านนิติทันตกรรมและฝึกฝนนักเรียนนิติทันตแพทย์ ขอกล่าวถึงหัวข้อที่บรรยายโดยศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยทันตแพทย์โตเกียว อาจารย์ ชูซุกิ คาซึโอะ (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) เมื่อปี 1986 อีกครั้งว่า “นิติทันตกรรมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของนิติแพทย์” ปัจจุบันสาขานิติทันตกรรมแยกตัวออกมาเป็นอิสระ ผมคิดว่าต้องเป็นองค์กรที่จัดการในเรื่องของการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลด้วยฟัน ผมคิดว่าเรื่องการสืบหาสาเหตุการเสียชีวิตฝากไว้เป็นหน้าที่ของหมอนิติเวชฯ ส่วนพวกเราทันตแพทย์ควรจะเคารพความเป็นมนุษย์ของศพที่ไม่ทราบตัวตนด้วยการพิสูจน์ตัวตนที่แท้จริงของศพเหล่านั้นให้ได้ ด้านการสืบสวนคดีอาชญากรรมหากระบุหาตัวตนไม่ได้ก็จะคลี่คลายคดีไม่ได้ “การระบุตัวตนโดยทันตกรรม” นั้น นอกจากการรักษาคนไข้แล้ว การอุทิศตนให้กับประชาชนทุกคนถือเป็นหน้าที่และความภูมิใจของทันตแพทย์ตำรวจ หลังจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น รัฐบาลเข้าใจมากขึ้นและออกกฎหมายชั่วคราวมา ซึ่งในตัวบทบัญญัติเรื่องการสืบหาสาเหตุการตายนั้นมีคำว่า ทันตแพทย์ ระบุเอาไว้มากมายทำให้เรารู้สึกประทับใจมาก

หลังจากนี้ อยากขอให้รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ มีความเข้าใจ และให้ความร่วมมือกับทันตแพทย์ทั่วประเทศ เพื่อให้ทันตแพทย์ตำรวจจำนวนมากปฏิบัติภารกิจได้อย่างเต็มที่ ด้วยความรู้สึกภูมิใจในหน้าที่ และตระหนักถึงความสำคัญของชีวิตคนต่อไป

4) แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น

ในวันที่ 11 มีนาคม 2011 เวลา 14.46 น. พบแผ่นดินไหวทางตะวันออกเฉียงเหนือ ในมหาสมุทรแปซิฟิกขนาด 9 แมกนิจูด โดยมีศูนย์กลางแผ่นดินไหวอยู่ที่พื้นที่ทะเลเปิดทาง ตะวันออกเฉียงใต้ของคาบสมุทรโอะซึกะในจังหวัดมียาจิ โดยความสูญเสียของผู้คนที่เกิดขึ้น จากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบตะวันออกเฉียงเหนือของญี่ปุ่นนั้น วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2016 ปัจจุบันพบผู้เสียชีวิต 15,894 ราย บาดเจ็บอีก 6,152 ราย สูญหายอีกกว่า 2,562 ราย

หลังจากการเกิดภัยพิบัติไม่นาน เหล่าตำรวจ นักดับเพลิง กองกำลังป้องกันตนเอง และผู้ประสบภัยจากจังหวัดต่างๆ ต่างก็ช่วยชีวิตและช่วยเหลือกัน แต่ขณะเดียวกันการ ค้นพบศพจำนวนมากและหาที่เก็บศพก็เป็นเรื่องที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจาก แผ่นดินไหวและสึนามิที่ทำลายที่ดินที่พักอาศัย ศพที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้ทันทีอยู่มาก เพราะอยู่ห่างจากที่พักอาศัยหรือใบหน้าเกิดความเสียหาย ดังนั้นหน้าที่ของเราเหล่าทันต แพทย์จึงไม่ได้มีเพียงแต่การระบุตัวตนศพไม่ให้ผิดคนเท่านั้น ยังรวมถึงการส่งพวกเขากลับไป ยังครอบครัวให้มากขึ้น ถึงแม้จะมีเพิ่มอีกเพียงแค่ศพเดียวก็ตาม

เหล่าทันตแพทย์ที่ทำการพิสูจน์ตัวตน ได้เก็บข้อมูลทันตกรรมกันอย่างจริงจัง ขณะที่ศพจะถูกลำเลียงมาอย่างต่อเนื่อง

สมาชิก JUMP ทั้งหมดนั้น เคยทำการระบุตัวตนศพต่างๆ ในสถานที่วางศพในจังหวัดอิวาเตะและจังหวัดอิบารากิ ส่วนในจังหวัดฟุกุชิมะนั้น เนื่องจากความเสี่ยงจากเหตุการณ์ระเบิดของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ทำให้ไม่มีการส่งทันตแพทย์หญิงจากทั้งสมาคมนิติเวชญี่ปุ่นและสมาคมทันตแพทย์ไปประจำการเลย

พวกเราได้เขียนเรื่องนี้ขึ้นจากสิ่งที่เราเคยเจอเมื่อ 5 ปีก่อนและสิ่งที่เรากำลังรู้สึกอยู่ในขณะนี้

5) คุณะทานิ อากิโกะ มหาวิทยาลัยแพทย์และทันตแพทยศาสตร์อิวาเตะ

ช่วงเวลาประจำการ : มีนาคม-มิถุนายน 2011

การป้องกันแผ่นดินไหวที่ไม่ดีพอ

ขณะที่เกิดแผ่นดินไหว ฉันสังกัดอยู่ที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยแพทย์และทันตแพทยศาสตร์ อิวาเตะ โชคดีที่ตึกไม่เสียหายอะไรมาก พอตรวจสอบความปลอดภัยของผู้ป่วยทั้งหมดแล้ว ระหว่างที่รอคำสั่งจากทางโรงพยาบาล จำได้ว่าพูดคุยกับนักศึกษาแพทย์ฝึกหัด “ถ้าสึนามิขนาดใหญ่มาจะทำยังไงดี” “ไม่เป็นไรหรอกครับอาจารย์ ไม่มีสึนามิหรอก” ก่อนพูดแบบนั้นนักศึกษาคนนี้ได้เข้าร่วมการฝึกอบรมภัยพิบัติขนาดใหญ่ที่สมาคมทันตแพทย์ ดำรวจจัดขึ้นเมื่อครั้งปีที่แล้ว เมื่อเกิดแผ่นดินไหวรุนแรงขึ้นจริงๆ บทสนทนาจึงกลายเป็นเรื่องคุยที่สบายเกินไปแล้ว

ภายในจังหวัดอิวาเตะไฟดับทั่วทุกพื้นที่ ขณะเดียวกันที่ชายฝั่งก็มีผู้ประสบภัยเป็นจำนวนมากโดยที่ไม่มีใครรู้ข้อมูลที่แท้จริงว่าเกิดอะไรขึ้น ข้อมูลจากวิทยุก็เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ฉันกลับไปที่บ้าน เก็บกวาดของที่หล่นลงมา ในตอนที่สามีที่เป็นเจ้าหน้าที่แผนกทันตแพทย์ ดำรวจกับสุนัขที่รักกำลังห่มผ้าต่อสู้กับความหนาวหน้าเตาผิงไฟ ศาสตราจารย์เดวะที่สอนหลักสูตรนิติเวชศาสตร์มหาวิทยาลัยแพทย์และทันตแพทยศาสตร์อิวาเตะก็ส่งข้อความมาที่โทรศัพท์มือถือ ซึ่งในขณะนั้นโทรศัพท์มือถือไม่มีสัญญาณเลย ถือว่าเป็นปาฏิหาริย์เลยละ

ข้อความนั้นมีใจความว่า “จากสึนามิเมื่อครู่ ทำให้มีศพเกลื่อนกลาดเต็มไปหมด ตั้งแต่พรุ่งนี้ จะขอให้มาช่วยระบุตัวตนของผู้เสียชีวิต”

เช้าวันถัดไป สามีรีบไปที่สถานีตำรวจอิวาเตะ ฉันก็มุ่งหน้าไปที่มหาวิทยาลัย พบบอก ศาสตราจารย์กับรองศาสตราจารย์ว่าอยากไประบุตัวตนของผู้เสียชีวิตที่ชายฝั่งที่ได้รับการ อนุญาตมา ก่อนจะถึงเที่ยง ฉันรีบมุ่งหน้าไปยังสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตที่ชายฝั่งพร้อมกับ ตำรวจและสมาคมทันตแพทย์ตำรวจ ถึงจะมีประสบการณ์เก็บหลักฐานทางทันตกรรมที่ ห้องเก็บศพของตำรวจและห้องชันสูตรศพ และเข้ารับการอบรมระบุตัวตนผู้เสียชีวิตจากภัย พิบัติกับตำรวจทุกปี แต่การอยู่หน้าศพมากมายขนาดนี้ถือเป็นครั้งแรก สภาพแวดล้อมมีผล ต่อสภาพจิตใจก็จริง ฉันต้องตกใจกับการไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ แต่ผลกระทบของ วันนี้ ยังถือว่าเบามาก

วันที่ 4 หลังจากเกิดภัยพิบัติ สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตที่จะไปในวันนี้ อยู่ข้างที่หลบ ภัย ห้องน้ำด้านข้างที่อยู่ติดกัน หลังจากสาธารณูปโภคโดนตัดออกก็มีสภาพที่ย่ำแย่มาก ตัว ฉันในตอนนั้นคิดว่า พวกเราไม่ใช่ผู้ประสบภัยอะไร หากต้องมาใช้ห้องน้ำหรือห้องน้ำบริเวณพื้นที่ ที่ประสบภัยนั้น ก็ห้ามทำให้สภาพแย่ลงโดยเด็ดขาด ในเวลาเคลื่อนย้าย ในสถานที่เกิดเหตุ หรือแม้แต่ตอนอยู่บนรถก็พยายามอดทนไม่กินน้ำมากนักเท่าที่จะทำได้ วันนี้เอาอาหาร กลางวันจากที่บ้านมาด้วย แล้วก็ก้มหน้าก้มตากินบนรถตำรวจด้วยความรู้สึกผิด

ไม่คิดว่าจะเกินความคาดหมายขนาดนี้

ในช่วงนั้นยอดการขนส่งในจังหวัดอิวาเตะเพิ่มขึ้นสูงสุด จำนวนศพที่เพิ่มมากขึ้น หากมีเพียงแค่นักนิติเวชศาสตร์และเจ้าหน้าที่แผนกทันตแพทย์ตำรวจก็คงไม่สามารถทำทัน ได้ จึงจำเป็นที่จะต้องรับสมัครทันตแพทย์อาสาช่วยทำหลักฐานทางทันตกรรม แน่แน่นอนว่า มีทั้งแพทย์ในพื้นที่และแพทย์จากทุกจังหวัดทั่วประเทศก็ถูกส่งตัวมาปฏิบัติงานระบุตัวตน ภารกิจที่หนักหน่วง ทันตแพทย์อาสาที่ไม่เคยทำประวัติทางทันตกรรมต้องทำตามที่ฉัน อธิบาย ถือว่าเป็นความทรงจำที่ได้ฟันฝ่าความยากลำบากในวันนั้น

วันที่ 4 หลังจากเกิดภัยพิบัติ ระหว่างที่กำลังทำประวัติทางทันตกรรมอันหนึ่งให้เสร็จ กองกำลังป้องกันตนเองที่อยู่ข้างๆ ซึ่งกำลังชน 3-4 ศพไปยังโรงยิมที่เป็นที่เก็บศพ พริบตาเดียวก็ไม่มีที่ให้ยืนแล้ว ทางด้านตำรวจ หากรอหมอชันสูตรศพจะไม่ทันเวลาเอา เลย แนะนำให้เก็บหลักฐานทางทันตกรรมมาก่อน แต่ศพส่วนมากที่พบจะมาจากสถานที่เกิด อัคคีภัย ใบหน้ากลายเป็นเถ้าถ่านเพียงแค่ว่าก็จะเสียชีวิตไปเลย ในช่วงก่อนที่จะชันสูตรศพ เพื่อที่ทันตแพทย์จะได้เก็บรวบรวมหลักฐานทางทันตกรรมห้ามทำให้ศพเกิดความเสียหาย โดยเด็ดขาด จึงปล่อยให้เก็บรวบรวมหลักฐานทางทันตกรรมของศพเหล่านั้นไว้ที่หลัง ตอนนี้อยากคิดว่าทำไมตอนนั้นถึงล้งเล็กันนะ รู้สึกเสียใจจนพูดไม่ออก สุดท้ายแล้วศพที่ถูกไฟเผาถูกนำไปทิ้งๆ ที่ยังไม่ได้รับการตรวจสอบจากทันตแพทย์ ในความเป็นจริง ศพที่ยังไม่ได้ รับการพิสูจน์ระบุตัวตนในจังหวัดอิวาเตะนั้น เป็นศพที่ถูกไฟเผาซึ่งถูกค้นพบตั้งแต่เนิ่นๆ ซึ่ง แทบจะทั้งหมดยังไม่ได้เก็บรวบรวมหลักฐานทางทันตกรรม ช่วงที่ศพจำนวนมากถูกขนมา เป็นช่วงหลังจากเกิดภัยพิบัติประมาณ 1 สัปดาห์ ซึ่งหลังจากนั้นยอดการขนศพก็คงที่ งานที่ กำลังทำก็ค่อยๆ เข้าที่เข้าทาง ดังนั้นในช่วงนี้จึงไม่ต้องรีบทำงาน ความจริงแล้วในช่วงนี้ ควร แยกศพที่เก็บหลักฐานทางทันตกรรมแล้ว กับศพที่ยังไม่ได้เก็บผลวิจัยทางทันตกรรมให้ ชัดเจน สำหรับศพที่ยังไม่ได้เก็บผลนั้น วันรุ่งขึ้นหรือวันถัดไปควรติดต่อขอความร่วมมือไปยัง ตำรวจให้จัดสภาพแวดล้อมที่ทันตแพทย์สามารถดำเนินงานได้ ทำไมตอนนั้นถึงทำไม่ได้กัน นะ คงเป็นเพราะฉันมีความรู้ในการใช้ชีวิตช่วงภัยพิบัติขนาดใหญ่ไม่เพียงพอ แน่แน่นอนว่ามี ความรู้สึกที่อยากจะส่งศพคืนให้กับญาติผู้เสียชีวิตเร็วๆ แต่พวกเราในตอนนั้นเกิดความรู้สึก หวาดกลัวว่าสถานการณ์ในวันที่ 4 จะดำเนินไปถึงเมื่อไหร่ ไม่ปฏิเสธว่าเพราะขาดความ อุดหนุนเลยปล่อยให้สถานการณ์แบบนี้ขึ้น

นี่ก็เป็นอีกสถานการณ์หนึ่งซึ่งมีนักนิติเวชศาสตร์อยู่ไม่น้อยเลยที่ไม่สามารถทำหน้าที่ ของตัวเองได้ ที่ญี่ปุ่น เวลาเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน มีภัยพิบัติขนาดใหญ่ การระบุตัวตนจาก หลักฐานทางทันตกรรมจึงมีประโยชน์มาก ฉันเชื่อว่าไม่ว่าสถานการณ์จะโกลาหลขนาดไหน ก็ต้องจัดบันทึกทางทันตกรรมมาให้เพียงพอ เพื่อนำมาเปรียบเทียบทีหลัง การจัดการ เกี่ยวกับทันตแพทย์อาสา ทันตแพทย์ตำรวจ รวมไปถึงจัดสภาพแวดล้อมให้ทำงานได้ราบรื่น

เป็นงานของนักนิติเวชศาสตร์ ดังนั้นในวันต่อมาที่ไปพื้นที่เกิดเหตุ จึงตั้งใจสนับสนุนทันตแพทย์อาสา และคอยระวังไม่จดบันทึกที่ไม่สามารถนำไปเปรียบเทียบได้ แต่น่าเสียดายการกระทำแบบนี้ก็ถูกตำหนิ ขณะเดียวกันก็ถูกว่ามาว่า “มีประวัติการรักษาผู้ป่วย แต่ดันทำอะไรที่ไม่มีประโยชน์” เป็นเรื่องที่น่าเสียดายเป็นอย่างมากที่ทำให้มนักนิติเวชศาสตร์ของญี่ปุ่นไม่สามารถแสดงความสามารถเต็มที่ในตอนที่มีศพจำนวนมาก ทั้งที่จริงๆ แล้วต้องการผู้เชี่ยวชาญมาจัดการ

ทำไมถึงเกิดเรื่องแบบนี้ขึ้นกันนะ ฉันคิดว่าสาเหตุคงเป็นเพราะผู้เกี่ยวข้องคนอื่นเข้าใจว่า ความสำคัญของการแยกลักษณะเฉพาะตัวผ่านทางทันตกรรมของศพที่ยังไม่สามารถระบุตัวตนได้นั้น เพียงแค่ทันตแพทย์ธรรมดาๆ ที่มีความรู้แบบครึ่งๆ กลางๆ ก็สามารถทำได้แล้ว งานในเวลาปกติกับตอนที่เกิดภัยพิบัตินั้นแตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกัน จนถึงตอนนี้ที่นักนิติเวชศาสตร์ไม่สามารถแสดงความสามารถออกมาช่วยเหลือทันตแพทย์ตอนที่เกิดภัยพิบัติได้ อาจเป็นเพราะเรามัวจับตามองแต่งงานในที่เกิดเหตุ แต่งานเปรียบเทียบข้อมูลก่อน-หลังเสียชีวิต ก็ควรมีการฝึกอบรมให้คำแนะนำ ให้ความรู้ที่เพียงพอให้กับผู้เกี่ยวข้องอย่างทันตแพทย์ในช่วงภัยพิบัติไม่ใช่หรือ ถ้ารู้เรื่องนี้เพียงพอละก็ การทำงานในสถานที่เกิดเหตุตอนนั้นคงจะได้รายละเอียดมากกว่านี้ คงอธิบายได้ว่าระบบช่วยเหลือขณะเกิดภัยพิบัติยังไม่สมบูรณ์พอ

ถึงจะกลับไปมองการกระทำของตัวเองก็มีเรื่องที่ต้องคิดทบทวนมากมาย เช่น ความรู้สึกถึงอันตรายหลังจากที่เกิดภัยพิบัติ หรือการสนับสนุนที่ไม่ดีพอในสถานที่เกิดเหตุ ดังนั้นเพื่อที่จะไม่ให้เกิดเรื่องแบบเดิมซ้ำขึ้นอีกจึงอยากจะสร้างรากฐานให้มั่นคงไว้ แต่ในความเป็นจริงเหตุการณ์ได้ผ่านไปแล้วและถูกกีดกันโดยผู้ที่ไม่เข้าใจถึงสิ่งที่เราทำ

เสียดายที่ไม่ได้รับการอนุมัติให้ขอความร่วมมือจากนักนิติเวชศาสตร์ต่างประเทศ แต่ในช่วงความโกลาหลนี้ถึงจะมีผู้เชี่ยวชาญที่ไม่เข้าใจภาษาญี่ปุ่นมาเพิ่ม ก็ไม่รู้ว่าจะจัดการกับสถานที่เกิดเหตุได้หรือเปล่า ดังนั้นเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงญี่ปุ่นต้องก้าวผ่านอุปสรรคต่างๆ เช่น การปกปิดข้อมูลส่วนบุคคล การคืนศพกลับไปให้ญาติผู้เสียชีวิตด้วยวิธีการทั้งหมดที่มี เพื่อเอาไปเผาตามประเพณี หรือวิธีการเฉพาะของแต่ละจังหวัด ญี่ปุ่นที่มีประสบการณ์สำคัญ

และได้รับรู้ถึงความเสียใจและบทเรียนมากมาย ตอนนี้เป็นเวลาที่จะสร้างระบบที่มีความ ยืดหยุ่นและแข็งแกร่งขึ้นแต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตน มีการกล่าวว่าหลังจากเกิด แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น พอดูการปฏิบัติตอนที่เกิดภัยพิบัติในช่วงนี้ดู เหมือนว่าเรากำลังทำเรื่องเดิมๆ อยู่ ไม่ใช่ว่าไม่มีความก้าวหน้าเลย แต่ญี่ปุ่นควรพัฒนาได้เร็วกว่านี้

6) ซากิมะ อายะกะ คณะแพทยศาสตร์ สาขานิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิบะ

ช่วงเวลาประจำการ: 13-16 มีนาคม, 2-7 พฤษภาคม, 7-12 มิถุนายน 2011

ภัยพิบัติ วันที่ 11 มีนาคม

วันที่ 11 มีนาคม 2011 เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิในแถบตะวันออก เป็นช่วงที่ฉันกำลังจะจบชั้นบัณฑิตวิทยาลัยปี 3 จากคณะนิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิบะ ระหว่างกำลังมุ่งหน้าไปทำงานที่ CT Workstation เพื่อที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำ วิทยานิพนธ์ก็รับรู้ถึงแรงสั่นสะเทือน เป็นแรงสั่นสะเทือนที่รุนแรงเลยทีเดียว แต่ก็คิดว่า การเกิดแผ่นดินไหวก็ไม่ใช่ว่าเรื่องแปลกอะไรหรอก เดียวมันก็ดีขึ้นมาเอง แต่พอเพ่งมองไปด้านหน้า ก็มีเสียงเรียกบอกว่า “ต้องรีบหนีแล้ว” แล้วก็ถูกนำตัวพาออกมาข้างนอกอย่างเร่งรีบ

จำได้ว่าหลังจากแรงสะเทือนสงบลง เราก็กลับไปที่ห้องเรียน ศาสตราจารย์เปิด โทรทัศน์ขึ้นแล้วดูแผนที่ญี่ปุ่นฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกที่เป็นกรอบสีแดงซึ่งเป็นพื้นที่การเตือน ภัยสึนามิ แล้วในไม่ช้าภาพข่าวสึนามิเข้าโจมตีก็ปรากฏขึ้น ฉันไม่คิดเลยว่าสึนามิจะกวาดทุก อย่างเป็นแบบนี้ รู้สึกเหมือนกำลังดู CG เทคนิคพิเศษของภาพยนตร์อยู่เลย

วันที่ 12 มีนาคม คำสั่งให้มาประจำการ “คืนนี้เดินทางมาได้ไหม?”

วันเสาร์หลังเกิดภัยพิบัติ ฉันที่กำลังทำงานพิเศษอยู่ที่คลินิกทันตกรรม ได้รับการ ติดต่อจากอาจารย์ไซโต้ ฮิซาโกะ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัยว่า

“พื้นที่ที่ได้รับภัยพิบัติอาจมีการขอกำลังการทำงานเกี่ยวกับการระงับตัวตน คิณีนี้เดินทางมาได้ไหม” ฉันทัดอนนั้นห่างจากบ้านเกิดมาใช้ชีวิตคนเดียวอยู่ไกลๆ กับมหาวิทยาลัย ก็คิดว่า “ออกเดินทางคิณีกะทันหันหนักทีเดียว” แต่การออกจากบ้านไม่ใช่เรื่องเดือดร้อนอะไร จึงตอบกลับไปทันทีว่า “ได้ค่ะ”

แต่ว่าถ้าตอนนั้นฉันมีครอบครัวที่ต้องดูแลที่บ้าน ฉันจะเลือกอะไรกันนะ จากตอนนั้นก็ผ่านมา 5 ปีแล้ว ฉันทัดคิดอย่างนั้นเมื่อเห็นลูกสาววัย 1 ขวบยิ้มและเดินเตาะเตาะเข้ามา ถ้าตอนนี้เกิดแผ่นดินไหวขึ้นแบบไม่ทันตั้งตัว ก็มีศพที่ไม่สามารถระบุตัวตนบุคคลว่าเป็นใคร มาจากไหนเป็นจำนวนมาก ฉันทัดสามารถหึงเด็กคิณีนี้ไว้แล้วตอบทันทีว่า “จะไปพื้นที่ประสบภัย” ได้ไหมนะ

ไม่ว่าจะมีครอบครัวที่สำคัญหรือไม่ก็ตาม พื้นที่ประสบภัยก็ยังคงเกิดอาฟเตอร์ช็อกอยู่ สำหรับคณะอาจารย์ที่ต้องเสี่ยงกับการร่วมทำงานพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลทันทีหลังจากเกิดภัยพิบัติโดยไม่มีหลักประกันชีวิตใดๆ นั้น เป็นการเลือกที่ถูกเร่งด้วยเวลา สมมุติว่า 5 ปีที่แล้ว ถ้าฉันทำงานที่คลินิก ทันตกรรมและในเวลาเดียวกันก็เป็นคุณแม่ด้วย การเข้าร่วมการทำงานระงับตัวตนที่สถานที่ประสบภัย คงจะตัดสินใจเลือกแต่หน้าที่ได้ไม่เต็มที่แน่

ส่งคืนครอบครัวให้มากเท่าที่จะมากได้

วันที่ 13 มีนาคม ฉันเดินทางถึงเมืองริคุเซ็นทะเลจะจังหวัดอิวาเตะ เป็นการมาเมืองริคุเซ็นทะเลจะ ครั้งที่ 2 ของฉัน เพราะบ้านเกิดของเพื่อนสมัยเรียนมหาวิทยาลัยอยู่ที่เมืองริคุเซ็นทะเลจะเลยได้ไปเที่ยวกับเพื่อนในวันหยุดฤดูร้อน ก่อนที่พวกเราจะไปโรงเรียนมัธยมต้นโยะเนะชะกิโอะที่มีการชันสูตรศพ จำได้ว่าเราแวะไปโรงเรียนประถมที่เคยใช้สำหรับการชันสูตรศพก่อน โรงเรียนประถมแห่งนี้อยู่ที่โคโตะ ไม่ใช่โรงเรียนที่ประสบภัยจากสึนามิหรอก แต่พอมองบรรยากาศรอบๆ แล้วไม่เหมือนกับตอนที่ฉันเคยมาตอนเป็นนักศึกษาเลย สถานการณ์ตอนนั้นฉันก็กลัวที่จะถามด้วย แล้วที่นั่นก็ไม่มีสัญญาณเลยไม่สามารถติดต่อเพื่อนได้

จนเวลาล่วงไปเลยเที่ยง ในที่สุดเราก็เดินทางมาถึงโรงเรียนมัธยมต้นโยเนะซะกิโอะ การชันสูตรได้เริ่มต้นไปแล้ว มีการใช้โต๊ะปิงปองแบ่งพื้นที่จากกลางโรงยิมและใช้พื้นที่ด้านหลังโต๊ะในการชันสูตรศพ ตรงฝั่งทางเข้าก็มีแค่หน้าของศพที่ชันสูตรเสร็จแล้วโผล่ออกมา เพื่อที่จะให้ครอบครัวของผู้ประสบภัยพิบัติหาเจอได้

งานที่ทำท่ามกลางเสียงร้องไห้ของญาติผู้เสียชีวิตที่หาศพเจอมันทำให้เจ็บหัวใจจริงๆ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อคิดว่าศพที่พวกเรากำลังตรวจพิสูจน์จากฟืนอยู่นั้น มีครอบครัวที่ยังรออยู่ก็ต้องรีบตรวจเพื่อที่จะส่งร่างคืนครอบครัวให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ระหว่างทำงานก็อยากไปห้องน้ำจึงไปเข้าห้องน้ำที่อยู่ข้างๆ ทางเข้าโรงยิม ตอนขา กลับตรงทางเข้าก็เห็นครอบครัวมาหาผู้เสียชีวิต พอทำธุระเสร็จ (แน่นอนว่าน้ำไม่ไหล) ก็รีบกลับเข้าไปข้างใน ขณะนั้นก็ได้ยินเสียงผู้หญิงวัยกลางคนพูดกับฉันที่ใส่ชุดสีขาวอยู่ว่า “ขอบคุณที่ทำงานหนักนะ” คงจะวนหาคนครอบครัวแน่ๆ เพราะเขาวนอนอยู่ในโรงยิมอยู่หลายรอบ ฉันเองไปทำงานโดยมีรถตำรวจไปรับไปส่ง มีอาหารอย่างเพียงพอ ได้พักโรงแรมที่มีไฟฟ้าและอาบน้ำได้ ก็ไม่รู้ว่าต้องพูดอะไรต่อผู้หญิงคนนี้ดี ทำได้แค่โค้งให้และเดินจากไป

ฉันทำงานไปเงียบๆ พยายามคิดว่าถ้าไม่ต้องตรวจพิสูจน์ศพให้ครอบครัวของผู้หญิงคนนั้นได้ก็คงจะดี

ตอนจะกลับ ก็มีศพมากมายที่ถูกขนกลับมาเรียงกันไว้ที่โรงยิมอย่างเงียบๆ ทั้งๆ ที่สองวันก่อนหน้านั้นโรงยิมแห่งนี้ยังใช้เป็นที่พักกิจกรรมชมรมหรือเป็นชั่วโมงเรียนพละอย่างสนุกสนานของนักเรียนมัธยมต้นอยู่แท้ๆ ฉันก็รู้สึกได้ถึงความไม่แน่นอนของชีวิตมนุษย์และความน่ากลัวของธรรมชาติ

น้ำตาแห่งความเสียใจ

สถานที่ชั้นสุตรศพ ร่างของศพก็เพิ่มขึ้นวันต่อวัน กองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่น (JSDF)¹ ได้ทำการตรวจสอบภายในตึกและขนส่งศพเข้ามารวดเดียว จนใช้ชีวิตมาถึงตอนนี้ ฉันไม่เคยจินตนาการภาพของศพมากมายที่ถูกขนมาวางซ้อนกันบนกระบะหลังรถบรรทุกเลย

เมื่อร่างผู้เสียชีวิตถูกขนมาเพิ่มขึ้น ฉันก็เริ่มหนักใจ ศพถูกนำเข้ามาอย่างต่อเนื่อง การพิสูจน์จากพันต้องทำอย่างถูกต้องแม่นยำเพื่อที่จะไม่ให้ตกหล่นเพราะต้องทำผังแบบทางพัน ตกรรมอย่างถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

โดยทั่วไปวิธีพิสูจน์ศพจากพันที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้นั้นต้องใช้เวลาพอสมควร ซึ่งในระหว่างนั้นก็รู้สึกว่าการจำนวนของศพที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างรวดเร็ว ที่ญี่ปุ่นไม่มีวิธีพิสูจน์ศพจากพันของภัยพิบัติขนาดใหญ่เพื่อที่จะสามารถรองรับศพจำนวนมากได้

แต่เนื่องจากวิธีปกติใช้เวลานานเกินไปในการดำเนินการ เลยต้องมีการวางแผนเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อวิธีการที่ถูกต้อง แม่นยำ และรวดเร็วในการรับมือกับภัยพิบัติ ในตอนที่ศาสตราจารย์ได้รับการติดต่อจากสถาบันนิติเวชว่า ถ้างานของวันถัดไปเสร็จแล้วให้ทุกคนกลับบ้านไปครั้งหนึ่ง

ตอนที่ไต่ถามแบบนั้น น้ำตาฉันก็ไหลอาบแก้มอย่างไม่รู้ตัว เราต้องทิ้งศพที่ถูกขนมาอย่างต่อเนื่องแล้วกลับไปอย่างนั้นหรือ เวลา 2-3 วันนี้เราจะระบุตัวตนได้อีกกี่ศพ ก็มีแค่ที่โรงยิมแห่งนี้ที่มีศพที่ญาติผู้เสียชีวิตหาไม่เจอและศพที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้จำนวนมากเรียงรายกันอยู่

---

¹ กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น หรือ JSDF บางครั้งเรียกว่า JSF หรือ SDF เป็นบุคลากรจากประเทศญี่ปุ่นที่ถูกจัดตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงเพื่อแทนที่กองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่นที่ถูกยุบ และฝ่ายสัมพันธมิตรยึดครองญี่ปุ่น ในเวลาหลังสงคราม กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นถูกใช้งานในเฉพาะภายในประเทศมีหน้าที่ในการป้องกันประเทศออกไปโดยชาติเพียงอย่างเดียวและไม่ได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติการในต่างประเทศ ยกเว้นในสถานการณ์ที่เป็นการป้องกันตนเองในขอบเขตที่จำกัดเท่านั้น

ถ้าที่ญี่ปุ่นมีวิธีที่จะสามารถระบุตัวตนได้อย่างแม่นยำและรวดเร็วก็คงจะดี การไปอยู่หน้าศพจำนวนมาก ทำให้รู้สึกว่่าลำพังตัวฉันคนเดียวนั้นทำอะไรไม่ได้เลย รู้สึกสงสารและเห็นใจศพเหล่านั้นจนท้อแท้

ความเป็นจริงและอุดมคติของการระบุตัวตนจากฟัน

ฉันเลือกศึกษาต่อในเส้นทางด้านนิติเวชศาสตร์เพราะชื่นชอบในตัวอาจารย์โอคุนิ สึโตะมุ² ผู้เป็นแพทย์ตำรวจในจังหวัดกุมมะ เขาทำงานอย่างหนักเพื่อจัดตั้งสมาคมการแพทย์ตำรวจจังหวัดกุมมะซึ่งมีแพทย์และทันตแพทย์ร่วมกัน เขาเป็นหัวหน้ากลุ่มทันตแพทย์ของสำนักงานตรวจชันสูตรศพในเหตุการณ์สายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก มีผู้เสียชีวิตเป็นผู้โดยสารถึง 520 คน ซึ่ง 518 คน ได้รับการพิสูจน์ยืนยันตัวตนแล้ว และฉันก็ตั้งใจที่การตรวจสอบฟันมีประโยชน์อย่างมาก

ในความเป็นจริงแล้วพอฉันก้าวเข้าไปในโลกของนิติเวชศาสตร์ ก็มีเรื่องมากมายที่ฉันได้เรียนรู้ประสบการณ์จากภัยพิบัติครั้งนี้ทำให้ฉันได้รู้ว่า “การระบุตัวตนของญี่ปุ่น” ยังต้องพัฒนาอีกมาก

ก่อนจะกล่าวถึงปัญหาใหญ่ๆ เช่น วิธีการระบุตัวตนไม่เป็นหนึ่งเดียวกันทั่วทั้งประเทศ เป็นความจริงที่เราใช้วิธี “ตรวจสอบใบหน้าศพ” แม้ศพจะเน่าแล้วก็ตาม อาจเกิดการระบุตัวตนของศพผิดในเหตุการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิในโทโฮกุมากกว่าที่มีในรายงานข่าวเสียอีก

เหตุการณ์สายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตกเมื่อ 30 ปีก่อน ถูกบันทึกอยู่ในหนังสือที่ชื่อว่า “เครื่องบินตกในฤดูร้อน” ผู้เขียน ชิโนบุ โยชิโอะกะ ได้กล่าวไว้ว่า

---

² อาจารย์โอคุนิ สึโตะมุ เกิดที่จังหวัดโอกายามะในปี 1933 สำเร็จการศึกษาจาก Tokyo Dental College ในปี 1957 ได้เข้าโรงเรียนทันตกรรมและศึกษากฎหมายและทันตกรรม ปี 1972 เขาได้รับไปประจำอยู่ที่สำนักงานตำรวจจังหวัดกุมมะและได้เป็น แพทย์ตำรวจ (หมอฟันตำรวจคนแรกของญี่ปุ่น)

“สิ่งที่ถูกเปิดเผยจากการตกของเครื่องบินจัมโบ้เจ็ทซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัย คือ ความเปราะบางของเทคโนโลยีและในขณะเดียวกันคนญี่ปุ่นที่น่าจะใช้ชีวิตบนความมีเหตุผล ไปพร้อมกับยึดติดกับตำนานความปลอดภัยทำให้ไม่ตระหนักถึงเรื่องอัตลักษณ์ตัวตนที่ชัดเจน พอ”

ตั้งแต่ 30 ปีก่อน ความตระหนักของประชาชนต่อการระบุนัยตัวตนและวิธีการก็ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเลยแม้แต่น้อย

7) ไชโต อิซาโกะ คณะแพทยศาสตร์ สาขานิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิบะ

ช่วงเวลาประจำการ: 13-16 มีนาคม 2011

เสียงร้องไห้สะอึกสะอื้นดังระงมในพื้นที่วางร่างผู้เสียชีวิต

ฉันได้รับมอบหมายจากสมาคมนิติแพทย์ญี่ปุ่นให้ไปตรวจพิสูจน์ศพด้วยพื้นที่โยเนซากะ อามะริคุเซนทาคาคะ จังหวัดอิวาเตะซึ่งเป็นพื้นที่วางร่างผู้เสียชีวิต ภายหลังจากที่ตำรวจตรวจศพแล้วแพทย์ได้ทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฉันกับแพทย์หญิงเพื่อนร่วมงาน จึงตรวจพิสูจน์หลักฐานจากฟันของศพ เจ้าหน้าที่ได้มีการใช้โต๊ะปิงปองแบ่งภายในโรงยิมและใช้พื้นที่หลังโต๊ะเป็นสถานที่ตรวจสอบศพ หลังจากการชันสูตรด้านหลังโต๊ะปิงปองเสร็จสิ้นลง ศพจะถูกห่อด้วยพลาสติกสีขาวให้เหลือแค่เพียงส่วนของใบหน้าเท่านั้น ผู้คนจะเวียนมาตามหาคนในครอบครัวที่สูญหายไปโดยดูใบหน้าของศพที่เรียงอยู่และหาบุคคลในครอบครัวจากศพจำนวนมาก แม้ว่าเจ้าหน้าที่ทำงานกันด้านหลังโต๊ะปิงปองแต่ก็ยังได้ยินเสียงของผู้คนที่ร้องไห้กันดังระงมไปทั่วบริเวณ พอคิดว่า “ในบรรดาศพเหล่านี้ คงมีครอบครัวของพวกเขา รวมอยู่” หัวใจของฉันก็เจ็บปวด แต่ก็ต้องทำงานต่อไป ฉันคงไม่สามารถลืมเสียงร้องแห่งความโศกเศร้าที่ดังก้องอยู่ในโรงยิมแห่งนี้ได้ตราบชั่วชีวิต

ศพเด็กน้อยที่หลับใหลภายใต้ใบหน้าอันสงบนิ่ง

วันแรกของการถูกส่งตัวไปประจำการในโรงยิมมีเพียงความว่างเปล่า พอเช้าวันที่ 3 สถานที่เดิมกลับเต็มไปด้วยร่างของผู้เสียชีวิต ที่นั่นมีศพของเด็กน้อยอยู่หนึ่งคน อายุราวๆ ห้าถึงหกขวบเห็นจะได้ ศพจะมีการนำวางเรียงในโรงยิมหลังจากชั้นสูตรพลิกศพเรียบร้อยแล้ว ในพื้นที่ที่ถูกจัดไว้เฉพาะให้บรรดาคนที่ตามหาญาติหรือบุคคลในครอบครัวที่สาบสูญได้ เข้ามามองหาญาติตัวเอง ศพที่สามารถพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลได้แล้วจะถูกย้ายไปไว้บนเวทีของโรงยิมนั้น วันนี้เป็นวันสุดท้ายของการมาปฏิบัติหน้าที่ที่โรงยิมแห่งนี้ นายแพทย์ที่เป็นเพื่อนร่วมงานได้เดินเข้ามาทักทายด้วยประโยคที่ว่า “เด็กผู้ชายคนนั้นตอนนี้ก็ยังไม่รู้ว่าเป็นใครเลย” ตัวฉันเองที่กำลังกังวลเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่และคิดว่านายแพทย์คนนี้จะกังวลเรื่องนี้ไม่ต่างกันจึงตอบไปว่า “ในโรงยิมนี้คงมีคุณแม่ของเขาตามหาลูกอยู่แน่ค่ะ” ฉันเองก็อยากจะคิดว่าบางทีเด็กคนนั้นกับคุณแม่ของเขาอาจจะอยู่ด้วยกันในโรงยิมแห่งนี้แล้วก็ได้ ตอนนั้นพอเจอเหตุการณ์แบบนี้แล้วทำให้นึกถึงตอนที่ตัวฉันเองต้องแยกจากลูกเพื่อไปยังพื้นที่ประสบภัยขึ้นมาได้ เด็กน้อยวัยประถมศึกษาปีที่สองถามฉัน “แม่จะตายไหมครับ” “ไม่ตายหรอกจ้ะ แม่จะกลับมาแน่นอนเพราะว่าแม่มีโซอยู่ที่นี่ไง” ฉันตอบ พอคิดว่าแม่ของเด็กคนนี้จะคิดแบบเดียวกันแล้ว ความรู้สึกที่มันหน่วงๆ ในใจฉันก็จะคงอยู่แบบนี้ไปตลอด

ความยากลำบากในห้องน้ำหญิง

บนรถตำรวจที่กำลังมุ่งหน้าไปยังพื้นที่เกิดเหตุ รถตำรวจคันนี้เป็นรถพิเศษจึงวิ่งบนทางด่วนที่ห้ามรถทั่วไปสัญจรเพื่อมุ่งหน้าไปยังจุดหมายได้ ระหว่างทางเราได้แวะที่จุดพักรถบนทางด่วนเพื่อซื้อพวกข้าวปั้น

ฉันรู้สึกแปลกใจที่ภายในร้านว่างเปล่ามีเพียงแค่ว่ารองและพวกเราที่เป็นทีมแพทย์กับบรรดาข้าวปั้นและขนมปังที่วางเรียงรายอยู่เท่านั้น ฉันได้ยินพวกแพทย์ที่เคยถูกส่งไปประจำการในช่วงแผ่นดินไหวอย่าง แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ฮันชิน-อวาจิ³ พูดกันว่า “จะเรื่อง

³ อีกชื่อหนึ่งคือแผ่นดินไหวโกเบเป็นแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ของญี่ปุ่นเกิดขึ้นเมื่อเดือนมกราคมปี 1995

อะไรก็ตาม แต่เรื่องห้องน้ำนี่ไม่ไหวจริงๆ นะ ห้องน้ำแบบที่ไม่มีชักโครกนะลำบากมากๆเลย”
ฉันใช้ห้องน้ำหญิงตรงลานจอดรถบนทางด่วน ห้องน้ำเป็นแบบชักโครกนะแต่น้ำดันไม่ไหล
ตอนที่ล้างมือนั้นน้ำก็ไม่ไหลอีก “เฮ้อ สิ่งที่ได้ยินมามันเป็นแบบนี้สินะ” ฉันคิดในใจพร้อมกับ
ที่รถเคลื่อนตัวออกจากลานจอดรถไปยังจังหวัดอิวาเตะซึ่งเป็นจุดหมายปลายทาง

ห้องน้ำหญิงของพื้นที่วางร่างผู้เสียชีวิตก็เป็นห้องน้ำมีชักโครกแบบเดียวกัน วันแรก
ของการมาประจำการ ฉันได้ไปเข้าห้องน้ำแต่กลับพบว่าสภาพมันแย่มากกว่าห้องน้ำที่ลานจอด
รถบนทางด่วนเสียอีก วันถัดไปหลังจากนั้นเลยพยายามที่จะไม่ดื่มน้ำเยอะ เพื่อที่จะได้ไม่ต้อง
เข้าห้องน้ำบ่อยๆ ส่วนทิชชูก็ทิ้งได้แค้ในถุงขยะเท่านั้นแต่การแก้ปัญหาอันดับแรกน่าจะเริ่ม
จากการทำให้น้ำไหลเสียก่อน

8) โอบายาชิ ยูมิโกะ คณะแพทยศาสตร์ สาขาศัลยกรรมช่องปาก มหาวิทยาลัย คางาวะ

ช่วงเวลาประจำการ: 7-11 พฤษภาคม 2011

เพื่อการกู้ซื้อคืนด้วยรหัส

คุณเคยจินตนาการหรือไม่ว่า เมื่อตายไปแล้วจะไม่มีใครแม้แต่คนเดียวที่จำชื่อคุณได้
ฉันรับผิดชอบงานพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลในเขตภัยพิบัติ แต่ความรู้สึกเจ็บปวดในใจ
จากการสูญเสียคนสำคัญไป ความทุกข์ทรมานที่เกิดจากการสูญเสียบ้านเกิดหรือความทรงจำ
อันล้ำค่าไป เป็นสิ่งที่ฉันยังประสบไม่พอในเวลาอันสั้นนี้ ฉันยังจำช่วงเวลานั้นได้ไม่ลืมว่ารู้สึก
อยากส่งร่างผู้เสียชีวิตที่ระบุตัวตนไม่ได้กลับบ้านของพวกเขาได้เพิ่มอีกสักคนก็ยังดี

วันที่ 11 มีนาคม 2011 ณ คางาวะ

อยู่ดีๆ เพื่อนร่วมงานแพทย์ที่เคยทำงานร่วมกันที่โยโกฮามาก็โทรไปที่สำนักงาน
แพทย์ บอกว่า “ผมไม่เป็นไรครับ” ทำไมเขาถึงทำเช่นนั้น ฉันบอกตรงๆ เลยว่าในตอนนั้นฉัน
ก็ไม่เข้าใจ พอตอนเย็นดูโทรทัศน์ จึงได้รู้ถึงความกังวลอัดแน่นที่กดดันผู้คนที่คางาวะแบบที่

ฉันไม่เคยรู้สึกมาก่อน เนื่องจากข่าวที่นำเสนอมาไม่หยุด พอเกิดภัยพิบัติเกิดขึ้นต่อเนื่องทำให้ฉันเกิดความรู้สึกว่าอยู่หนึ่งเฉยไม่ได้ขึ้นมา จึงโทรคุยกับเพื่อนร่วมงานจนตึกตื่น

วันที่ 12 มีนาคม

เมื่อได้รับเลือกให้เป็นผู้สัมภาษณ์ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ผู้สัมภาษณ์แต่ละคนจึงมารวมตัวกันในตอนเช้า ความจริงแล้วก็เป็นหน้าที่ของอาจารย์แผนกช่วยชีวิตฉุกเฉิน แต่เนื่องจากหลังเกิดภัยแผ่นดินไหว เขาต้องรีบไปที่เกิดภัยพิบัติเพื่อเข้าร่วมหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ จึงจำต้องเปลี่ยนผู้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่บ่อยนัก

จำไม่ได้ว่าเป็นวันนี้หรือไม่ แต่ได้ยินข่าวลือมาว่าเขากำลังรวบรวมทันตแพทย์ที่จะเข้าร่วมงานพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลในที่เกิดภัยพิบัติ ในตอนนั้นฉันนึกคิดขึ้นมาได้ว่า ไม่ว่าจะอย่างไรก็ต้องไปให้ได้ ฉันเคยตั้งใจและพอใจกับการใช้ชีวิตบนโต๊ะทำงานในวัย 20 ปลายๆ มาก่อน จนถึงตอนนี้ได้มาเป็นทันต-แพทย์ในวัย 34 ปี ฉันคิดว่ามีทันตแพทย์อยู่มากที่พอเปิดร้านแล้วมีปัญหาเรื่องการจัดการเวลาหรือการใส่ใจครอบครัว สำหรับฉันแล้วการทำงานในมหาวิทยาลัย ให้คนอื่นทำแทนได้ อยากรู้ก็ตามแพทย์หรือเพื่อนอาจารย์คนอื่นก็คงบอกให้ไปได้อยู่ดี ในบางโอกาสฉันเคยเข้าร่วมทำงานชันสูตรศพจากในภูมิภาคที่ต้องพิสูจน์อัตลักษณ์ในมหาวิทยาลัยคางวาระมาก่อน เรื่องเหล่านี้อาจเป็นโชคชะตาที่ชักนำฉันให้ไปที่สถานที่เกิดภัยพิบัติก็เป็นได้

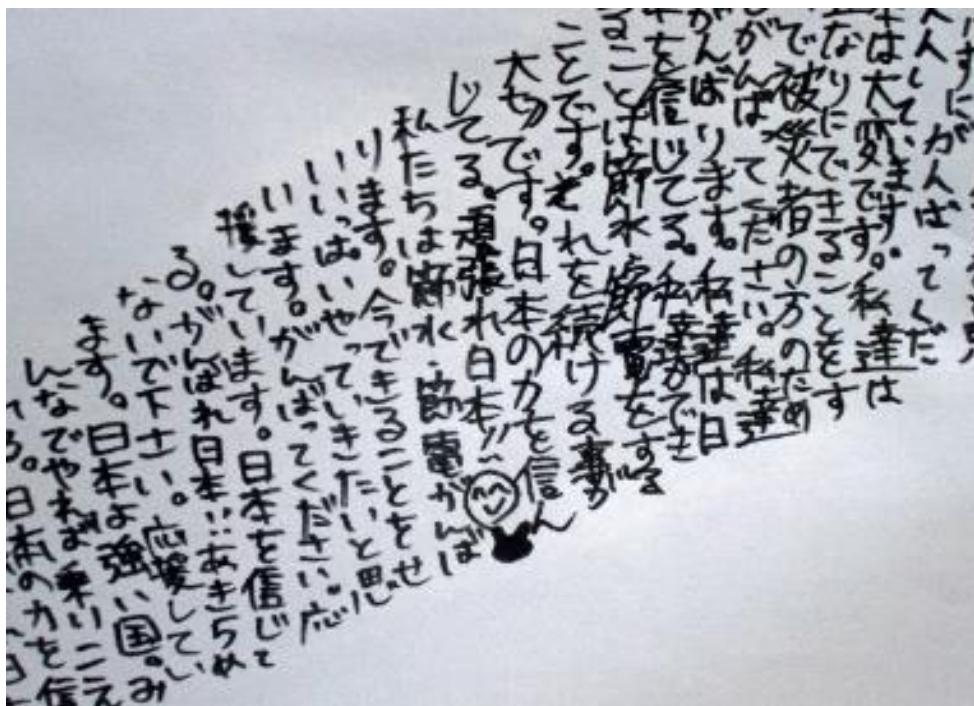
แต่ทว่า 1 เดือนผ่านไปก็ไร้ข่าวคราว จนคิดว่าคำร้องขอให้ไปประจำการจะไม่มาเสียแล้ว ความมุ่งมั่นที่มีมาตั้งแต่แรกก็เริ่มหายไปทีละนิด จนเมื่อประมาณปลายเดือนเมษายนสมาคมทันตแพทย์ญี่ปุ่นได้ติดต่อมาทางสมาคมทันตแพทย์จังหวัดคางวาระ ในตอนนั้นเราประชุมกันอย่างเร่งด่วน ดูว่าอะไรที่จำเป็นนั้นก็เตรียมของไว้ให้พร้อม ข้อมูลของที่เกิดภัยพิบัติซับซ้อนมากขึ้น และมีข้อมูลไม่เพียงพอ ฉันและตัวแทนจากสมาคมทันตแพทย์จังหวัดคางวาระรวม 4 คนจึงต้องเดินทางไปยังอิวาเตะหลังจบช่วงวันหยุดยาว

จากคางวาระสู่อิวาเตะ

ตอนนั่งเครื่องบินจากสนามบินท่าคามัตสึไปสนามบินฮาเนดะ ในเครื่องก็ยังเต็มไปด้วยนักธุรกิจและนักท่องเที่ยวเหมือนทุกครั้ง แต่พอเปลี่ยนเครื่องไปนั่งเที่ยวบินพิเศษจากฮาเนดะไปสนามบินอิวาเตะฮานะมากิ บรรยากาศก็เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ กลายเป็นว่าทั้งลำมีแต่คนใส่ชุดปฏิบัติงาน ทั้งทีมแพทย์กาชาดญี่ปุ่น อาสาสมัครไม่กี่คน รวมถึงพวกเรา 4 คนด้วย

หลังจากผ่านเหตุการณ์แผ่นดินไหวและสึนามิมาแล้ว 2 เดือน โรงแรมโมริโอะก็มิสภาพที่ไฟดับไปครึ่งหนึ่ง ในตอนเช้าตรู่ พวกเรารวมตัวกันในสภาพที่เอาถุงร้อนแปะหลังและหน้าท้อง ในลิอบบี้มีเตียงๆ รวมไปถึงห้องต่างๆ ก็มีดสลัว หลังจากนั้นก็แยกกันออกไปตามที่ต่างๆ ตอนพระอาทิตย์ขึ้นฉันตกใจตื่นมาเพราะอาฟเตอร์ช็อกระดับ 4 แต่ก็ไม่เห็นมีใครพูดถึงเลยแม้แต่น้อย ในรถของฉันมีอยู่ 6 คน คือ ตำรวจจากสถานีตำรวจจังหวัดอิวาเตะ 2 คน แพทย์ 1 คนและทันตแพทย์ 1 คนจากสมาคมนิติเวช ทันตแพทย์จากสมาคมทันตแพทย์จังหวัดคางวาระ 2 คนรวมทั้งหมด 6 คน ตำรวจจากสถานีตำรวจอิวาเตะขับรถไปสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตที่คามาชิโดยใช้เวลาไม่กี่ชั่วโมง โดยระหว่างทางก็เห็นยานพาหนะเร่งด่วนของกองกำลังป้องกันตนเองและรถตำรวจเพื่อช่วยเหลือจากทั่วประเทศอย่างมากมายแบบที่ไม่เคยเห็นมาก่อน ตอนแรกที่ได้ยินคำว่า “ในกรณีฉุกเฉิน....” จากเพื่อนร่วมงานที่ทำงานอยู่ในกองกำลังป้องกันตนเองก็รู้สึกไม่สบายใจ แต่อิวาเตะที่ฉันเห็นก็อยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินจริงๆ

ป้ายที่เขียนว่า “ขอบคุณที่ให้ความหวังในการมีชีวิตอยู่” ที่เหล่าเด็กมัธยมต้นเขียนมาติดที่จุดพักรถโทโนะนั้น พอดูดีๆ แล้ว ก็เห็นตัวอักษรเล็กๆ เขียนเป็นคำขอบคุณอยู่เต็มไปหมด พอเห็นเช่นนี้ ฉันก็รู้สึกจุกหน้าอกตื่นตันขึ้นมา

ป้ายนี้เป็นข้อความตัวหนังสือเล็ก ๆ จากนักเรียนและบุคลากร รวม 46 คน

ซึ่งเขียนไว้โดยสมาคมนักเรียนโรงเรียนมัธยมต้นอายะโอริ

งานระบุตัวตน

ทันทีที่ได้เห็นโลงศพนับร้อยเรียงกันเป็นลำดับในโรงงานขนาดใหญ่ที่ใช้เป็นสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต ฉันก็พนมมือทันทีโดยไม่ได้ตั้งใจ โดยศพที่ได้รับการยืนยันบุคคลแล้วจะมีรูปถ่ายหรือดอกไม้สำหรับผู้ล่วงลับมากมายและสุราวางอยู่ ภายในนั้นยังมีโลงศพของเด็กที่มีลูกฟุตบอลวางนิ่งอยู่ด้านหน้าด้วย ก่อนที่จะเกิดแผ่นดินไหวนั้น บางครั้งฉันก็ได้ทำงานระบุตัวตนจากร่องรอยการรักษาฟันที่มหาวิทยาลัยคางาวะ เมื่อได้เอาชื่อมาแปะกับศพที่ไม่มีชื่อแล้วส่งกลับบ้านได้ ก็ารู้สึกโล่งใจว่าเสร็จงานแล้ว แต่ในภายหลังพิบัติครั้งใหญ่แบบนี้เป็นเรื่องที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน ถึงแม้ว่าจะทำงานระบุตัวตนเสร็จแล้วก็ไม่มีการรวบรวมกลับ สถานที่ฌาปนกิจศพก็ไม่มี ศพต่างๆ นั้น ทางกองกำลังป้องกันตนเอง, หน่วยยามชายฝั่ง และตำรวจต้องช่วยกันส่งไปสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต พร้อมทั้งโค้งเคารพศพเหล่านั้นด้วย เหล่าตำรวจมาจากทั่วพื้นที่และตำรวจท้องถิ่นจังหวัดอิวาเตะก็มาช่วยกันชำระทำความสะอาดศพ

อย่างสุขภาพด้วยความจริงใจ ทั้งยังช่วยหยิบแถมลงออกจากศพที่กำลังย่อยสลายออกทีละตัว อีกด้วย ฉันรู้สึกสรรเสริญพวกเขามาก

เหตุแผ่นดินไหวผ่านมาเป็นเวลา 2 เดือนแล้ว ศพที่พบและนำส่งมานั้นย่อยสลายไปมากและอยู่ในสภาพที่แม้แต่ลายมือหรือหน้าตาก็ไม่สามารถจำแนกออกมาได้ ดังนั้นระบุตัวตนด้วยร่องรอยการรักษาฟันจึงต้องให้แพทย์อาสาสมัครจากสมาคมนิติเวชและแพทย์จากสถานีตำรวจชันสูตรศพเป็นคนบันทึกข้อมูลไปพร้อมๆ กันแทน เวชระเบียนจากโรงพยาบาลและคลินิกทันตกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ได้ยินมาว่า มีที่โรงพยาบาลที่ถูกคลื่นซัดและเวชระเบียนสูญหายไปเป็นจำนวนมาก ศพที่ยังไม่ทราบชื่อจะติดรหัสไว้ชั่วคราวก่อน พวกเราที่ตรวจช่องปากศพเหล่านี้ก็จะใช้รหัสในการบันทึกข้อมูล ทำงานเพื่อระบุชื่อศพเหล่านี้เต็มไปด้วยความสิ้นหวัง ยังจำได้ดีว่าศพที่ไรฟันและใส่ฟันปลอมนั้น อัตลักษณ์จะมีน้อย หากในฟันปลอมมี ID หรือชื่อเขียนไว้ก็ดี เพราะจะสามารถรู้ชื่อผู้ตายได้อย่างรวดเร็ว ฉันเคยตรวจศพหญิงสาวที่กำลังตัดฟันอยู่หรือศพที่กระดูกกรามหักมาแล้ว ฉันเห็นแผลภายนอกบริเวณศีรษะและลำคอจากการผ่าตัดช่องปากมากก็มาก แต่ไม่เคยเห็นรอยกระดูกร้ายในสภาพนี้มาก่อน จึงสันนิษฐานว่าผู้ตายจมน้ำและถูกแรงดันน้ำซัดอย่างรุนแรง ในเวลาเดียวกันก็มีศพที่ในปากยังมีหมากฝรั่งคาอยู่ ทำให้ฉันนึกถึงช่วงพริบตาที่อุบัติเหตุเกิด แล้วก็ใจหายจนพูดไม่ออก

สำหรับแพทย์และทันตแพทย์ที่ไปประจำการที่คามายาชิและมียาโกะจะมีคนวางอุปกรณ์ที่จำเป็น ของใช้ส่วนตัว บะหมี่ถ้วย รวมทั้งข้อความให้กำลังใจ จึงไม่มีอะไรที่ขาดสำหรับการทำงานระบุตัวตน ในตอนเที่ยงก็ไปรับข้าวปั้นและชาที่มีคนนำมาวางไว้ให้ พวกเราขอขอบคุณอย่างสุดซึ้งแก่ผู้ที่อุทิศสำเนาข้าวปั้นมาวางไว้ให้ ทั้งๆ ที่แค่การเตรียมอาหารให้ตัวเองก็ลำบากมากแล้วก็ตาม

เพื่อการจำแนกว่าเป็นกระดูกคนหรือกระดูกสุนัข เจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำแผนที่กายวิภาคของสุนัขมาติดไว้ที่กำแพงในสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต ถึงจะบอกว่าเป็นศพ แต่ก็มีบางครั้งที่พบชิ้นส่วนร่างกายของผู้เสียชีวิตเพียงส่วนเดียว นอกจากมนุษย์แล้ว ทั้งสัตว์ พืช สถานที่ท่องเที่ยวอันงดงาม ธนาคาร สิ่งก่อสร้าง และรถยนต์ต่างถูกทำลายจนหมดสิ้น เมื่อ

ยืนอยู่ในสถานที่นี้รู้สึกเหมือนว่าโลกจะแตกในอีกไม่นาน ณ สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตช่วงนั้นเป็นช่วงที่อิวาเตะมีดอกซากุระบานเต็มที่ แต่ถึงจะบานงดงามเพียงใดก็ตาม เวลาร่วงโรยก็จะร่วงโรยไปในพริบตา รวากับชีวิตคนเรา

โมริโอกะ

เมื่อโมริโอกะในขณะนั้นก็มีคนสวมชุดปฏิบัติการเดินทางกันมากมาย เมื่อได้เห็นกระดาษที่ติดอยู่ที่ร้านอาหารเฟรนไชส์ที่เขียนว่า “ถึงอาสาสมัครทุกท่าน ผู้ที่ได้ทำกิจกรรมอาสาสมัครในวันนี้ จะได้รับการสนับสนุนค่าอาหารมูลค่า 1,000 เยน ขอขอบคุณสำหรับวันนี้” แล้ว แรงเพื่อวันพรุ่งนี้ก็ผุดขึ้นมาทันที พอกลับไปดูทีวีในห้องมีดสนิทที่โรงแรมที่โมริโอกะ ทุกช่องก็ฉายรายการพร้อมมีคำบรรยายขึ้นว่าพื้นที่ไหนต้องการการสนับสนุนของใช้ มีอะไรบ้าง ถูกเขียนเอาไว้อย่างชัดเจน และได้เห็นข้อมูลที่ยังส่งไปไม่ถึงคางาวะด้วย

หลังจากนั้น

หนึ่งปีให้หลัง มีรายการข่าวนำเสนอช่วงพิเศษถ่ายให้เห็นว่า โทศเก็บบกระดูกของผู้เสียชีวิตที่ยังไม่มีชื่อยังถูกเก็บไว้ที่วัดในอิวาเตะ ฉันบังเอิญไปเห็นโทศที่ฉันเคยตรวจฟันให้ ยังคงติดรหัสไว้อยู่ เลยคิดขึ้นมาได้ว่า เพราะยังหาชื่อให้ไม่ได้เลยยังไม่ได้กลับบ้าน ก็รู้สึกเจ็บปวดเหมือนถูกกระแทกอย่างรุนแรง หลังจากเรื่องนั้น ฉันจึงเข้าร่วมสมาคมนิติเวชศาสตร์ญี่ปุ่น เพื่อว่าหากมีงานที่จำเป็นต้องระบุตัวตน ฉันจะสามารถปฏิบัติการได้ทันที และในบางครั้งฉันก็จะไปทำงานระบุตัวตนที่มหาวิทยาลัยคางาวะด้วย

“ขอบคุณที่ให้ความหวังในการมีชีวิตอยู่”

ป้ายที่ติดอยู่ที่ “โทโนะฟูโนะโอกะ” สถานีข้างทางที่เมืองโทโนะ จังหวัดอิวาเตะ

9) โอกะ คุมิโกะ หลักสูตรศัลยกรรมช่องปาก มหาวิทยาลัยการแพทย์อะซะฮะอิ

กะวะ

ช่วงเวลาประจำการ: 25-30 มิถุนายน 2011

บทนำ

ตั้งแต่เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกเฉียงของญี่ปุ่น เมื่อมีนาคม 2011 ก็เป็นเวลา 4 ปีแล้ว ตอนนี้การวินิจฉัยศพเพื่อระบุตัวตนผู้เสียชีวิตก็ยังดำเนินการอยู่ ตั้งแต่เกิดเหตุสถาบันนิติเวชศาสตร์ของญี่ปุ่นได้รับคำร้องขอจากสถาบันตำรวจแห่งชาติให้มีการจัดการตั้งหน่วยช่วยเหลือเพื่อระบุตัวตนของผู้เสียชีวิตและวินิจฉัยสภาพศพ ฉันทงได้มีโอกาสทำงานนี้ในจังหวัดอิวาเตะจึงอยากจะกล่าวถึงความรู้สึกที่ได้ทำงานจากเหตุการณ์ครั้งนี้

ก่อนการไปประจำการ

ขณะที่เกิดแผ่นดินไหวนั้นฉันเป็นนักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรนิติเวชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยการแพทย์อะชะฮิกะวะ ที่อะชะฮิกะวะได้เกิดแผ่นดินไหวระดับ 2 เนื่องจากความแรงระดับนี้จะไม่สามารถรู้สึกถึงได้ พอกลับบ้านเมื่อได้ฉันทราบข่าวเหตุการณ์จากสถานที่เกิดเหตุภัยพิบัติความรุนแรงของมันทำให้ฉันตกใจ ฉันได้รับการติดต่อจากทางสถาบันนิติเวชศาสตร์ เรื่องการขอให้ไปประจำที่พื้นที่ประสบภัยจึงลงทะเบียนเข้าร่วมกับหน่วยช่วยเหลือการชันสูตรพลิกศพแต่ก็ไม่มี การติดต่อมาอีก จนในที่สุดฉันก็ได้รับการติดต่อมาและยืนยันมาให้ไปช่วยงานในจังหวัดอิวาเตะ ส่วนเวลาที่จะไปพื้นที่เกิดเหตุ นั้นเป็นช่วงสัปดาห์สุดท้ายของเดือนมิถุนายน ซึ่งมีระยะเวลาการช่วยงาน 1 สัปดาห์

สู่จังหวัดอิวาเตะ

ตอนที่จะไปอิวาเตะ ฉันได้ถามกับคนที่ได้ไปมาก่อนว่าของที่จะต้องเตรียมไปมีอะไรบ้าง ของที่จำเป็นต้องเตรียมไปมีเสื้อกาวน์ ถุงมือ รองเท้ายาง ไฟฉาย และกระจกส่องปาก ส่วนการเดินทางนั้นต้องนั่งเครื่องบินไปลงโตเกียว หลังจากนั้นก็ต่อชินคันเซ็นไปจังหวัดอิวาเตะ ฉันจำได้เลยเมื่อตอนที่ถึงสถานีโมริโอะกะอากาศช่างร้อนราวกับเป็นฤดูร้อน

วันที่เดินทางถึงจังหวัดอิวาเตะ ฉันได้เข้าร่วมการประชุมเรื่องต่างๆ เช่น ระบบการชันสูตรพลิกศพ, พื้นที่ประจำการ, แบบแผนผังพื้นของผู้เสียชีวิต, วิธีการถ่ายภาพเอกซเรย์กับอาจารย์เดวะ โคจิ ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ดูแลหลักสูตรการเรียนนิติเวชคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยการแพทย์อิวาเตะและกับเจ้าหน้าที่หลายท่านของจังหวัดอิวาเตะ ที่จังหวัดอิวาเตะมีนายแพทย์โอภาวะ เคนโตะ จากแผนกทันตกรรมประจำระยะยาวเพื่อชันสูตรศพอยู่แล้ว ดังนั้นถ้าเทียบกับฉันแล้วจึงเป็นช่วงเวลาที่ยาวนาน

การปฏิบัติงาน ณ พื้นที่จริง

ตลอดหนึ่งสัปดาห์ฉันได้เขียนเอกสารรายงาน เช่น เอกสารเปรียบเทียบแผนภูมิทันตกรรมก่อน-หลังเสียชีวิต ฉันได้ไปสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตของเมืองมียาโกะ, คามาอิชิ และโอฟูนาโตะ โดยขบวนรถของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผ่านมา 3 เดือนแล้วตั้งแต่เกิดแผ่นดินไหว มีการฟื้นฟูระบบสาธารณูปโภคและติดตั้งระบบชั้นสุตรศพ แต่ เมื่อเข้าสู่เมืองที่ประสบภัยพิบัติจากสึนามิทำให้สังเกตได้ว่า มีตึกลมบ้านช่องมากมายที่เสียหายจากภัยพิบัตินี้ สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตที่ฉันไปทั้ง 3 แห่งนั้น ถึงแม้จะว่าจะผ่านมา 3 เดือนแล้ว แต่ที่นั่นกลับยังมีกลิ่นธูปลอยฟุ้งเต็มไปหมด อีกทั้งยังมีแผ่นป้ายประกาศเกี่ยวกับข้อมูลผู้เสียชีวิตที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้กับครอบครัวผู้เสียชีวิตที่เข้ามาตามหาอยู่ตลอด

ศพที่เริ่มการชันสูตรพลิกศพส่วนใหญ่นั้นเริ่มมีสภาพเหลือแต่กระดูก เพราะฉะนั้นการใช้ลักษณะฟันหรือ ดีเอ็นเอในการยืนยันตัวตนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก อีกทั้งจากสภาพศพเป็นโครงกระดูกไปแล้วเป็นของคนเดียวกันหรือเปล่านั้นอาจทราบได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ดีเอ็นเอตรวจสอบกระดูกของแต่ละชิ้นด้วย

ประวัติทางทันตกรรม (dental chart)

การบันทึกข้อมูลทางทันตกรรมนั้นมีทันตแพทย์ 2 คนเป็นผู้ดำเนินการ หลังจากการชันสูตรพลิกศพเสร็จก็ได้เริ่มทำความสะอาดช่องปากของผู้เสียชีวิตด้วยแปรงสีฟันกับผ้าก๊อช และถ่ายรูปลักษณะช่องปาก 5 รูปโดยจะเป็นส่วนฟันหน้า และซ้ายขวาบนล่างของช่องปาก ฟันที่เคยมีการรักษานั้น เราได้ทำการติดตั้งเครื่องถ่ายภาพรังสีขนาดเล็กเพื่อถ่ายภาพเอกซเรย์ออกมา ส่วนการวินิจฉัยช่องปากนั้นจะแบ่งเป็นคนหนึ่งทำการวินิจฉัย อีกคนทำการบันทึกและตรวจสอบซ้ำอีกครั้ง เนื่องจากศพที่ต้องชันสูตรนั้นมีไม่มากจึงใช้เวลาไม่นาน แต่หากเป็นหลังเกิดแผ่นดินไหวทันทีคงทำแบบนี้ไม่ได้ อีกทั้งเป็นเพราะการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหลากหลายท่านจึงทำให้การชันสูตรดำเนินไปได้ดี ฉันรู้สึกขอบคุณมากจากใจ

ส่วนศพที่มีเอกสารเปรียบเทียบข้อมูลก่อนเสียชีวิต ได้มีรายงานมาว่าเอกสารนั้นยังอยู่ที่คลินิกทันตกรรมที่อยู่ห่างจากชายฝั่ง จากแผ่นดินไหวครั้งนี้ทำให้เกิดปัญหาบันทึกข้อมูลทันตกรรมของผู้เสียชีวิตนั้นไม่เพียงพอเพราะถูกพัดไปพร้อมคลื่นสึนามิ แต่หลังจากนั้นบันทึกก็ได้จัดเก็บใหม่โดยแผนกทันตกรรมที่ตั้งอยู่แถวชายฝั่ง ทำให้นำข้อมูลไปเปรียบเทียบได้ อย่างไรก็ตามการถูกส่งตัวมาทำงานเพียงแค่นี้สัปดาห์นั้นเป็นเวลาที่ยาวนาน ในระหว่างที่กำลังจะออกจากอิวาเตะฉันต้องร้องไห้ออกมาเพราะรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ดีที่ฉันสามารถทำได้ มีน้อยเกินไป

สิ่งที่คิดไว้สำหรับครั้งหน้า

ฉันคิดว่าถึงแม้การเกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่แบบครั้งนี้ เป็นสิ่งที่ไม่อยากให้เกิดขึ้นแต่เราก็ควรเตรียมตัวรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดแบบนี้ด้วย สิ่งที่สำคัญคือการชันสูตรพลิกศพเพื่อระบุตัวตนก็จริง แต่หลังจากที่เสียชีวิตแล้ว ยิงนานการชันสูตรก็ยิ่งยากมากขึ้น มีอยู่ 3 อย่างที่ใช้ในการระบุตัวตนเป็นหลัก คือ ลายนิ้วมือ, โครงสร้างของฟัน และดีเอ็นเอ ถึงแม้ว่าจะเป็นศพที่เสียชีวิตมานานก็จะมีฟันเหลืออยู่ ความเป็นไปได้ในการแยกดีเอ็นเอจากกระดูกแข็งก็มีประโยชน์ต่อการระบุตัวตน ในครั้งนี้การวินิจฉัยดีเอ็นเอโดยทั่วไปจะนำดีเอ็นเอของผู้เสียชีวิตมาเปรียบเทียบกับของคนในครอบครัวเพื่อใช้ในการระบุตัวตน ส่วนการระบุตัวตนโดยลักษณะฟันจะเป็นการนำประวัติทางทันตกรรมของผู้เสียชีวิตทั้งก่อนและหลังเสียชีวิตมาเปรียบเทียบกัน ดังนั้นบันทึกหลังจากเสียชีวิตที่ถูกต้องกับเอกสารเกี่ยวกับการทำฟันก่อนเสียชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญ

จากข้อมูลบันทึกของประวัติทางทันตกรรมที่ถูกต้องจะระบุถึงฟันที่เหลืออยู่ ตำแหน่งฟันที่หายไป จำนวนฟัน ร่องรอยการรักษา ซึ่งในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป การยืนยันจากข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก นอกจากนั้น ข้อมูลที่เห็นได้จากภายนอกอย่างภาพเอกซเรย์หรือรูปถ่ายช่องปาก ก็ช่วยได้มากในการเปรียบเทียบข้อมูล บันทึกประวัติการรักษาฟันก่อนเสียชีวิตก็มีความจำเป็นด้วยเช่นกัน ภาพเอกซเรย์แบบพาโนรามา 1 รูป

สามารถบอกข้อมูลได้มากมาย อีกทั้งยังสามารถเอามาเปรียบเทียบข้อมูลก่อน-หลังเสียชีวิตได้ด้วย เป็นเอกสารที่ใช้ในการระบุตัวตนที่ถือว่ามีประโยชน์อย่างมาก เราอาจจะระบุตัวตนหรือการแสดงตัวตนทางพันธุกรรมด้วยเครื่องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์ (CT) โดยการใส่ชื่อลงไป ในฟingerprint ก็เป็นสิ่งที่น่าจะได้เห็นต่อไป

การชันสูตรพลิกศพหลักจากเกิดเหตุแผ่นดินไหวทันทีนั้น การที่ไม่มีเครื่องมือหรือเวลาที่ไม่เพียงพอ อาจทำให้ไม่สามารถเก็บบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดได้ เพื่อไม่ให้เป็นอย่างนั้นควรจัดระบบการชันสูตรพลิกศพเวลาเกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่ ควรมีการเตรียมความพร้อม ระบบการช่วยเหลือยามเกิดภัยพิบัติ เช่น หลังจากเกิดภัยพิบัติแล้ว ควรดำเนินการพิจารณาวิธีการส่งศพไปยังพื้นที่ หรือจัดประชุมสัมมนาให้แพทย์ทั่วไปและแพทย์ตำรวจแผนกพันธุกรรม

บทส่งท้าย

ถึงแม้ฉันจะไม่สามารถปฏิบัติงานได้ทันทีหลังจากเกิดภัยพิบัติก็ตาม แต่ก็ได้กล่าวถึงความรู้สึกจากประสบการณ์ที่ได้เข้าร่วมในหน่วยงานชันสูตรศพหลังแผ่นดินไหวและสึนามิผ่านไปแล้ว 3 เดือนในครั้งนีทำให้ฉันได้รู้อย่างชัดเจนว่า ถึงงานในหน่วยชันสูตรศพจะมีไม่น้อย แต่ฉันก็มีส่วนร่วมที่ทำให้การทำงานดีขึ้น และถึงฉันจะมีความสามารถไม่มาก แต่ก็ยังอยากทำงานนี้อยู่

สุดท้ายนี้ ฉันขออธิษฐานจากใจจริงให้ผู้ที่เสียชีวิตเดินทางไปยังภพภูมิหน้าโดยสุคติ และ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ช่วยเหลือและดูแลในช่วงลงพื้นที่ตลอดมา

ป้ายที่ตั้งอยู่หน้าปั้มน้ำมันหลังจากเกิดแผ่นดินไหว ณ จังหวัดอิวาเตะ
ซึ่งเขียนไว้ว่า ไม่อนุญาตให้เติมน้ำมัน ยกเว้นตำรวจกับหน่วยกู้ภัย

10) คัตสึมูระ เซโกะ คณะทันตแพทยศาสตร์ สาขานิติทันตกรรม มหาวิทยาลัย ชิรูมิ

ช่วงเวลาประจำการ: 15-19 มีนาคม และ 31 พฤษภาคม - 6 มิถุนายน 2011

สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตคือสถานที่สุดท้ายของชีวิต หากติดต่อกับครอบครัวไม่ได้ คงนึกถึงกรณีที่เราร้ายที่สุดและค้นหาพวกเขาจากสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต แต่ถ้าหากค้นหาไม่เจอก็สามารถเบาใจลงได้ แต่ก็ยังต้องไปค้นหาในสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตแห่งอื่นอีก ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะครอบครัวผู้ตายนั้นยอมรับว่าคนในครอบครัวอาจเสียชีวิตไปแล้ว

สภาพสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตภายหลังเกิดภัยพิบัตินั้น ศพจะถูกวางเรียงอยู่ภายในห้องขนาดกว้าง และข้างๆ มีญาติผู้เสียชีวิตตามหาคครอบครัว ผู้ปฏิบัติงานชั้นสุดศพและระบุตัวตนต้องตรวจและบันทึกข้อมูลทางทันตกรรม เก็บลายนิ้วมือของผู้เสียชีวิตในบริเวณนั้น ในโรงเรียน ดิกรเรียนจะกลายเป็นที่หลบภัย ส่วนโรงยิมจะกลายเป็นสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต

รถบรรทุกก็จะเคลื่อนย้ายศพผ่านไปด้านข้างที่เต็กลง เล่นกันอยู่ ที่จุดรับเรื่องของสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต ก็จะมีเหล่าครอบครัวของผู้เสียชีวิตทำหน้าที่คอยเปิดทางให้รถผ่าน

ในฐานะผู้สนับสนุน

พอมองดูร่างที่ไร้วิญญาณที่ถูกขนเข้ามาวางไว้ในสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต ฉันก็คิดว่าอยากจะอยู่ใกล้ๆ และใช้เวลาตรวจสอบผู้เสียชีวิตให้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามหลักการของคนที่มาประจำการที่ดี คือ ต้องไม่ผลิผลลามกระทำการใดๆ อย่างรีบร้อน ไม่เข้าไปขัดขวางการทำงานหรือหน้าที่ของผู้อื่น หรือเข้าไปรบกวนผู้ตกเป็นเหยื่อจากภัยพิบัติ ก่อนอื่นเราต้องรักษาสุขภาพและความปลอดภัยของพวกเราโดยไม่เข้าไปยุ่งวุ่นวายในสถานที่เกิดเหตุ แต่ครั้งนี้ก็น่าผิดหวังมาก เพราะได้ยินมาว่ามีปัญหาบางอย่างระหว่างทันตแพทย์ที่มาประจำการกับทันตแพทย์ในท้องถิ่น เราต้องการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมที่ดี และนำร่างผู้เสียชีวิตกลับคืนสู่อ้อมแขนของครอบครัวโดยเร็วที่สุด ซึ่งทุกๆ คนก็น่าจะมีความคิดแบบนี้เหมือนกัน อย่างไรก็ตามหากทำผิดพลาดในหน้าที่หรือประเมินสถานการณ์ผิดพลาดจากที่เป็นการปฏิบัติที่ดีและสุจริตจะกลายเป็นการกระทำที่ตรงข้าม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเราฝึกปฏิบัติในมหาวิทยาลัย บางโอกาสเราอาจจะได้เป็นผู้นำ แต่ในฐานะคนที่มาประจำการควรเป็นผู้สนับสนุนมากกว่าเป็นผู้นำไม่ใช่หรือ

ในฐานะทันตแพทย์

ฉันมีโอกาสดำเนินคุยกับคนมากมายที่มาค้นหาคนในครอบครัว บางครั้งมีคนยื่นโทรศัพท์มือถือให้ดูแล้วพูดว่า “ฉันคิดว่าเป็นลูกสาวฉันไม่ผิดแน่ แต่ฉันไม่มั่นใจว่าคุณช่วยดูรูปนี้และยืนยันให้ทีว่าใช่ลูกสาวของฉันไหม” บ้างก็ถามว่า “ดูที่ฟันหน้าของฉัน ฟันล่าง 2 ซี่นี้ติดกัน เหมือนกับของคุณพ่อฉันเลย เห็นศพสภาพแบบนี้บ้างไหม” บ้างก็ส่งรายละเอียดข้อมูลการรักษาที่เขียนด้วยลายมือแล้วพูดว่า “หมอฟันให้ฝังรูปแบบฟันมา คุณเข้าใจฝังนี้ไหม” และในบางศพก็มีแท็กชื่อฝังอยู่ในฟันปลอม ซึ่งฉันตระหนักได้ว่าการตรวจทันตกรรม

เป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยในการระบุตัวตนของผู้ตาย และยังเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในหมู่คนทั่วไป

ประมาณ 3 เดือนหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติ ได้มีศพที่ถูกขนย้ายเข้ามาซึ่งการเรียงตัวของพินนั้นไม่เป็นระเบียบ และยังมีพินคู่ที่พินหน้า ฉันได้ยินจากคนในครอบครัวผู้เสียชีวิตที่มาตรวจสอบเขาพูดว่า ถ้าเป็นใบหน้าฉันไม่แน่ใจว่าใช่เขาไหม แต่ถ้าเป็นพินแบบนี้ต้องใช้เขาแน่ ทั้งๆ ที่บอกให้รีบไปรักษา แต่ก็ไม่ได้คิดเลยว่าพินที่ไม่ได้รักษานี้จะช่วยยืนยันได้ว่าเป็นเขา” ฉันมักจะบอกนักศึกษาทันต-แพทย์เสมอๆ ว่า โดยอาชีพของเรา ทันตแพทย์มักมีอาการป่วยอย่างหนึ่ง คือเราจะมองไปที่ปากของคนอื่นทันที ในกรณีฉุกเฉิน คนที่จะตามหาคุณอาจจะเป็นเพื่อนที่อยู่ข้างๆ คุณในตอนนั้นก็” แม้จะไม่ใช้ทันตแพทย์ แต่ครอบครัวหรือเพื่อนสนิทก็อาจจะจำลักษณะพินของเราได้ และนี่ก็เป็นอีกเรื่องที่ทำให้ฉันรู้สึกว่าการตรวจพินเป็นสิ่งดีที่ควรทำ

แต่ก็มีครั้งหนึ่งที่ฉันรู้สึกหงุดหงิด คือตอนที่ฉันรอปฏิบัติงานอยู่ในสถานที่ว่างร้าง ผู้เสียชีวิต คุณตำรวจถามฉันว่า ช่วยดูให้ผมหน่อยได้ไหมครับ” ตอนที่ฉันกำลังลุกขึ้นนั้นคุณตำรวจก็มองเห็นป้ายชื่อของฉันตรงหน้าอกก็และพูดว่า อ้าว หมอพินหรือหมอผมแค่อยากให้ดูว่าใส่กระดูกคนหรือเปล่า แต่ก็ไม่ต้องแล้วละครับ” คุณตำรวจคิดว่าฉันเป็นทันตแพทย์ที่ไม่สามารถแยกความต่างของกระดูกคนและกระดูกสัตว์ได้เลยงั้นหรือ นอกจากฉันก็มีหมอพินคนอื่นที่ถูกบอกว่า หมอพินช่วยอะไรไม่ได้หรอก” ตอนที่อยู่ต่อหน้าเด็กทารกแรกเกิดที่ไม่มีพินงอกออกมา แม้ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่ยังมีความคิดที่ว่า หมอพินคือดูแลแค่พินเท่านั้น” พวกเราที่เป็นทันตแพทย์จึงคิดว่าควรจะมีจัดรณรงค์ให้ข้อมูลเพื่อที่จะกำจัดการสบบประมาทนี้ไปให้จงได้

นอกเหนือจากอาชีพหลัก

หลังจากการชันสูตรศพหรือหาข้อเท็จจริงจากสาเหตุการเสียชีวิต ก็จะเป็นการตรวจเก็บหลักฐานทางทันตกรรม คงจะสังเกตเห็นพวกเราหยิบพินปลอมออกมาจากถุงใบใหญ่และเอากลับไปใส่ในปากจากนั้นก็ถ่ายภาพ กว่าจะรู้ตัวก็มีคนเอาพินปลอมไปใส่ในถุงอีกใบไว้

ให้แล้ว อีกทั้งศพผู้เสียชีวิตนั้นมีสภาพเปลี่ยนไป จึงต้องสันนิษฐานเพศและอายุจากกระดูก และฟัน ทั้งแพทย์และตำรวจก็มาถามว่า คุณหมอฟันมีความเห็นอย่างไรบ้างครับ” และ เพราะทันตแพทย์ชำนาญเกี่ยวกับส่วนกระดูกแข็ง⁴ นี้่นา” ซึ่งการที่ได้ทำงานร่วมกับผู้คน หลากหลายอาชีพนั้นเป็นประโยชน์อย่างมาก ฉันยังได้เรียนรู้ว่าไม่ใช่แค่กรณีเหตุภัยพิบัติ เท่านั้น การประสานงานและให้เกียรติในหน้าที่ของกันและกันก็มีความสำคัญ

ยกตัวอย่างช่างเทคนิคทันตแพทย์ จะมีลักษณะเฉพาะที่สามารถตรวจสอบฟันปลอม และโลหะ⁵ ได้ และยังสามารถชี้ได้ว่า ทันตแพทย์หรือผู้ผลิตคนไหนที่สั่งทำฟันปลอม ซึ่งการ ที่เรารู้ว่าทันตแพทย์คนไหนที่รับผิดชอบในการจัดทำฟันปลอมนี้ ก็จะช่วยในเรื่องพิสูจน์อัต ลักษณะของผู้เสียชีวิตได้ นอกเหนือจากนั้น คนที่ใกล้ชิดชุมชนหรือสังคม เช่น สมาชิก คณะกรรมการสวัสดิภาพประชาชนในพื้นที่รวมทั้งคนที่มีความสัมพันธ์แบบครอบครัวจะมี ข้อมูลจำนวนมาก ฉันคิดว่าคนในแต่ละพื้นที่ก็มีนิสัยที่แตกต่างกันไป แต่เราควรจะขอให้คน จากหลากหลายอาชีพช่วยเหลือ เพื่อให้มีข้อมูลที่จะนำไปสู่การระบุตัวตนไม่ใช่หรือ

สัมผัสความมีน้ำใจและความอ่อนน้อมถ่อมตน

ศพที่ถูกนำเข้ามาในสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต จะถูกนำมาวางเรียงกันอย่างเรียบร้อย ตามลำดับตัวเลข ในสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตแห่งนี้มีร่างของเด็กผู้หญิงกับร่างของหญิง สาวเรียงห่างกันนิดหน่อย แล้วจู่ๆ ก็มีคนนำร่างผู้เสียชีวิตทั้งสองมาไว้ข้างกัน แสดงว่าพิสูจน์ จนเข้าใจแล้วว่าเป็นแม่ลูกกัน ซึ่งฉันคิดว่าการที่ปฏิบัติแบบนี้เป็นการเคารพผู้ตายและญาติ ผู้เสียชีวิตด้วย

นอกจากนั้น ผู้เคราะห์ร้ายจากภัยพิบัติก็ได้รับการแบ่งปันอาหารอย่างเป็นระเบียบ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยที่ไม่มีจลาจลหรือการปล้นเกิดขึ้นซึ่งเรื่องนี้ถูกสื่อหยิบยกขึ้นมาให้ ความสำคัญและเป็นที่ยกย่องจากทั่วโลก เมื่อขบวนรถกองกำลังป้องกันตนเองกับตำรวจผ่าน

⁴ ส่วนกระดูกแข็ง หมายถึง ส่วนของฟันที่ ประกอบด้วย เคลือบฟัน เนื้อฟัน และเคลือบรากฟัน

⁵ โลหะ หมายถึง ฟันปลอมฐานโลหะ

ฉันก็เห็นผู้คนหยุดทำทุกสิ่งตรงหน้าตัวเองและก้มหัวขอบคุณ อีกทั้งผู้คนในสถานที่ว่างร้าง ผู้เสียชีวิตก็ก้มหัวและพูดว่า “ขอบคุณที่ทำงานหนัก” “ขอบคุณ” “จากนี้ก็จะฝากด้วย” โดยไม่แสดงความรู้สึกออกมา ถึงแม้ภัยพิบัติธรรมชาตินี้จะไม่ใช่ความรับผิดชอบของใคร แต่ในสถานการณ์ที่อ่อนล้าทั้งกายและใจก็อดไม่ได้ที่จะชื่นชมในความอ่อนน้อมถ่อมตนของพวกเขา

ภารกิจของพวกเราในฐานะนิติแพทย์

ในวันที่เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิในตะวันออก ตอนนั้นฉันอยู่ที่โอกินาวะ และไม่เคยเผชิญกับเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่เลย ตอนที่เห็นสึนามิในจอทีวีเป็นครั้งแรก ฉันจำได้ว่าถ้าริโมทเอาไว้อย่างนั้น และอิงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมาก ตกตึกฉันได้รับการติดต่อจากเจ้านายว่า “เพราะสึนามิก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมาก เลยมีคำสั่งให้ไปช่วยโทโฮกุหน่อย” “ฉันมีชีวิตอยู่เพื่อสิ่งนี้แหละ” นี่คงเป็นครั้งแรกที่ฉันรู้สึกว่าคุณเองมีส่วนเกี่ยวข้องกับนิติเวชศาสตร์

งานที่เห็นในเหตุการณ์ครั้งนี้ ทั้งการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการรักษาทางทันตกรรมหรือการสร้างระบบเปรียบเทียบข้อมูล ล้วนเป็นเรื่องที่ถูกพูดถึงในอุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตกเมื่อ 30 ปีก่อน ปัญหาระหว่างทันตแพทย์ที่เคยพูดไปก่อนหน้านี้ก็คือ ฉันคิดว่าปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นระหว่างทันตแพทย์นั้นคือ พวกเขาควรจะตระหนักว่าข้อมูลทางทันตกรรมนั้นไม่ได้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ ดังนั้นการตีความจากปัญหาบางอย่างอาจจะเกิดความคลาดเคลื่อนจากมุมมองที่ไม่ตรงกันได้ ประเทศญี่ปุ่นได้เรียนรู้อะไรบ้างหลังจากเหตุการณ์ภัยพิบัติ แล้วทำไมไม่กระตือรือร้นทำงานล่ะ

ประเทศนี้อาจจะเคยมีธรรมเนียมเตรียมพร้อมพร้อมกับเหตุการณ์ที่รุนแรงถึงชีวิต แต่สิ่งนั้นก็เกิดขึ้นจริงเมื่อ 5 ปีก่อน ยิ่งไปกว่านั้นยังโดนโจมตีมาในระดับที่สามารถพูดได้ว่า “เหนือความคาดหมาย” และ “ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน” ซึ่งทุกๆ คนก็เตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติที่จะรุนแรงขึ้นมากกว่าเดิม ซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ต้องคำนึงถึงตอนที่เกิดเหตุการณ์รุนแรง และแทนที่จะหนีปัญหาควรหันหน้าสู้และแก้ไขปัญหานั้น

จากเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่ญี่ปุ่นนั้น มันได้กลายเป็นประสบการณ์ที่มีค่าอย่างมาก สำหรับวงการทันตกรรมและทันตแพทย์โดยเฉพาะตัวเราเอง ซึ่งแน่นอนว่าสำหรับพวกเราที่มีหน้าที่รักษาความลับ อาจจะไม่ควรเล่าประสบการณ์ในครั้งนี้ แต่ฉันคิดว่าในฐานะของผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อน จะต้องทำให้สำเร็จเพื่อให้ผลนั้นส่งต่อไปยังวงการทันตกรรมประชาชน และคนรุ่นหลังสืบต่อไป

ข้อความที่ให้อำลั้งใจถึงประเทศญี่ปุ่น ณ ถ้ำสีฟ้าบนเกาะคาปรี ประเทศอิตาลี

11) ซาโต้ มานามิ สมาคมทันตแพทย์จังหวัดมียาจิ

ช่วงเวลาประจำการ: เมษายน-กันยายน 2011

ตั้งแต่นั้นเหตุการณ์ของฉันก็เปลี่ยนแปลงไป

หนึ่งในสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงนั้นก็คือ การเข้าร่วมทำงานระบุด่วนผู้เสียชีวิต

สิ่งที่ตนเองสามารถทำได้ในตอนนี้

บ้านของฉันกับคลินิกตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ห่างจากชายฝั่งในจังหวัดมียาจิ ตอนเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิในโทโฮกุเกิดการสั่นสะเทือนบ้าง แต่เพราะแผ่นดินแข็งแรงจึงไม่ได้รับความเสียหายมากนัก เหล่าผู้ป่วยกับผู้ดูแลที่อยู่ในคลินิกรวมทั้งครอบครัวของฉันที่อยู่ในบ้านก็ต่างปลอดภัยดี แม้ไฟดับแต่ก็กลับมาใช้ได้อีกครั้งภายใน 4 วันและมีน้ำประปาไหลตลอด ในตอนแรกพวกเราต่างร้องไห้และโพล่โพลอยใจกันและรู้สึกดีใจที่ปลอดภัย แต่เมื่อมีไฟฟ้ามาโทรศัพท์มือถือก็ใช้ได้จึงได้รับรู้ข้อมูลมากมาย และพอเริ่มเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบริเวณชายฝั่งก็ไม่ได้รู้สึกดีใจที่ปลอดภัยได้อย่างเต็มอก ในอีกด้านหนึ่งก็ทราบมาด้วยความรู้สึกผิดและไร้ประโยชน์เพราะไม่สามารถไปช่วยผู้คนที่ได้รับบาดเจ็บอยู่บริเวณชายฝั่งได้ อีกทั้งก็มีความรู้สึกที่ “ถ้าหากคนในครอบครัวหรือเพื่อนกลายเป็นผู้สูญหายจะเป็นอย่างไรกัน ก็คงจะเดินไปรอบๆ สถานที่ที่วางร่างผู้เสียชีวิตและกวาดสายตาตรวจสอบศพผู้เสียชีวิตที่ละศพอย่างกระวนกระวายใจ” และอีกความรู้สึกที่เอ่อล้นออกมาอย่างต้านทานไม่ได้คือ “จะไม่ยกโทษให้ตนเองถ้าหากไม่ได้ใช้ชีวิตที่รอดปลอดภัยนี้ให้เป็นประโยชน์กับผู้คนบริเวณชายฝั่ง” แต่ว่า “ในตอนนี้สิ่งที่ตนเองทำได้คืออะไร” “ควรจะทำอะไรเพื่อใครถึงจะดี” คำถามเหล่านี้ก็เริ่มวนเวียนอยู่ในหัว ฉันจึงตั้งใจจะหากิจกรรมจิตอาสาและสมัครเข้าร่วม แต่ก็เกิดปัญหากังวลใจอยู่หลายวันเพราะไม่มีหนทางหรือน้ำมันที่จะใช้เดินทางไปยังที่เกิดเหตุ แต่แล้วก็มีแพคเกจส่งมาจากสมาคมทันตแพทย์จังหวัดมียาจิ มีเนื้อความเรียกให้ไปเข้าร่วมทำงานระบุด่วนผู้เสียชีวิต ฉันจึงสมัครเข้าร่วมโดยไม่ลังเล

ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหว ฉันเคยคิดว่า “การตรวจสอบช่องปากของผู้เสียชีวิตเป็นงานที่ฉันคงทำไม่ได้แน่” “เพราะฉะนั้นคงเป็นไปได้ที่ฉันจะเป็นทันตแพทย์ตำรวจ” ก่อนหน้านี้อาจารย์ตำรวจยามาโตะเคยขอร้องให้พ่อของฉันที่เป็นทันตแพทย์ตำรวจออกไปตรวจสอบช่องปากของผู้เสียชีวิตเพื่อระบุตัวตน ในตอนนั้นฉันคิดว่า “แม้จะถูกร้องสักแค่ไหน สำหรับฉันแล้วก็คงทำไม่ได้” แต่ว่าในตอนนี้นักสืบคำพูดเหล่านั้นและสมัครเข้าร่วมทำงานชั้นสูงตรพลีกศพ

การเข้าร่วมทำงานระบุตัวตนผู้เสียชีวิต

จุดมุ่งหมายคือเข้าวันนี้ ที่กองบัญชาการตำรวจจังหวัดมียาจิซึ่งเป็นจุดนัดพบ มีการแจ้งจากอาจารย์เอซาวะ สึเนฮิโระที่เป็นหัวหน้าและอาจารย์คาชิวะซากิ จุนที่เป็นรองหัวหน้าของกลุ่มการระบุตัวตนเพื่อรับมือกับภัยพิบัติร้ายแรงสังกัดสมาคมทันตแพทย์จังหวัดมียาจิ

ตลาดเก่าเซอิกะในเมืองอิชิโนะมากิ โรงยิมอีโนะกะวะในอดีตตำบลคะโฮะกุ เมืองอิชิโนะมากิ เขตโอะโนะใน เมืองฮิงะชิมิตสึชิมะ ศูนย์สนทนาการในตำบลเคะเซนงุมะ สนามกีฬา Grande ในตำบลริฟู โรงเรียนตำรวจในเมืองนะโตรี อดีตโรงเรียนมัธยมปลายหญิงล้วนคะกุตะในเมืองคะกุตะ Bayside Arena ในตำบลมินามิซังริกุ ลานอเนกประสงค์ในเมืองอิชิโนะมากิ

ศพที่พบในสถานที่เหล่านั้น ต้องอยู่ที่นั่นมาหลายวันหรือหลายเดือนแล้วโดยไม่ได้รับการส่งกลับบ้าน แต่อย่างน้อยๆ ก่อนวันเกิดเหตุพวกเขาก็เคยมีชีวิตอยู่อย่างปกติและสบายดี ฉันพูดคุยในใจกับร่างของแต่ละคนว่า “ไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าจะได้มาตรวจสอบช่องปากของคุณในสถานการณ์เช่นนี้ นี่คงเป็นโชคชะตาหรืออะไรนำพามา แต่ก็ขอให้การชั้นสูงตรพลีกศพนี้ช่วยเยียวยาและขอให้คุณได้ไปอยู่บนสวรรค์”

เทพเจ้าแห่งการรักษา

ในตอนที่กำลังทำงาน ฉันเชื่อมาตลอดว่าข้างกายพวกเรามีท่านยะคุชิเนียวไร⁶ อยู่
ขอให้ร่างที่อยู่เบื้องหน้านี้และทุกคนที่เกี่ยวข้องกับงานชั้นสูงตรพลิกศพสามารถ
ทำงานได้อย่างราบรื่น

องโคะโระโคะโระ เซนตะริ มะโทอุ กิโสะวะกะ⁷

เทพเจ้าแห่งการรักษา ท่านยะคุชิเนียวไร

สมัยก่อน แม้จะป่วยก็ไม่ได้รับการวินิจฉัยและจ่ายยาให้ทันทีเหมือนกับสมัยนี้ แต่
ท่านยะคุชิเนียวไรที่เป็นเทพเจ้าแห่งการรักษาจะปรากฏตัวออกมา ความเชื่อนี้แพร่หลาย
ตั้งแต่สมัยนาระ ผู้คนในตอนนั้นมีจิตมีศรัทธาก็จะท่องบทสวด “องโคะโระโคะโระ เซนตะริ
มะโทอุ กิโสะวะกะ”

ฉันท่องบทสวดให้กับผู้เสียชีวิตที่โชคชะตานำพามาให้ตรวจสอบทีละคนทีละคน

องโคะโระโคะโระ เซนตะริ มะโทอุ กิโสะวะกะ

ถูกสืนามิโจมตีมาคงรู้สึกหวาดกลัวแน่

ที่ผ่านมาจะเจ็บปวดทรมานกันขนาดไหน

และคงรู้สึกโดดเดี่ยวมากแน่

อย่างไรก็ตาม ช่วยกรุณาเยียวยารักษา และให้พวกเขาไปมีความสุขอยู่บนสวรรค์

องโคะโระโคะโระ เซนตะริ มะโทอุ กิโสะวะกะ

และขอให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับงานชั้นสูงตรพลิกศพสามารถทำงานได้อย่างราบรื่น

องโคะโระโคะโระ เซนตะริ มะโทอุ กิโสะวะกะ

ขอให้ทุกคนได้รับการเยียวยา

ขอบคุณท่านยะคุชิเนียวไรเสมอมา

---

⁶ ยะคุชิเนียวไร (Medicine Buddha) พระในนิกายชินงน พระนามของท่านหมายถึงพระตถาคตเจ้าผู้
เป็นบรมครูแห่งยารักษาโรค

⁷ เป็นบทสวดที่มีความเชื่อว่าจะช่วยบรรเทาอาการ และเยียวยารักษาให้หายจากโรคภัยต่างๆ

ต่อจากนี้ก็ขอความกรุณาเยียวารักหาวิญญานเร่ร้อน
ของจงปกปักรักษาทุกคนที่เกี่ยวข้องกับงานชั้นสูตรพลิกศพด้วยเถิด
องโคโระโคโระ เซนตารี มาโทอุ กิโสะวะกะ

การใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์

“ชีวิตคืออะไร” “การมีชีวิตอยู่คืออะไร”

ทุกครั้งที่ผมสัมผัสกับผู้เสียชีวิตโดยตรง ก็มักจะมีคำถามเหล่านี้วนเวียนอยู่ในหัว

วันถัดมาของการทำงานระบุดัตนเป็นครั้งแรก ฉันทำฟันอยู่ในห้องตรวจของตนเอง
เมื่อบอกให้คนไข้ช่วยอ้าปากเขาก็ทำให้อ้าปากได้ชั่วคราว ลื่นขยับและมีน้ำลายไหลออกมา
ก็จะดูน้ำลายออก แต่เหนือสิ่งอื่นใด ในตอนที่ฉันจับใบหน้าอ่อนๆของคนไข้ “อา นี่คือการมี
ชีวิตอยู่หรือ ใช่แล้ว พวกเรายังมีชีวิตอยู่ และได้ใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ด้วย” ชั่วพริบตาที่
เกิดความคิดเช่นนั้นตามการตอบสนองที่เป็นปกติของคนไข้ น้ำตาก็ไหลออกมาไม่หยุด จึง
ต้องพักการทำงานไปชั่วคราว และฉันได้สาบานกับตัวเองไว้ว่าจะใช้ชีวิตที่เหลือให้คุ้มค่าเพื่อ
ผู้คนที่เสียชีวิตแล้วด้วย

ช่วงบ่ายของห้องภาควิชานิติเวชศาสตร์

ช่วงที่นั่งอยู่ในรถตอนเดินทางไปและกลับระหว่างกองบัญชาการตำรวจจังหวัดมียาจิ
และที่เกิดเหตุ ฉันได้พูดคุยและแลกเปลี่ยนความรู้ด้านนิติเวชศาสตร์กับอาจารย์จากสมาคม
นิติเวชศาสตร์ที่รวมตัวจากทั่วประเทศและกับอาจารย์จากสมาคมทันตแพทย์ที่มาจากทุกๆ
จังหวัด ในหมู่คนมากมาย ที่ตลาดเก่าเซอิเกะถือเป็นวันแรกในการทำงานของฉัน ฉันรู้สึก
ประทับใจกับท่าทีที่มุ่งมั่นในการชั้นสูตรพลิกศพของทันตแพทย์หญิงคนหนึ่ง แม้ในตอนนั้น
ลังเลหรือไม่สบายใจว่า ต่อจากนี้ตนเองจะสามารถทำงานต่อได้หรือไม่ ก็จะมีความรู้สึกนั้น
เป็นแรงขับเคลื่อนให้ฉันตัดสินใจที่จะ “เข้าร่วมทำงานระบุดัตนผู้เสียชีวิตต่อไป” หลังจาก
นั้นไม่ว่าครั้งไหนๆ ฉันก็มุ่งมั่นมากยิ่งขึ้นในการทำงาน ฉันรู้สึกขอบคุณอย่างมากที่ในตอนนั้น

ได้รับโอกาสให้ทำงานร่วมกับอาจารย์ควาซิมะจากภาควิชานิติเวชศาสตร์มหาวิทยาลัยนาระ อาจารย์ฟูจิโมะโตะจากภาควิชานิติเวชศาสตร์มหาวิทยาลัยโอซาก้า และอาจารย์มะคิโนะ จากภาควิชานิติเวชศาสตร์คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยชิบะ หลังจากนั้นฉันก็เข้าร่วมการ ชันสูตรพลิกศพและใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาในตอนนั้นให้เป็นประโยชน์ด้วยใจมุ่งมั่นและหวังว่า จะสามารถส่งคืนร่างไร้วิญญาณกลับไปหาญาติผู้เสียชีวิตได้โดยเร็วที่สุด

หิมะในเดือนเมษายน

ในวันนั้นฝนตกและตั้งแต่ช่วงเย็นหิมะก็เริ่มตกลงมาทำให้อากาศหนาว การทำงาน ระบุตัวตนของวันนั้นอยู่ที่โรงยิมโอโคโนะวะในเมืองอิชิโนะมากิ ก่อนการผนวกรวมเมืองอิชิ โคโนะมากิ ตำบลคะโฮกุเคยตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำคิตะกะมิมาก่อน นั่งรถยนต์ไปประมาณ 15 นาที ก็จะเจอโรงเรียนประถมโอโคโนะวะ ในวันนั้น เหตุการณ์เกิดในช่วงที่โรงเรียนสอนเสร็จและทุก คนกำลังแยกย้ายกลับบ้าน สึนามิซัดเข้ามาถึงอาคารเรียนชั้น 2 และเข้ามายังสถานที่หลบภัย ซึ่งอยู่ในตัวอาคาร มีเด็กเสียชีวิตและสูญหายรวม 74 คน จากทั้งหมด 108 คน และจนถึง ตอนนี้มีเด็กอีก 3 คนที่ยังหาตัวไม่พบ

นอกจากที่เกิดเหตุกลับไปยังกองบัญชาการตำรวจประจำจังหวัด และแยกย้ายกับ อาจารย์ที่ทำงานด้วยทั้งวัน ตอนที่กำลังขับรถกลับสายฝนก็เปลี่ยนเป็นหิมะ ท้องฟ้าสีเทาที่ ถูกปกคลุมด้วยเมฆหิมะและความมืดในช่วงค่ำ ลมก็พัดแรง หิมะก็ถาโถมลงมา ทั้งที่เป็น เดือนเมษายนแล้วแต่หิมะก็ยังคงตกหนัก ฉันขับรถไปตามถนนที่ถูกล้อมไว้เพียงแค່ทุ่งนา

ขณะขับรถอยู่บนทางหลวงหมายเลข 4 ทันทีที่ทีวีทัศน์เปลี่ยนไปน้ำตาก็เอ่อล้น ออกมา ท้องฟ้าสีเทาและหิมะที่ตกโปรยปรายสาดใส่

ชั่วพริบตาที่เห็นภาพตรงหน้า ความทรงจำในวันนั้นก็ปรากฏออกมา ภาพเหตุการณ์ ที่สึนามิซัดเข้าโรงเรียนประถมโอโคโนะวะและสถานที่ต่างๆ ตามชายฝั่ง จากนั้นน้ำตาก็ไหล ออกมาไม่หยุด ฉันขับรถไปด้วยและร้องไห้ไปด้วยอยู่สักพัก

ในตอนนั้น ฉันรู้สึกขอบคุณในความกรุณาเป็นอย่างมากที่ได้รับความร่วมมือจาก อาจารย์ทุกท่าน ทั้งอาจารย์จากสมาคมนิติเวชศาสตร์แห่งประเทศไทยญี่ปุ่น อาจารย์จากคณะ

ทันตแพทยมหาวิทยาลัยโทโฮกุ อาจารย์สมาคมทันตแพทย์จากทั่วประเทศ ฉันทขอถือโอกาส
นี้ในการกล่าวขอบคุณทุกๆ ท่านจากใจจริง

และขอให้ดวงวิญญาณทุกดวงของผู้ที่เสียชีวิตในเหตุการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิ
มิไนโทโฮกุ (ตะวันออก) ไปสู่สุคติ

ถ้อยคำไว้อาลัยและดอกไม้วางอยู่ตรงพื้นที่ประสบภัยในจังหวัดมียางิ

12) ไช้โต๋ อีชาโกะ คณะแพทยศาสตร์ สาขานิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิบะ

ช่วงเวลาประจำการ: 24-29 เมษายน 2011

ศพหมู่ที่เป็นส่วนใต้คอเท่านั้น

ก่อนจะถึงช่วงสัปดาห์แห่งการหยุดยวานั้นฉันได้รับมอบหมายให้ไปประจำอยู่ที่จังหวัดมียาจิ ในคราวนี้แตกต่างจากจังหวัดอิวาเตะหลังได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติเกิดการเน่าเสียของศพที่เสียชีวิตเรื่อยๆ และเป็นไปได้ยากในการระบุตัวตนของบุคคลนั้น ทางกองกำลังป้องกันตนเองได้ออกมาช่วยกันขนย้ายศพในนั้นมีศพหมู่ที่เป็นส่วนใต้คอเท่านั้น เนื่องจากได้ดูศพของสัตว์เป็นครั้งแรกจึงค่อนข้างแปลกแต่ก็น่าสงสัยไม่น้อย

ศพเด็กที่ไม่มีตั้งแต่คอขึ้นไป

สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตในจังหวัดอิวาเตะจะเห็นได้ว่ามีผู้เสียชีวิตด้วยผู้ใหญ่ที่ไม่มีตั้งแต่คอขึ้นไปใบหน้าศพมันและทะไปแล้ว เป็นครั้งแรกที่ได้เห็นศพเด็กที่ไม่มีตั้งแต่คอขึ้นไป ในสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตแห่งนี้ เนื่องจากไม่มีใบหน้าจึงไม่สามารถทำผลวิจยทางทันตกรรมได้ แน่แน่นอนว่าการตรวจสอบจากทางพันธุกรรมคาดว่าจะเจาะจงจากการระบุตัวตนแหล่งที่มาของผู้เสียชีวิตได้แต่คิดไปว่ามันจะเป็นอย่างไรกันถ้าลูกของเราถูกค้นพบในสภาพแบบเดียวกันและทางตำรวจกล่าวว่า “นี่คือลูกของคุณนะ” นึกภาพไม่ออกเลย แต่พอครอบครัวของเด็กคนนี้ทราบเรื่องก็ทำให้รู้ถึงการกระทำที่โหดร้ายจากภัยพิบัติ ถ้าไม่มีภัยพิบัติครั้งนั้นก็จะเห็นเด็กที่ร่าเริงไปโรงเรียนเหมือนเมื่อก่อน

การเป็นเส้นเลือดขอดมันทรมาน

เท้าของฉันมีเส้นเลือดขอดมันทรมานในหนึ่งครั้งต่อหนึ่งชั่วโมงควรให้เท้าขึ้นเพื่อให้เลือดส่วนปลายไหลเวียนกลับไปสู่หัวใจแต่เพราะพื้นที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติจึงไม่สามารถทำแบบนั้นได้เลย ในกรณีของจังหวัดมียาจินั่งรถบัสจากจังหวัดยามากาตะไปถึงศูนย์บัญชาการตำรวจมียาจิแล้วนั่งรถต่อไปที่สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตภายในขบวนรถระหว่างชน

ย้ายนั้นเขาก็บวม ดังนั้นช่วงหลังขณะเดินทางไปประจำการจะพยายามนั่งที่นั้งด้านหลัง วางขาไว้ที่ถุงขนาดใหญ่ที่ใส่เครื่องเอกซเรย์ภาพถ่าย แล้วเอนตัวลงนอนหรือวางขาที่ที่นั่งสลับไปเมื่อทำแบบนี้แล้วค่อนข้างดีขึ้น ก่อนไปประจำการนั้นก็ตระหนักได้ว่าบางครั้งการไม่อดทนนั้นก็เป็นเรื่องสำคัญ

ดอกซากุระบานสะพรั่งเห็นได้ที่มียางิ

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยชิบะที่ฉันทำงานมีต้นซากุระปลูกไว้ตลอดแนวข้างถนนของคณะแพทยศาสตร์กับโรงพยาบาลในสังกัดประมาณปลายเดือนมีนาคมจนถึงต้นเดือนเมษายนต้นซากุระจะบานสะพรั่งเป็นแนวโค้ง ทุกๆ ปีจะเพลิดเพลินกับการชมซากุระที่บานสะพรั่งเต็มที่ แต่ในปีนี้อยู่มากและรู้สึกเศร้าเหลือเกินที่ปล่อยให้มันร่วงโรยหมดไป คิดไปว่า “ปีนี้จะไม่ชมซากุระแล้วปล่อยให้มันหมดไปละกัน” แต่ในโรงเรียนตำรวจมีสิ่งหนึ่งในสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตของจังหวัดมียางิคือภายในโรงเรียนมีซากุระบานเต็มไปหมด คิดว่า “ปีนี้ไม่ได้ชมซากุระที่ชิบะแต่ที่มียางิก็มีซากุระบานนะ ปีนี้ได้ชมดอกซากุระที่นี้ด้วยนะ ” จากสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตขึ้นรถกลับไปยังกองบัญชาการตำรวจก็รู้สึกไปพลางๆ ว่า “คนจำนวนมากที่เสียชีวิตจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวนี้ เสียชีวิตไปโดยไม่ได้ชมซากุระ ปีที่แล้วตอนชมซากุระมีคนน้อยมากที่คิดว่าอาจจะไม่ได้ชมในปีหน้าอีก คิดว่าจะชมดอกซากุระทุกปี อาจจะดูเป็นการรอดไปนะ” ฉันทัดแบบนั้นแล้วก็ไม่ได้ชมดอกซากุระบาน

13) โศสุเกะ เออิโกะ แพทย์ตำรวจจังหวัดกุมมะ

ช่วงเวลาประจำการ: ปลายเดือนเมษายน 2011

ปัจจุบันเนื่องจากอาการเจ็บป่วยของอาจารย์โศสุเกะทำให้มีข้อจำกัดในการเขียนหนังสือ ฉันทน์ ไซโด้จึงขอถ่ายถอดความทรงจำที่มีต่ออาจารย์โศสุเกะแทน

ฉากหนึ่งในงานประชุมสมาคมทันตแพทย์ตำรวจแห่งชาติครั้งที่ 14 (จัดโดยสมาคมทันตแพทย์ของจังหวัดมียางิ)

วันเสาร์ที่ 29 สิงหาคม 2015 ได้มีการเปิดงานประชุมสมาคมทันตแพทย์ตำรวจแห่งชาติครั้งที่ 14 ที่จังหวัดมียางิ

ในงานเลี้ยงกระชับมิตรนั้นอาจารย์โศสุเกะ เออิโกะเป็นแพทย์ตำรวจชั้นสูตรพลีกศพที่จังหวัดกุมมะได้นั่งโต๊ะเดียวกันกับฉันทน์และตรงหน้าฉันทน์พอดี ในงานกระชับมิตรได้ฉายภาพสีนามิตอนแผ่นดินไหวที่หน้าจอใหญ่บนเวทีจุดสนใจหลังจากนั้นคือมีการแสดงตีกลองไทโกะของกลุ่มโอนากะวะชิโอไซโคโคโตะโรคิโค⁸ ดั่งขึ้น หมู่บ้านโอนากะวะ เขตโอชิเกะ จังหวัดมียางิเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรราว 1 หมื่นคนแต่เนื่องจากเกิดแผ่นดินไหวจึงทำให้มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 800 คน ผู้คนในงานรู้สึกซาบซึ้งทั้งๆ ที่สมาชิกทุกคนประสบภัยพิบัติแต่ก็ยังมาตีกลองต่อหน้าพวกเราด้วยท่าทางที่กระฉับกระเฉงไปพร้อมๆ กับรู้สึกประทับใจที่เหล่าเด็กๆ ทำท่าตีกลองด้วยท่าทางที่จริงจัง ในตอนนั้นเองอาจารย์โศสุเกะได้พูดขึ้นมาว่า “น่ารักจังนะ คิดถึงครั้งนั้นแล้วก็น่าเศร้านะ” ในตอนที่เห็นอาจารย์กำลังซับผ้าเช็ดหน้ากับตาของตัวเองฉันทน์ก็คิดว่า “อาจารย์โศสุเกะก็อาจยังเศร้าอยู่ตอนนี้”

---

⁸ กลุ่มตีกลองไทโกะ 女川潮騒太鼓轟会

ปลายเดือนเมษายน 2011 คำแนะนำเรื่องการเอกซเรย์ที่จังหวัดมียาจิ

ในกรณีของจังหวัดมียาจิ ช่วงแรกของแผ่นดินไหวมีจำนวนศพมากเกินกว่าที่คาดคิดไว้ ทำให้ไม่สามารถเอกซเรย์ภายในช่องปากได้เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานหรือน้ำมันเบนซิน แต่ 2 เดือนหลังจากเกิดแผ่นดินไหวศพเริ่มเน่าเสียมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่เพียงประวัติทางทันตกรรม(Dental Chart) ข้อมูลภาพเอกซเรย์ฟันก็ได้กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างมาก อาจารย์โคสุเกะได้สอนการเอกซเรย์ฟันให้ คุณพ่อของอาจารย์โคสุเกะเคยเป็นแพทย์นิติเวชที่ทุ่มเทกับการทำงานเมื่อครั้งที่เกิดอุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก ตัวเธอเองจึงได้มาเป็นแพทย์ตำรวจหญิงคนแรกของจังหวัดกุมมะ อาจารย์โคสุเกะได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบอัตโนมัติโดยใช้ภาพรังสีเอกซเรย์ของฟันและในปัจจุบันการวิจัยที่ทำร่วมกับศาสตราจารย์อะโอคิ ทะคะฟุมิ บัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยโทโฮคุ ได้พัฒนาระบบการเปรียบเทียบอัตโนมัติที่จะค้นหาผู้เคราะห์ร้ายจากฐานข้อมูลภาพรังสีเอกซเรย์ที่มีจำนวนมหาศาล ตั้งแต่วันที่ 24-29 เมษายน ฉันได้ไปประจำการที่จังหวัดมียาจิแต่ก็ยังไม่เคยเจออาจารย์โคสุเกะในสถานที่ที่วางร่างผู้เสียชีวิตเลย จนกระทั่งตอนกลางคืนของวันสุดท้ายที่จะต้องประจำการก็ได้เจออาจารย์โคสุเกะกับอาจารย์อะโอคิในตัวเมืองเซ็นได การได้พบเจออาจารย์ที่คุ้นหน้าคุ้นตาที่กำลังพยายามอย่างหนักในการระบุตัวตนของญี่ปุ่นแล้วก็รู้สึกโล่งใจขึ้นมา คำคืนในเซ็นไดที่พูดคุยกันเกี่ยวกับความทรงจำต่างๆ นั้นฉันจะไม่มีวันลืมเลย

14) โอะกะ ฮิโรโอะ

การพัฒนาความร่วมมือด้านเวชศาสตร์ทันตกรรมระหว่างประเทศ

มหาวิทยาลัยฮิโรชิมะ

ช่วงเวลาประจำการ : 9-13 เมษายน 2011

วันที่ 11 มีนาคม

ในตอนบ่าย พอลงไปที่ชั้น 1 ของตึกทันตแพทยศาสตร์ก็เจอคนไข้อยู่ภายในห้องรอตรวจ ที่นั่นคนไข้รอและคู่มือที่สนทนากันอยู่ บนจอโทรทัศน์กำลังฉายภาพข่าวน้ำทะเลจากคลื่นยักษ์ซัดสาดท่วมสถานีรถไฟ สนามบินและบ้านเรือนต่างๆ “เหตุการณ์ร้ายแรงเลยนะเนี่ย คุณหมอ” ที่จังหวัดฮิโรชิมะไม่ได้รับแรงสั่นสะเทือน ฉันทึ่งคิดไม่ถึงเลยว่าผู้คนจะประสบภัยพิบัติใหญ่อย่างในโทรทัศน์ได้

จากการส่งอีเมลสอบถามไปจนการลงพื้นที่ปฏิบัติงาน

ปลายเดือนมีนาคม 2011 ฉันทันทีได้รับอีเมลจากอาจารย์ทาคาชิ ทาคาคะ ซึ่งเป็นคณบดีภาควิชาทันตกรรมในตอนนั้น ซึ่งได้รับอีเมลจากสมาคมทันตกรรมฮิโรชิมะว่าขอรายชื่อทันตแพทย์ที่สามารถส่งตัวไปประจำการ เพื่อทำการชันสูตรและระบุตัวตนของศพตามหลักการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เดิมทีฉันมีความสนใจนิติวิทยาศาสตร์และนิติทันตกรรมอยู่ก่อนแล้ว สมัยที่เรียนบัณฑิตวิทยาลัย ไม่ใช่เพียงแค่เป็นหัวข้อวิจัยเท่านั้น ยังได้ศึกษาพยาธิวิทยาที่ห้องวิจัยพยาธิวิทยาช่องปาก นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการสมาคมทันตแพทย์ตำรวจได้อีกด้วย จากที่กล่าวมา แม้ว่าฉันไม่ได้สังกัดหลักสูตรนิติเวชศาสตร์แต่ก็ยกมืออาสาสมัครลงพื้นที่ เพราะทั้งตอนนั้นและตอนนี้มหาวิทยาลัยฮิโรชิมะไม่มีหลักสูตรนิติทันตกรรม และไม่มีทันตแพทย์ในหลักสูตรนิติเวชศาสตร์

หลังจากนั้นก็ไม่มีติดต่อใดๆ มาสักพัก ขณะนั้นเองก็เริ่มคิดว่า ถึงแม้ว่าจะเป็นภายในประเทศก็ตาม แต่ระยะทางจากโทโฮคุนั้นไกลอาจจะไม่ได้รับเรื่องของฉัน พอเข้าสู่เดือนเมษายน จู่ๆ ก็ได้รับการติดต่อทางโทรศัพท์จากสมาคมทันตกรรมศาสตร์ฮิโรชิมะ

ทันตแพทย์ของจังหวัดฮีโรชิมะมีทั้งหมด 6 คน 3 ใน 6 คนเป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยฮีโรชิมะ สุดท้ายแล้วมีก็คนที่เข้ารับการเลือกฉันไม่รู้ แต่ได้ยืนยันว่าหมอฟันที่ได้รับเลือกนั้น ใช้วิธีการเลือกที่อายุน้อยก่อน

ไปยังจังหวัดมียาจิ

ในวันที่ได้รับการติดต่อมานั้น ก็ได้ไปพบกันที่คลินิกทันตกรรมในมียาจิ และรับเครื่องมือที่ถูกเตรียมไว้ให้ และออกเดินทางทันที ได้รับเรื่องจากทันตแพทย์จากมหาวิทยาลัยโทโฮคุ และทันตแพทย์จากสถาบันอื่นที่มาประจำการก่อนหน้านี้ ว่าได้ลงสถานที่จริงบ้างแล้ว นอกจากนั้นยังมีการเตรียมเครื่องมือที่สมาคมทันตแพทย์ประจำจังหวัดไว้ให้ด้วย ฉันเดินทางไปยังโตเกียวโดยรถไฟชินคันเซ็น แล้วเปลี่ยนไปนั่งรถตำรวจมุ่งหน้าไปยังจังหวัดมียาจิ ถึงแม้ว่าไปถึงยังจุดหมายในเวลากลางคืน แต่ตอนนั้นก็ได้รับฟังวิธีการทำงานและข้อควรระวังจากผู้ประสานงานของสมาคมทันตแพทย์มียาจิ หลังจากนั้นทุกวัน ผู้ประสานงานของสมาคมทันตแพทย์มียาจิก็มาที่จุดรวมพล สิ่งที่มีมักจะถูกบอกเสมอคือ “ปรับตัวต่อสถานการณ์เสมอ จงทำในสิ่งที่ทำได้ และจงอย่าทำในสิ่งที่เกินกำลังของคุณ”

วันแรกที่เริ่มงาน

ตั้งแต่วันที่มาถึง งานภายใต้สมาคมทันตแพทย์มียาจิคือ ให้ทันตแพทย์จับคู่กันและไปตรวจสอบในสถานที่วางศพภายในจังหวัด ฉันได้อยู่ทีมเดียวกับคุณหมอคาซากุจิ ฮิโรยูกิ จากคณะทันตแพทย์ มหาวิทยาลัยฮีโรชิมะ สถานที่สำหรับการทำงานวันแรกก็คือ เคะเซ็นนุมะ สภาพที่นั่นคือมีแผ่นรองสีน้ำเงินปูไว้มีโลงศพหรือถุ่ที่ห่อศพวางเรียงไว้อยู่โดยให้เราเปิดห่อเอาศพออกมาทำบันทึกประวัติทางทันตกรรมเอง จึงมีความรู้สึกไม่สะดวกใจเล็กน้อย ว่าต้องทำทั้งหมดนี้เพียงสองคนจริงๆ หรือ

ในวันนั้น ระหว่างที่กำลังนั่งรถตำรวจกลับไปยังโรงแรมในเมืองเซ็นได ก็ได้ยินเสียง “หวอ...” ซึ่งเป็นเสียงที่ไม่คุ้นหูออกมาจากในกระเป๋าของตัวเองขณะที่กำลังรอสัญญาณไฟ

จรรยาบรรณ พอหิบบโทรศัพท่มือถือออกมา แล้วพูดว่า “เดือนภัยแผ่นดินไหว...” เพียงแค่พูดจบปริบตาเดียวก็รู้สึกได้ถึงแรงสั่นสะเทือนอย่างรุนแรง จำได้ว่าตอนนั้นแผ่นดินไหว 4 ริกเตอร์ เป็นครั้งแรกที่ระบบแจ้งเตือนแผ่นดินไหวฉบับปล้นทำงาน หลังจากนั้นทีมฮีโรซิมะทุกคนก็ตั้งเป้าเปิดแจ้งเตือนแผ่นดินไหวฉบับปล้นในโทรศัพท่มือถือของตัวเอง

ความรู้สึกที่ได้จากการปฏิบัติหน้าที่พิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลในพื้นที่จริง

หลังจากนั้นเป็นเวลา 4 วัน ทีมของพวกเราได้ไปพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลรอบๆ อิชิโนะมากิ, โอนะกาเว, มินามิซันริคุ, ฮิคาซิมัทสึชิมะ งานหลักคือการตรวจสอบภายในช่องปากของศพ การเขียนประวัติทางทันตกรรม และการเปรียบเทียบข้อมูลตอนที่ยังมีชีวิตอยู่กับแผนภูมิทางทันตกรรมของศพ หลังจากที่ศพถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจชำระล้างโคลนหรือขยะที่เกาะอยู่ทั่วร่างกายออกแล้ว แพทย์จะทำการชันสูตรศพและย้ายไปที่ตรวจสอบเพื่อระบุตัวตนโดยทันตแพทย์ ในแต่ละที่นั้นเชื่อมต่อกันโดยไม่มีกำแพงกั้นไว้อยู่เลย เราต้องนั่งบนพื้นเพื่อเปิดผ้าห่อศพออก หรือบางครั้งอาจได้รับความช่วยเหลือจากตำรวจในการยกศพออกมาวางบนโต๊ะเพื่อให้ตรวจชันสูตรอย่างเดียวได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับสถานที่และช่วงเวลาว่าเราจะได้รับความช่วยเหลือแบบนี้หรือไม่ ในเวลานั้นผู้ประสานงานสั่งเราไม่ให้ถ่ายภาพเอกซเรย์และภาพถ่ายทางช่องปาก จริงอยู่ที่ว่าเวลานั้นมีความช่วยเหลือหลากหลายรูปแบบจากทั่วโลก แต่เพราะว่าการระบุตัวตนนั้นแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของสถานที่จริง การจัดการชนิดรูปถ่ายของหมายเลขของแผนภูมิหมายเหตุฟัน ที่มันกลายเป็นกระดาษแบบอื่นจึงเป็นเรื่องที่ยาก ที่เหนื่อยยิ่งกว่างานที่ต้องหมอบอยู่กับพื้น เช็ดคราบโคลนและน้ำลายในช่องปากศพไปพร้อมๆ กับการเขียนประวัติทางทันตกรรมไป หรืองานที่ต้องการประกอบฟันปลอมที่แตกเป็นชิ้นเล็กๆ จากปากขึ้นมาใหม่ นั่นคือ การที่ต้องเปิดและปิดถุงห่อศพ หรือโรงศพที่มีศพอยู่ข้างใน ศพแล้วศพเล่า พร้อมกับได้ยินเสียงญาติของผู้เสียชีวิตจากอีกด้านหนึ่งของม่านที่กั้นอยู่ เนื่องจากต้องทำงานใกล้ผู้ประสบภัยทุกวัน และสถานที่ทำงานก็แตกต่างกันไปทุกครั้ง ฉันทึ่งต้องระวังเกี่ยวกับคำพูดและการกระทำ ในท้ายที่สุดก็ไม่มีใครรู้ว่าร่างไหนจะเป็นศพสุดท้าย ไม่ใช่แค่ฉันเพียงคนเดียว แต่มันคงเป็นเรื่องปกติที่จะไม่มีแพทย์คนไหนที่

สามารถทำหน้าที่ระบุตัวตนของศพได้ในขณะที่ได้ยินเสียงระฆังของญาติผู้เสียชีวิต และเสียงร้องของเด็กที่อยู่ใกล้ๆ สถานที่ทำงานในช่วงเวลาที่น่าเศร้าหมองเช่นนี้

ด้วยความที่ฉันพอจะมีประสบการณ์บันทึกประวัติทางทันตกรรมและเคยร่วมงานด้านพยาธิวิทยาและกายวิภาคศาสตร์เชิงตุลาการกับสมาคมทันตแพทย์ตำรวจบ้าง ฉันจึงเป็นคนที่มีประสบการณ์มากที่สุดเมื่อเทียบกับสมาชิกคนอื่นๆ ในทีมที่มาปฏิบัติงานด้วยกัน ถึงอย่างนั้นประสบการณ์ในการเป็นทันตแพทย์ยังไม่มากพอเมื่อเทียบกับทันตแพทย์คนอื่นๆ การที่ระบุตัวตนได้ตรงว่าเป็นใครจากการทำงานเป็นทีมนี้ ถือเป็นสิ่งที่ได้ผลมาก การที่ได้มานั่งคุยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันสบายๆ ภายในทีมฮีโรซิมะ หลังจากที่รายงานการทำงานของแต่ละวันเสร็จแล้ว เป็นสิ่งที่ช่วยให้กำลังใจเราได้อย่างยิ่ง

การสนับสนุนจากครอบครัวและคนฮีโรซิมะ

ครอบครัวไม่ได้คัดค้านว่าไม่ให้ไป แต่ว่าพอไปทำจริงๆ ครอบครัวเป็นห่วงมาก เพราะได้เห็นข้อมูลข่าวทางโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ฉันยังมีลูกสาวคนโตที่อายุไม่ถึงหนึ่งปีและลูกชายคนโตที่อายุสามขวบด้วย ทำให้ไม่แน่ใจว่าควรทำหน้าที่นี้หรือไม่ แต่เพราะว่าสถานที่ปฏิบัติงานกับที่ประสบภัยไม่ได้รับความเสียหายอะไร ทั้งครอบครัวและตัวฉันจึงมีความรู้สึกต้องทำอะไรสักอย่าง สามียของฉันซึ่งเป็นหมอฟันก็ถูกส่งไปประจำด้วยเช่นกัน วันนั้นทั้งวันฉันได้จัดหาชุดวิทยุมือถือพร้อมที่ชาร์จโทรศัพท์มือถือ ไฟฉาย ชุดปฏิบัติงาน หมวกกันน็อก เครื่องกรองน้ำ ถูนอน ซึ่งทั้งหมดมาจากศูนย์จำหน่ายอุปกรณ์ครัวเรือน นอกจากนี้ ก็ได้ถือโอกาสเปลี่ยนโทรศัพท์มือถือเป็นรุ่นใหม่ล่าสุดของช่วงเวลานั้น ซึ่งผลจากการเปลี่ยนโทรศัพท์ใหม่ทำให้ได้รับสัญญาณเตือนภัยแผ่นดินไหวล่วงหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความจริงแล้วทางสมาคมทันตแพทย์ได้เตรียมของไว้บ้าง ของที่นำไปจึงมีเพียงไฟฉาย แบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือ และโทรศัพท์มือถือ หลังจากเหตุการณ์ผ่านไปสิ่งที่ทำฉันเจ็บปวดคือ เมื่อฉันเห็นกองสิ่งของเพิ่มเติมที่ซ่อนอยู่ในตู้เสื้อผ้าในบ้าน ถึงจะเป็นเวลาแค่ 1 สัปดาห์ สมาชิกทุกคนที่มาจากคลินิกทันตกรรมของตัวเอง การวินิจฉัยโรค การเรียนในภาคการศึกษาใหม่ เราประชุมกันว่าจะให้หมอที่เหลืออยู่ในฮีโรซิมะรับผู้ป่วยแทนหรือไม่ก็ขอให้ผู้ป่วยรอ

ตรวจทีหลัง ประธานสมาคมทันต-แพทย์อิโรชิมะและศาสตราจารย์ คุริฮาระ ฮิเดมิ คณะทันตแพทยศาสตร์อุตสึมาหาที่สถานีอิโรชิมะในเวลาทีออกเดินทางและสถานีโตเกียวในตอนเช้าหลังเลิกงาน สิ่งนั้นยังคงตราตรึงอยู่ในใจฉัน

ทีมจังหวัดอิโรชิมะก่อนออกเดินทางไปสถานที่ชั้นสุตรศพ

2. ทบทวนระบบการระบุตัวตนอีกครั้งจากเหตุการณ์อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก, แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิ, แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น

1) “จนท้ายที่สุด”

อิซูกะ ซาโตชิ อดีตเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำจังหวัดกุมมะและนักเขียน

ผ่านไปแล้วสามสิบปีตั้งแต่ “อุบัติเหตุเครื่องบินตกของสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ เที่ยวบินที่ 123” ผู้โดยสารและลูกเรือจำนวน 520 คนเสียชีวิต

ศพที่นำออกมาจากภายในภูเขาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดกุมมะมีสภาพที่ยากจะบรรยายได้ ศพที่สมบูรณ์แทบจะไม่มีเลย ส่วนใหญ่ศพจะมีสภาพถูกตัดขาดหรือไม่ก็เป็นชิ้นส่วน มีสภาพหัวขาด ชิ้นส่วนผิวที่หลุดออกจากเนื้อ ก้อนสีดำที่ไหม้เกรียม ชิ้นส่วนอวัยวะภายใน ส่วนหนึ่งที่เป็นเยื่อหุ้มสมองของใบหน้า มือที่ถูกตัดขาด ขา กระดูกขากรรไกรบนล่างที่โผล่ออกมา ซี่หนึ่งของฟัน หรือ นิ้วก็มีสภาพความเสียหายของศพก็แตกต่างกันไปตามจุดที่พบศพกับตำแหน่งที่นั่งบนเครื่องบิน การสำรวจเป็นไปอย่างน่าสยดสยอง เช่น ศพที่ฟันจมลงไปตรงส่วนของโคนขาหรือส่วนท้อง ลูกนัยน์ตาหรือส่วนหัวของคน หรือจะมีเพียงผิวหนังใบหน้ากับสมองที่พุ่งกระจายออกมา

เจ้าหน้าที่สืบสวนที่มีประสบการณ์การตรวจสอบอุบัติเหตุเครื่องบินตกนั้นไม่มีเลย

ผมในฐานะหัวหน้าทีมเจ้าหน้าที่ระบุตัวตนก็ทำงานเต็มที่ต่อสมาชิกในทีมแต่ละคนให้ตรวจสอบข้อมูลที่จะระบุตัวตนให้ตรงกัน 3 จุดขึ้นไป ตามคำแนะนำจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่กล่าวว่า “อย่างไรก็ตาม อย่าได้ส่งศพให้ผิดอย่างเด็ดขาด”

ข้อมูลเมื่อตอนมีชีวิตอยู่ก็รวบรวมเท่าที่จะทำได้จากคนที่เกี่ยวข้องหรือครอบครัวของผู้เสียชีวิต อย่างพวกเสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ ถ้ามลพิษเด่นของร่างกาย ปลายนิ้วมือ ปลายเท้า ประวัติทันตกรรม รูปถ่ายเอกซเรย์ รูปใบหน้า เส้นผม ชุดสูท เป็นต้น

ส่วนข้อมูลหลังเสียชีวิตก็บันทึกโดยติดตัวเลขไว้ที่จุดพบศพบริเวณจุดเกิดเหตุเครื่องบินตก แล้วก็เริ่มจากตรวจสอบสภาพความเสียหายของศพและจุดเชื่อมโยงกับ

ตำแหน่งบนเครื่อง การชันสูตรศพที่ถูกนำออกมาแล้ว ก็มีผู้ร่วมพิสูจน์อัตลักษณ์ ดังนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เป็นเจ้าหน้าที่ชันสูตรศพ 6 คน แพทย์ 2 คน พยาบาล 2 คน ศพที่มีฟันก็จะเพิ่มทันตแพทย์อีก 2 คน นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ที่ระบุตัวตนอีก 2 คน ตรวจสอบลักษณะศพที่รับผิดชอบแล้วจดบันทึกข้อมูลจากศพ สมาชิกในทีมจะรวบรวมข้อมูลหลังการเสียชีวิตด้วยการวาดและเขียนลักษณะพิเศษและระดับความเสียหายจากการตรวจสอบร่างกายของศพแล้วจดบันทึกเป็นเอกสาร

แต่การระบุตัวตนตามสิ่งที่ตรงกัน 3 จุดเมื่อเวลาผ่านไปกลายเป็นเรื่องที่ยากลำบาก วันที่ 16 ซึ่งเป็นวันที่ 3 ในการชันสูตรศพ พบว่าจากทั้งหมด 34 ศพที่ถูกชันสูตรกับศพที่พิจารณาว่าสมบูรณ์แล้ว ศพที่สามารถระบุตัวตนโดยการสัมภาษณ์มี 17 ศพ ส่วนทางด้านใบหน้าศพที่เกิดก๊าซมีเทนขึ้นจนมีการพองตัว ใบหน้าจึงมีขนาดเป็นสองเท่ากว่าปกติ เพราะทำให้เกิดการพองตัวอย่างรวดเร็ว การระบุตัวตนถึงจะมีสายเลือดเดียวกันก็ไม่สามารถทำได้อีก

การที่ไม่สามารถทำได้ก็มีเหตุผลที่ระบุตัวตนโดยการสัมภาษณ์แล้วจำนวน 518 ศพ ศพที่ถูกระบุได้ในที่สุดมีเพียงแค่ 60 ศพเท่านั้น วันที่ 17 ซึ่งเป็น 5 วันหลังเกิดอุบัติเหตุเครื่องบินตก การหาสิ่งที่ตรงกันสามจุดก็กลายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

การระบุจากข้าวของเครื่องใช้ เสื้อผ้า การสัมภาษณ์ ลายนิ้วมือ กลายเป็นเรื่องที่ยากขึ้น สิ่งที่น่าเชื่อถือในท้ายที่สุดก็เป็นการจำแนกตัวบุคคลด้วยกระดูกและฟัน เมื่อพ้นจากวันที่ 20 สิงหาคม ก็มีแต่ศพที่ส่วนใหญ่ทั้งหมดไม่มีข้อมูลที่จะระบุได้เนื่องจากสภาพของศพที่ไหม้เกรียมหรือถูกผ่าครึ่งที่ยังคงเหลืออยู่ เป็นสภาพศพที่รุนแรงมาก ไหม้เกรียมจากการถูกเผาถึงแม้จะไม่รู้ว่าเป็นชิ้นส่วนของศพตรงไหนบ้าง แต่ถ้าสามารถเก็บรวบรวมซากกระดูกที่ติดอยู่กับฟัน 1 ซี่ สามารถนำไปตรวจเทียบว่าตรงกันไหมกับประวัติทางทันตกรรมที่บันทึกไว้ตอนยังมีชีวิตอยู่

วันที่ 14 สิงหาคม เริ่มมีการชันสูตรศพ ศาตราจารย์ชูชูกิ คาซุโอะ สาขานิติทันตกรรม มหาวิทยาลัยทันตกรรมโตเกียว ได้คาดคะเนไว้จากสภาพความเสียหายของศพว่า “ในท้ายที่สุดการระบุตัวตนด้วยกระดูกและฟันก็จะกลายเป็นเรื่องที่สำคัญ” และคุณหมอโอบุคิ

ที่เป็นทันตแพทย์ของสมาคมการแพทย์ตำรวจจังหวัดกุมมะก็ได้เตรียมเครื่องเอกซเรย์ที่พกพาได้ตั้งแต่ก่อนที่จะตรวจสอบบริเวณจุดเครื่องบินตกกับทางจังหวัดกุมมะ

การอุทิศตนเพื่อส่วนรวมของคุณหมอโอคุนิกับแพทย์ทั้ง 3 คน คือคุณหมอฮาชิโมโตะ, คุณหมอชินยะและคุณหมอคิมุระ จากสาขานิติทันตกรรมนั้นมีส่วนช่วยอย่างมาก พวกเขาดำเนินการโดยยึดหลักในการระบุตัวตนจากศพที่ไหม้เกรียมและตัวอย่างที่ยืนยันได้ยากจากภาพถ่ายเอกซเรย์ของกระดูกกับฟัน

ผิวหนังกำพร้าใบหน้าที่ติดอยู่กับฟันก็ไหลออกมาจากส่วนโคนขาที่ถูกบดแหลกและฉีกขาด ใบหน้าที่ติดอยู่ที่โคนขานั้นเป็นของบุคคลในอีกที่นั่งหนึ่ง

ฟันน้ำนมของเด็กจากในเส้นที่คิดว่าเป็นเส้นประสาทไขสันหลังที่ถูกเผาจนเป็นสีดำ ตรวจเทียบกระดูกขากระดูกกรรไกรล่างที่ตกลงไปที่คอหอยว่าตรงกับประวัติทางทันตกรรมหรือไม่

ศพที่มีฟัน 5 ถึง 6 ซี่ ในส่วนหนึ่งของกระดูกเชิงกรานบนล่าง เป็นต้น

จากความคิดเห็นของคุณหมอฮาชิโมโตะและโอคุนิ ผมตัดสินใจถ่ายภาพเอกซเรย์โครงกระดูกทั้งหมดของศพที่ไม่ปรากฏหลักฐานใดหลงเหลืออยู่เลย

ศพที่ถูกถ่ายภาพไว้มีเกิน 500 ศพ จำนวนรูปถ่ายมีมากกว่าพันรูปโดยได้รับความร่วมมือจากการทำงานตลอด 24 ชั่วโมงของโรงพยาบาลทานะฟูจิโอะกะในตัวเมือง รูปถ่ายมีความหลากหลาย มีส่วนสมองจากกะโหลกศีรษะ ส่วนเอว มือ ขา ไหล่ แล้วก็ข้อศอก เป็นต้น

คุณหมอฮาชิโมโตะหรือที่รู้จักในนามผู้เชี่ยวชาญเรื่องกระดูกได้สันนิษฐาน เพศ อายุ ความสูง ฯลฯ จากกระดูก โดยเฉพาะรูปร่างของคนที่มีอายุระหว่าง 15-16 ปี สามารถระบุเพศได้โดยไม่มี ความแตกต่างของอายุในระหว่างหนึ่งปี

จนท้ายที่สุด ทีมตำรวจที่ระบุตัวตนประจำจังหวัดก็จะบันทึกสภาพของศพที่ยืนยัน สาเหตุที่ยืนยัน วันที่ยืนยันของผู้เสียชีวิตแต่ละรายเพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่ส่งมอบผิดพลาด ตามตารางนี้

研究費ご遺体状況一覧表の読み方

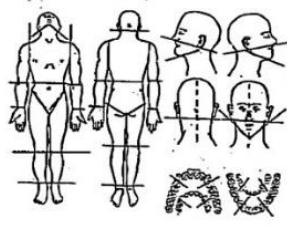
45.11.18付成

性別	年齢	血液	収容番号	検視番号	検視理由	顔	頭	胸	腕	手	足	指	歯	指紋	身長	体重	遺体	追記事項
①	②	③	④	⑤	⑥	⑦	⑧	⑨	⑩	⑪	⑫	⑬	⑭	⑮	⑯	⑰	⑱	⑲
001	野馬 太郎	♂	④-0-75	00001	A	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	170	70	●●●●●●	
002	野馬 花子	♀	④-2	00002	C	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	150	50	●●●●●●	

- 表示番号 表示の説明
- ① ご検視会番号 (BOZ番号)
  - ② 検視番号
  - ③ 収容場所
  - ④ ご検視氏名 (漢字名)
  - ⑤ 性別 (男、女)
  - ⑥ 年齢 (8月12日現在の年齢、月歳何ヶ月)
  - ⑦ 血液型 (A, B, O)
  - ⑧ 収容番号
  - ⑨ 検視番号
  - ⑩ 検視理由 (○: 主な理由)
- A: 遺体
B: 遺体特徴
C: 検視
D: 所見異常
E: 遺体
F: 遺体
G: 遺体以外のX線
H: 遺体
I: 遺体
J: その他

- 表示番号 表示の説明
- ⑪ 顔
  - ⑫ 頭
  - ⑬ 胸
  - ⑭ 腕
  - ⑮ 手
  - ⑯ 足
  - ⑰ 指
  - ⑱ 歯
  - ⑲ 指紋
  - ⑳ 身長
  - ㉑ 体重
  - ㉒ 遺体
  - ㉓ 追記事項 (遺体状況)
  - ㉔ 旧事故対応印

- : 完全、火傷なし
- ◎: 完全、火傷あり
- : 完全、炭化
- △: 不完全、火傷なし
- ▲: 不完全、火傷あり
- ▲: 不完全、炭化
- 左: 左側に残存する記述がある。
- 右: 右側に残存する記述がある。
- 他: その他の記述がある。
- : 火傷なし
- ◎: 火傷あり
- : 炭化

規定1 D 一次検視で⑮がALL ○ or ◎ or ●で 1 一次検視で検視理由がDeforDefの遺体 3
 二次検視で⑮がALL ○ or ◎ or ●で 2 二次検視で⑮が⑬⑭⑮の遺体

ตารางยืนยันการระบุตัวตนศพที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจังหวัดกুমมะบันทึกลง
 เพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่ส่งมอบผิดพลาด

2) การรวบรวมฐานข้อมูลและการเก็บข้อมูลทางทันตกรรมก่อนเสียชีวิต

อัตราการเก็บรวบรวมข้อมูลทางทันตกรรมของผู้เสียชีวิตนั้น มีความแตกต่างกันมาก ในช่วงระหว่างภัยพิบัติที่เกิดขึ้นแล้วทราบจำนวนผู้เสียชีวิตกับไม่ทราบจำนวนผู้เสียชีวิต

การรวบรวมวัสดุทางทันตกรรม: แบบทำได้ง่าย (อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก)

ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติแล้วทราบจำนวนผู้เสียชีวิต เช่น อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก เนื่องจากมีรายชื่อของผู้โดยสารจึงง่ายต่อการรวบรวมข้อมูล และแน่นอนว่ามีการรวบรวมวัสดุทางทันตกรรมได้ทั้งหมด เช่น ประวัติผู้ป่วย, ภาพถ่ายช่องท้อง,

ภาพถ่ายเอกซเรย์, พิมพ์ฟัน, ใบตรวจโรค รวมไปถึงสมุดบันทึกของแม่และเด็ก เป็นต้น แต่ด้วยรูปแบบที่แตกต่างกันนั้น จึงอาจทำให้ต้องใช้เวลาในการตรวจสอบ

การรวบรวมข้อมูลทางทันตกรรม: แบบทำได้ยาก (แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน)

ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติแล้วไม่ทราบจำนวนผู้เสียชีวิต แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิ ต้องใช้เวลาหลายเดือนในการตรวจสอบผู้สูญหาย รวมไปถึงทั้งพวกวัสดุทางทันตกรรมต่างๆ ของคลินิกที่สูญหายไปอีก เพราะเนื่องมาจากบ้านถล่ม ไฟไหม้ หรือถูกคลื่นพัดหายไป ซึ่งหากไม่มีข้อมูลทางทันตกรรมในช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่แล้วละก็ ถึงแม้ว่าจะทำข้อมูลทางทันตกรรมของผู้เสียชีวิตแล้ว ก็ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้ ในช่วงที่ไม่มีภัยพิบัติ การระบุตัวตนของผู้เสียชีวิต จะมีจำนวนอย่างน้อย 1 คนหรือมากกว่านั้น หากสามารถทำการเปรียบเทียบได้ภายในระยะเวลาที่จำกัดจะเป็นการดีอยู่ แต่ทว่าในกรณีที่เกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่จะมีการรวบรวมข้อมูลทางทันตกรรมจากหลายศพ และการจัดเก็บหลักฐานทางทันตกรรมของผู้เสียชีวิตก่อนตายมีจำนวนมาก ดังนั้นการสร้างบันทึกก่อนตายการตรวจสอบข้อมูลก่อนตายและหลังตายจึงไม่ใช่งานง่าย

ในรายงานแผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิระบุว่า “เราต้องพิจารณาสร้างระบบที่สามารถรับข้อมูลได้ทุกเวลา เช่น การรวบรวมประวัติผู้ป่วย ภาพถ่ายเอกซเรย์ การเก็บข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์” แต่เหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่นนั้น ไม่ได้นำข้อสำคัญตรงนั้นมาใช้เลย

การจัดเก็บข้อมูลทางทันตกรรมในระบบ IT

เอกสารข้อมูลทางทันตกรรมที่จำเป็นสำหรับการระบุตัวตนที่ถูกเผาไหม้จากเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน และสูญหายจากสึนามิที่เกิดขึ้นจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น การจัดเก็บข้อมูลทางทันตกรรมในรูปแบบของ IT จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพื่อใช้ในการระบุตัวตนของผู้เสียชีวิตในอนาคต จากเรื่องนี้ได้มีความเห็นว่า “ทำไมไม่สร้างฐานข้อมูลเอาไว้ก่อนล่วงหน้า แทนที่จะรวบรวมข้อมูลทางทันตกรรมของผู้เสียชีวิตหลังเกิดภัยพิบัติ เพราะการทำแบบนี้ สามารถยืนยันและระบุตัวตนของเจ้าของฟันได้รวดเร็วกว่าและแม่นยำกว่า”

จากการประชุมระดับชาติของสมาคมทันตกรรมตำรวจครั้งที่ 8 ในปี 2009 สมาคมทันต-กรรมนี้งาตะและศาสตราจารย์ อาโอคิ ทาคาฟุมิ จากบัณฑิตวิทยาลัยเทคโนโลยี

สารสนเทศมหาวิทยาลัยโทโฮคุได้มีการเสนอให้ “ใช้นาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อความรวดเร็วในการระบุตัวตนและเตรียมความพร้อมสำหรับภัยพิบัติครั้งใหญ่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต” ศาสตราจารย์ โคมุโระ โทชิโนะบุ จากห้องภาควิชานิติเวชศาสตร์มหาวิทยาลัยทางการแพทย์ที่ญี่ปุ่น ได้กล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวกับสาเหตุของระบบการสอบสวนการเสียชีวิตตั้งแต่เดือนมกราคม ปี 2010 ถึงเดือนเมษายน ปี 2011 การประชุมได้มีการออกแถลงการณ์เกี่ยวกับความถูกต้องของการสร้างฐานข้อมูลของวัสดุทางทันตกรรมของผู้เสียชีวิตในช่วงก่อนเสียชีวิต หากเพียงแค่อักเก็บกันอย่างเดียวโดยไม่ทำอะไรเลย อาจเกิดภัยพิบัติอย่างที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อนก็ได้

ปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการแรงงานเริ่มพิจารณา “มาตรฐานข้อมูลเชิงปฏิบัติทางทันตกรรม” มาตั้งแต่ปี 2013 ดำเนินโครงการสาธิตอยู่ที่สมาคมทันตกรรมจังหวัดนิงาตะ รวมไปถึงพิจารณาการสร้างฐานข้อมูลของวัสดุทางทันตกรรมผู้เสียชีวิตในช่วงก่อนตาย โดยมีผู้คนฝากความหวังไว้สูงว่าจะประสบความสำเร็จ

3) การเยียวยาจิตใจ

ทันตแพทย์ต้องดำเนินการระบุตัวตนของผู้เสียชีวิตและเตรียมพร้อมที่จะส่งเยียวยาจิตใจไปยังพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

การเตรียมใจรับมือในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติเป็นสิ่งที่จำเป็น ในฐานะทันตแพทย์ความรู้สึกที่อยากเป็นประโยชน์ให้แก่ใครสักคน หรืออยากทำในสิ่งที่ตัวเองทำได้นั้น เป็นสิ่งที่สำคัญก็จริง แต่หน้าที่และความรับผิดชอบในการดูแลรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน

จากผลกระทบที่ได้รับจากภัยพิบัติ ณ สถานที่วางร่างผู้เสียชีวิต จะเห็นสภาพทันตแพทย์ในท้องถิ่นกำลังเร่งหาผู้ป่วยของตนเองอย่างเอาเป็นเอาตาย หรือสภาพของแพทย์ที่จะชั้นสูตรพลิกศพผู้ป่วยของตนเองที่อาจจะเคยบังเอิญมารักษาด้วยเมื่อสัปดาห์ก่อน มีทันตแพทย์ท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “มีหลายครอบครัวจะต้องมาระบุตัวตน และต้องการชั้นสูตรพลิกศพต่อหน้าต่อตาพวกเขา” “ครอบครัวของผู้เสียชีวิตที่เดินเข้ามาใกล้ๆ มีสีหน้าที่เจ็บปวด” “เมื่อมองเข้าไปในปากของเด็กที่มารักษา จะคิดถึงภาพที่เคยชั้นสูตรพลิกศพและไม่สามารถตรวจฟันเด็กคนนั้นได้” “ฉันรู้สึกถึงนรกบนโลกนี้” แพทย์หลายคนที่ถูกส่งตัวไปทำงาน พวกเขาารู้สึกถึงความกลัวและไม่สามารถเข้าไปใกล้ศพได้ แต่เนื่องด้วยเรามากันเป็นทีม จะให้เพียงแต่ตัวเองเดินออกมาแบบนั้นคงทำไม่ได้หรอก จึงต้องทำงานระบุตัวตนต่อ

อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และหลังจากได้กลับบ้าน ทันทแพทย์บางคนได้เข้าสู่ภาวะ PTSD⁹ (ภาวะป่วยทางจิตจากเหตุการณ์รุนแรง)

ในญี่ปุ่นยังไม่มีมาตรการใดที่จะช่วยเยียวยาจิตใจของผู้ให้ความช่วยเหลือเหล่านี้ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเพราะทันทแพทย์เห็นหลายศพจนชินตาแล้ว เพียงแต่เวลาอยู่หน้าศพมากมาย ก็จะมองตรงไปที่ปากอย่างเดียว ไม่ใช่ว่ามีแต่ทันทแพทย์ที่ทำงานโดยไร้ความรู้สึกหรือไม่แยแสอะไรเลย จากนั้นไปการดูแลด้านจิตใจของทันทแพทย์หลังการทำงานก็อาจจะเป็นปัญหาได้

การจัดการการเยียวยาจิตใจญาติผู้เสียชีวิตและผู้ช่วยเหลือภัยพิบัติ

วิธีการ DVI (การตรวจยืนยันระบุตัวตน) ของหน่วยงาน ICPO มีการเยียวยาจิตใจแก่ญาติผู้เสียชีวิตและผู้ช่วยเหลือภัยพิบัติ อีกทั้งวิธีการ DVI ในสหรัฐอเมริกา DMORT¹⁰ ยังจัดการศพพร้อมด้วยความใส่ใจในการเยียวยาจิตใจของญาติผู้เสียชีวิตด้วย ในปัจจุบันกลุ่มที่วิจัย DMORT ของญี่ปุ่นได้จัดตั้งขึ้นในปี 2006 ทำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิตให้กับครอบครัวที่ประสบภัย โดยทีมช่วยเหลือครอบครัวผู้ประสบภัย¹¹

---

⁹ PTSD (Post-Traumatic Stress Disorder) คือ โรคที่เกิดความผิดปกติทางจิตใจหลังจากผ่านเหตุการณ์เลวร้ายในชีวิตมา ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองโดยตรงหรือตนเป็นเพียงผู้เห็นเหตุการณ์ก็ตาม สถานการณ์ที่มักเป็นสาเหตุของโรคนี้ คือ เกิดอุบัติเหตุ ถูกจี้ปล้น ถูกข่มขู่โดยใช้กำลังหรืออาวุธ หรือถูกระหว่าความรุนแรงทางร่างกายหรือทางเพศ

¹⁰ DMORT (Disaster Mortuary Operational Response Team) ทีมรับมือปฏิบัติการภัยพิบัติ ในเดือนมีนาคม 2010 หน้าเว็บไซต์ของกระทรวงที่ดินโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งและการท่องเที่ยวแปลเป็น "ทีมปฏิบัติการชั้นสูงศพศพภัยพิบัติ" จุดประสงค์คือเพื่อระบุสาเหตุของการเสียชีวิต การตรวจสอบดำเนินคดีร่างกายในภัยพิบัติขนาดใหญ่และระบุตัวตน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลร่างกาย การเยียวยาจิตใจได้จัดเตรียมไว้ให้กับครอบครัวผู้เสียชีวิตและผู้สนับสนุนภัยพิบัติ

¹¹ กลุ่มการศึกษา DMORT ในญี่ปุ่น: ระบบการชั้นสูงศพในเวลาเกิดภัยพิบัติขนาดใหญ่ของญี่ปุ่นในปัจจุบันนำโดยตำรวจ ในการชั้นสูงศพ ตรวจร่างกายและการระบุตัวตนนั้นยากที่จะดำเนินงานให้เหมือน DMORT ของสหรัฐอเมริกา การดำเนินการของกลุ่มศึกษา DMORT ในญี่ปุ่น นั้นแตกต่างจาก DMORT ของสหรัฐอเมริกา โดยมุ่งเน้นไปที่การดูแลสุขภาพจิตใจของครอบครัวผู้สูญเสียและผู้สนับสนุนภัยพิบัติ

4) ผู้ประสานงานทางภัยพิบัติ

ไม่มีผู้ประสานงาน: แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่น

ที่จังหวัดอิวาเตะ ได้มีความเห็นว่าการส่งทันตแพทย์ไปตามสถานที่ว่างร้าง ผู้เสียชีวิต ควรจัดผู้ประสานงานที่คุ้นเคยกับงานส่งไปช่วยงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และหลีกเลี่ยงความสับสน อีกทั้งในจังหวัดมิยางิมีเสียงเรียกร้องขอให้ทันตแพทย์ผู้ดำเนินการมีความเชี่ยวชาญในทำการเปรียบเทียบครั้งสุดท้าย และค้นหาข้อมูลของผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย ในกรณีนี้ต้องมีความสามารถในการวินิจฉัยข้อมูลในการรักษาร่วมกัน รวมไปถึงมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกันสุขภาพด้วย ส่วนจังหวัดฟูกูชิมะมีคำร้องขอให้มีการช่วยให้ความปรึกษาโดยนักวิชาการและทันตแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

จากการพิจารณาทบทวนเหล่านี้ ปัจจุบันสมาคมทันตกรรมญี่ปุ่นได้จัด “สัมมนาผู้ประสานงานทางทันตกรรมในช่วงภัยพิบัติ” เพื่อฝึกอบรมผู้ประสานงานสำหรับการเตรียมรับมือกับภัยพิบัติขนาดใหญ่ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต มีการนำเสนอความคิดเห็นจากหลายสาขาที่พูดถึงระบบการจัดส่งทันตแพทย์ เหมือนว่าหลังจากนี้ แนวทางการปฏิบัติในการจัดการปัญหาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่จำเป็น

5) สถานการณ์ปัจจุบันในญี่ปุ่น

ในญี่ปุ่นมีการใช้รูปแบบคำศัพท์ แบบฟอร์มทางทันตกรรมและวิธีการอธิบายที่ต่างกัน ในหลายจังหวัดได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่น ทำให้เกิดความสับสนในการระบุตัวตนในการค้นหาผู้เสียชีวิตด้วยวิธีทางทันตกรรม

แต่ทว่าในปี 2008 อาจารย์นาคาคุชิ โคอิชิ แห่งมหาวิทยาลัยการแพทย์และทันตกรรมโตเกียว และอาจารย์อิวาฮาระ คาโอรุ แห่งมหาวิทยาลัยทันตกรรมนิฮง ได้นำเสนองานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ซึ่งได้รับทุนจากกระทรวงสาธารณสุขแรงงานและสวัสดิการ โดยกล่าวว่า “จากงานวิจัยนี้ คำขอเข้าร่วมวิธีการระบุตัวตนทางทันตกรรม ส่วนใหญ่จะต้องทำให้ชัดเจน แต่ด้วยความที่รูปแบบและขั้นตอนของแผนภูมิทางทันตกรรม เนื้อหาในคู่มือที่จัดทำโดยสมาคมทันตแพทย์ในแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน เนื้อหาของคู่มือที่รับรองโดยสมาคมทันตกรรมแล้ว ทันตแพทย์ในญี่ปุ่นสามารถเข้าใจร่วมกันได้ แต่เพื่อรับมือกับความโกลาหลในช่วงเวลาเกิดภัยพิบัติ การขาดแคลนบุคลากร และการเกิดภัยพิบัติขนาดใหญ่ในหลายจังหวัด ควรมีเอกสารการระบุตัวตน (บัตรทันตกรรมส่วนบุคคล) มีห้องสำหรับการตรวจสอบและ

ปรับปรุงคู่มือไว้เป็นแนวทางปฏิบัติในกรณีเกิดภัยพิบัติให้ดำเนินการไปได้ด้วยดี”¹² เมื่อคิดถึงเรื่องสัญญาณเตือนภัยที่สร้างขึ้นเมื่อ 3 ปีก่อนในช่วงเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกเฉียงของญี่ปุ่นที่เราไม่สามารถทำอะไรได้ ถึงแม้จะเสียใจก็ไม่อาจย้อนวันเวลากลับมาได้

6) ทัศนแพทย์หญิงกับการบรรเทาความเศร้าโศก

โซเมตะ ฮิเดะโตะชิ หลักสูตรนิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทย์กองกำลังป้องกันตนเอง

ได้ยืนยันว่าทัศนแพทย์หญิงได้รวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาเกี่ยวกับการระบุด่วนโดยทัศนกรรมการ สิ่งแรกที่ผมนึกถึงคือ การให้ความช่วยเหลือและบรรเทาความเศร้าโศกให้กับญาติของผู้เสียชีวิต

จากเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกเฉียงของญี่ปุ่น ผมซึ่งอยู่ในทีมแพทย์ของกองกำลังป้องกันตนเองได้เข้าร่วมปฏิบัติงานระบุด่วนของผู้เสียชีวิตในจังหวัดฟูกูชิมะมาเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ แต่คุณสมบัติของแพทย์ที่สามารถทำการระบุด่วนของผู้เสียชีวิตในฟูกูชิมะนั้น กำหนดให้มีแค่ทัศนแพทย์ชายเท่านั้นที่สามารถทำงานนี้ได้ สาเหตุคงเป็นเพราะอุบัติเหตุในโรงไฟฟ้านิวเคลียร์

จากอุบัติเหตุในครั้งนั้น สิ่งที่ผมยังจำได้ดีก็คือ บริเวณสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่ต้องดูแลในส่วนนี้ กล่าวคือหลังจากเกิดสึนามิ เจ้าหน้าที่ของจังหวัดฟูกูชิมะที่คอยช่วยเหลือญาติผู้เสียชีวิตที่ไปสถานที่วางร่างผู้เสียชีวิตเพื่อตามหาคนในครอบครัวของตัวเอง ก็คือตำรวจหญิง พอได้เห็นสภาพแบบนั้นแล้ว สิ่งที่ผมได้รู้สึกมากที่สุดก็คือ ความ

---

¹² ในปี 2008 ทุนวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพแรงงานและสวัสดิการ (โครงการวิจัยมาตรการจัดการความปลอดภัยและวิกฤตด้านสุขภาพ)

รายงานการวิจัย “การให้ความร่วมมือเพื่อระบุด่วนทางทัศนกรรม” ผู้วิจัยหลัก นาคาคูกิ โคอิจิ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์, การผ่าตัดใบหน้าขากรรไกร, มหาวิทยาลัยการแพทย์และทันตกรรมแห่งโตเกียว) รองศาสตราจารย์ นาคาคูกิ โคอิจิ (มหาวิทยาลัยทันตกรรมนิฮง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ในเวลานั้น) รายงานการวิจัยสามารถดูได้ในเว็บไซต์ต่อไปนี้

http://www.tmd.ac.jp/dent/os1/research_nkkk/nakapdf/06-1107.pdf

อ่อนโยนของความเป็นแม่ที่มีอยู่ในผู้หญิง คอยอยู่เคียงข้างกับญาติผู้เสียชีวิต คอยช่วยเหลือ คอยให้กำลังใจ ทำให้ผลลัพธ์ออกไปในทิศทางที่ดี

สำหรับทันตแพทย์ก็มีคำเรียกร้อง ขอให้อธิบายและให้ข้อมูลของระบบตัวตนกับญาติผู้เสียชีวิตด้วย อย่างที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า ครั้งนี้ที่ฟุกุชิมะจะมีแค่ทันตแพทย์ชายเท่านั้นที่สามารถหาและระบบตัวตนของผู้เสียชีวิตได้ คิดว่าหากมีทันตแพทย์หญิงมาเข้าร่วมด้วยแล้วล่ะก็ คงจะช่วยบรรเทาความเศร้าโศกให้กับญาติของผู้เสียชีวิตได้ไม่น้อยทีเดียว หลังจากที่อธิบายผลตรวจการเปรียบเทียบข้อมูลฟันของก่อนและหลังเสียชีวิตให้กับคุณแม่ผู้เสียลูกไปแล้วก็จะได้รับคำตอบว่า “ขอบคุณค่ะ” ซึ่งก็ไม่ว่าจะพูดตอบกลับไปอย่างไร นึกคำพูดไม่ออก แต่ก็ยังคงรู้สึกเสียใจที่ไม่ได้ช่วยปลอบใจคุณแม่คนนั้นตลอดเวลาที่ทำงาน

ในตอนนั้นมีคำพูดของศาสตราจารย์ซาโต้ โยชิโนบุ คณะแพทยศาสตร์ สาขานิติเวชศาสตร์มหาวิทยาลัยเคียวรินที่ได้ทำงานร่วมกันว่า “การตอบเรื่องระบบตัวตนให้กับญาติผู้เสียชีวิต ทำให้พวกเขาหมดห่วงสบายใจขึ้น ถือเป็นหน้าที่แพทย์อย่างหนึ่ง” คำพูดนี้ยังคงประทับใจผมจนถึงตอนนี้

จากนี้ต่อไป วงการสาขานิติเวชศาสตร์ ผมหวังไว้ว่ากลุ่ม JUMP และทันตแพทย์หญิง จะช่วยกันพัฒนาและสร้างระบบที่เป็นการปรับมุมมองของสังคมใหม่ว่า ผู้หญิงนอกจากการช่วยเหลือญาติผู้เสียชีวิตด้วยการบรรเทาความเศร้าโศกแล้ว ก็สามารถปฏิบัติงานตรวจสอบระบบตัวตนได้ดีด้วย

3. “เพียงแค่สมมุติเหตุการณ์ที่เลวร้ายที่สุด ก็จะสามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุดได้”

ศ.นพ.เดวะ โคจิ, นิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยการแพทย์อิวาเตะ

มีบันทึกมากมายกล่าวถึงญี่ปุ่นที่ได้รับความเห็นใจเวลาเกิดภัยพิบัติในอดีต พอดูบันทึกการเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในคันโต ก็พบเรื่องน่าตกใจมากกว่ามันคล้ายกันกับสถานการณ์ความเสียหายจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น ผู้คนในตอนนั้นต่างบันทึกกันว่า “ไม่อยากจะเกิดเรื่องแบบนี้อีกเป็นครั้งที่สอง” ไม่รู้ว่าการปรารภนั้นได้ส่งไปถึงหรือเปล่า หากเป็นคนที่เคยมีประสบการณ์เจอคลื่นสึนามิในช่วงปลายสมัยเมจิมาก่อนในช่วงเหตุการณ์ 3.11 (เหตุการณ์ภัยพิบัติครั้งใหญ่ในญี่ปุ่น เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2011) ก็คงจะไม่มีผู้เคราะห์ร้ายมากถึงขนาดนี้ ในวงการแพทย์ที่ดูแลผู้เคราะห์ร้ายจากภัยพิบัติ มีข้อความว่า “ทั้งๆ ที่มีความเป็นไปได้ว่าจะสามารถป้องกันไม่ให้มีผู้เสียชีวิตจากภัยพิบัติได้ แต่ก็ทำไม่ได้” โดยดูจากความพยายามของทีมแพทย์ DMAT (Disaster Medical Assistance Team) ที่ประสบการณ์การทำงานเวลาเจอกับภัยพิบัติยังมีน้อยอยู่ ในวงการของนิติเวชศาสตร์ก็มีความคิดที่ว่า “ทั้งๆ ที่มีความเป็นไปได้ว่าจะสามารถป้องกันไม่ให้มีผู้เสียชีวิตที่ระบุตัวตนไม่ได้ แต่ก็ทำไม่ได้” เช่นกัน ที่จังหวัดอิวาเตะยังมีศพมากถึง 59 ศพที่ยังระบุตัวตนยังไม่ได้ (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2015) อันที่จริงแล้วทันทีหลังจากที่เกิดแผ่นดินไหว หากใช้เวลาในการเก็บเอกสารระบุตัวตนที่ถูกต้องสักหน่อย กรณีที่จะระบุตัวตนไม่ได้ก็คงจะมีน้อยลงมากกว่านี้

สมมุติว่าหากสามารถย้อนเวลากลับไปได้ในช่วง 1 ปีก่อนเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น คุณจะทำอะไร คำตอบนั้นได้เขียนอยู่ในหนังสือเล่มนี้แล้ว

ในส่วนของท่านตกรรม

1. เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเวลาเกิดภัยพิบัติ สมาคมทันตแพทย์ควรมีการจัดการและข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน
2. การเปลี่ยนข้อมูลประวัติการทำฟันของคนไข้ให้เป็นรูปแบบของ IT

3. จัดการฝึกอบรมภาคปฏิบัติของการระบุตัวตนที่ครอบคลุมเป็นบริเวณกว้าง
4. เพิ่มจำนวนอุปกรณ์เครื่องเอกซเรย์พกพา
5. ทำระบบแผนภูมิทันตกรรมและคำศัพท์เฉพาะทางให้เป็นหนึ่งเดียวกัน
6. รวบรวมงานข้อมูลทางทันตกรรมไว้ด้วยกัน
7. เผยแพร่วิธีการพิมพ์ฟันปลอมหรือใส่สัญลักษณ์ในฟันปลอม

เป็นต้น ไม่ว่าจะใครต่างก็คาดหวังในสิ่งเดียวกันว่า “หากย้อนเวลากลับไปในช่วง 1 ปี ก่อนเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ได้ จะทำอย่างสุดความสามารถ”

ผ่านมาแล้ว 5 ปี หลังเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกเฉียงของญี่ปุ่น ทว่าไม่ใช่ว่า “จากวันนั้นผ่านมา 5 ปี” แต่อาจจะหมายถึงว่า “อีกกี่ปีหลังจากนี้ จะเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่อีก” นักประวัติศาสตร์ไอโซตะ มิจิฟุมิ ที่ย้ายไปอยู่ที่จังหวัดชิซูโอกะ กำลังศึกษาภัยพิบัติในอดีตโดยการหาข้อมูลจากเอกสารเก่า ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าประทับใจมาก ช่วงนี้ไอโซตะมักใช้คำว่า “ระหว่างภัยพิบัติ” หมายถึงตอนนี้ควรเตรียมการสำหรับการเกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่ในครั้งต่อไป เมื่อได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วตระหนักได้ว่า ในวงการของแพทย์นิติเวชนั้น หัวข้อที่ต้องพิจารณาทบทวนถึงปัญหาในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการเกิดอุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน และแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกเฉียงของญี่ปุ่น แทบจะไม่มี ความแตกต่างกันเลย นั่นก็เพราะว่าไม่มีใครตระหนักถึงช่วง “ระหว่างภัยพิบัติ” โดยมองย้อนดูเหตุการณ์เมื่อ 1 ปีก่อน แล้วพยายามอย่างเต็มที่เพื่อเตรียมการหลังเกิดภัยพิบัติหรือเตรียมการก่อนการเกิดภัยพิบัติครั้งต่อไปเลย

ดังนั้นแล้วการรวมตัวของทันตแพทย์หญิงจึงเป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มที่ชื่อว่า JUMP พวกเขา รู้สึกไม่พอใจกับการที่การระบุตัวตนของประเทศนี้ยังคงประสิทธิภาพต่ำเหมือนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง และคิดกันว่า “หากยังเป็นอยู่แบบนี้ ต่อไปก็คงเหมือนเดิม” เพียงแค่สมมุติเหตุการณ์ที่เลวร้ายที่สุด ก็จะสามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุดได้ สมาชิกกลุ่ม JUMP อยากให้ความไม่พอใจนี้ เปลี่ยนเป็นพลังที่แข็งแกร่งเพื่อให้เกิดการก้าวกระโดดหรือ

การเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ สำหรับผมที่เป็นแพทย์ชายที่เริ่มเข้าสู่วัยชราอาจจะไม่ได้รวมอยู่ในนี้ แต่ก็ยังคงอยากช่วยสนับสนุนสมาชิกกลุ่ม JUMP ต่อไป

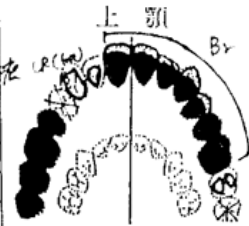
記録用紙『死後・生前記録』

(県歯報告用)

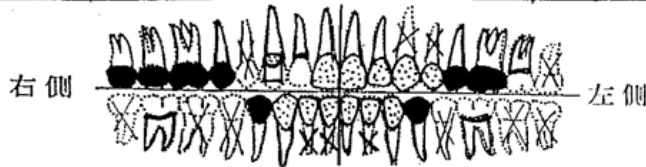
歯科検死記録

日附 平成23年3月14日

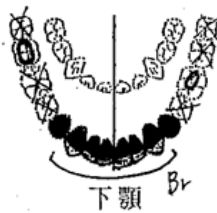
11	A	上顎前歯 Br
12	B	上顎中歯
13	C	上顎小臼歯、77カ=中央臼歯
14	D	臼歯 (生前)
15	E	銀色金属歯冠
16		銀色金属歯冠
17		銀色金属歯冠
18		銀色金属歯冠

21	A	上顎前歯 Br
22	B	上顎前歯 Br
23	C	上顎小臼歯
24	D	上顎小臼歯 銀色金属歯冠
25	E	銀色金属歯冠 Br
26		銀色金属歯冠 Br
27		上顎中歯
28		臼歯 (生前)

48		臼歯 (生前)
47		上顎中歯
46		臼歯 (生前)
45	E	臼歯 (生前)
44	D	銀色金属歯冠、LST歯 (D)
43	C	上顎前歯 Br
42	B	上顎小臼歯
41	A	上顎小臼歯

38		臼歯 (生前)
37		臼歯 (生前)
36		上顎中歯
35	E	臼歯 (生前)
34	D	銀色金属歯冠、LST歯 (D)
33	C	上顎前歯 Br
32	B	上顎小臼歯
31	A	上顎小臼歯 Br

(乳歯の場合は、アルファベットに○をつけて下さい)

所見

31は、77カ=中央臼歯を認め、尖頭臼歯には77カ=中央臼歯の歯冠を認め、
 32、33側面には一部CRを認め、
 14の銀色金属歯冠の遠心小窩にはLST歯を認め、生前義歯を使用
 していたと推測する。

死体発見日時	H23.3.13 15:00	死体発見場所	██████████	死体番号	██████████
死体状況	██████████	X線番号	デンタル パノラマ		32 33
検査者住所	千葉市中央区亥鼻1-8-1 千葉大学大学院医学研究院 法医学教室	電話	043-226-2078	署名	咲明 芳香 印
検査者住所	千葉市中央区亥鼻1-8-1 千葉大学大学院医学研究院 法医学教室	電話	043-226-2078	署名	茂谷 久子 印

03/13/23

03/13/23 千葉県歯科医師会警察歯科医会

บันทึกการตรวจเพื่อระบุตัวตนของศพด้วยวิธีทางทันตกรรม

解剖番号

No. [Redacted] 署

Date 23 3 16

早

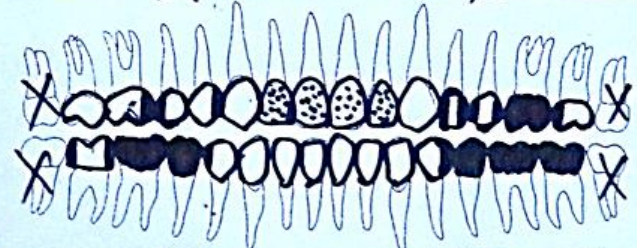
DENTAL CHART

右

左

- 11 前歯cK
- 12 前歯cK
- 13 0
- 14 In(MO)
- 15 In(OD)
- 16 In(MO)
- 17 In(LO)
- 18 R

- 11 前歯cK
- 12 前歯cK
- 13 0
- 14 In(MO)
- 15 In(MO)
- 16 FcK(銀色)
- 17 In(MO)
- 18 R

- 18 R
- 17 In(MO)
- 16 FcK(銀色)
- 15 FcK(銀色)
- 14 In(OD)
- 13 0
- 12 0
- 11 0

- 18 R
- 17 FcK(銀色)
- 16 FcK(銀色)
- 15 FcK(銀色)
- 14 In(OD)
- 13 0
- 12 0
- 11 0

Inspector 牛草大 法 医 咲 岡 和 香
 " 茂 谷 久 子
 取 込 証 小 笠 成 信

บันทึกทันตกรรม Dental Chart

จากการอ่าน 3.11 Identity “เสียงของทันตแพทย์ที่ทำงานระบุดัตตจนศพถึงวัน ข้างหน้า”

ซากิโกะ ฮาระ (นักศึกษามหาวิทยาลัยโตเกียวศึกษาต่างประเทศ,
นักศึกษาแลกเปลี่ยนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)

หนังสือเรื่อง “3.11 Identity: เสียงของทันตแพทย์ที่ทำงานระบุดัตตจนศพถึงวัน
ข้างหน้า” ฉบับภาษาญี่ปุ่นนั้น ได้รวบรวมประสบการณ์การทำงานและความคิดเห็นในการ
ปฏิบัติหน้าที่ระบุดัตตจนศพโดยใช้วิธีการทางทันตกรรม ในเหตุการณ์และภัยพิบัติ 3 ครั้งคือ
อุบัติเหตุเครื่องบินสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ตก แผ่นดินไหวครั้งใหญ่แถบฮันชิน-อวาจิ
แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่น หนังสือเล่มนี้ได้บอกเล่าให้ทราบถึง
ความสำคัญของการระบุดัตตจนศพที่ไม่ทราบชื่อ ซึ่งสภาพศพมีความเสียหายด้วยเพลิงไหม้
 ฯลฯ เหลือเพียงฟันหรือกระดูกที่นำมาวิเคราะห์ได้ ทันต-แพทย์แต่ละคนได้นำเสนอความ
ร้ายแรงของภัยพิบัติและสภาพศพจำนวนมากผ่านประสบการณ์ในสถานที่จริง รวมถึงข้อควร
แก้ไขและแนวทางในการดำเนินงานหากมีเหตุการณ์แบบเดียวกันเกิดขึ้นอีก สำหรับฉันแล้ว
เหตุการณ์และภัยพิบัติ 3 ครั้งที่มีการยกตัวอย่างในหนังสือเล่มนี้ ฉันมีประสบการณ์ใน
แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทางตะวันออกของญี่ปุ่นเท่านั้น ครั้งนั้นมีชาวถ่ายทอดทางโทรทัศน์ ฉัน
ได้เห็นผู้เสียชีวิตจำนวนมากและเป็นครั้งแรกที่รู้ว่ามีการใช้วิธีทางทันตกรรมเพื่อค้นหาและ
ระบุดัตตจนศพ ในหนังสือเล่มนี้ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียชีวิตมากพอ
ทำให้คืนศพแก่ครอบครัวไปด้วยการระบุดัตตจนศพจากการมองเพียงหน้าเท่านั้น ทำให้เกิด
ข้อผิดพลาดต้องขอรับศพคืนภายหลัง ไม่เพียงแต่ทันตแพทย์หรือผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์
เท่านั้น พวกเราซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาที่ควรรับรู้ว่าจะทำอะไรจึงจะระบุดัตตจนศพของคนได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ ฉันมีความสนใจใน 2 ประเด็น ประเด็นที่หนึ่งคือ “ญี่ปุ่น
เป็นประเทศที่ล้าหลังในเรื่องการค้นหาสาเหตุของการเสียชีวิตและการระบุดัตตจนศพ”
(JUMP2016: 109) เมื่อเปรียบเทียบการจัดการกับผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุเครื่องบินสายการบิน
เจแปนแอร์ไลน์ตก ที่เป็นชาวญี่ปุ่นและชาวต่างชาติ ในบทความเขียนถึงลักษณะพิเศษ
ของความคิดของชาวญี่ปุ่นเกี่ยวกับศพ สำหรับชาวต่างชาติ (ออสเตรเลีย เกาหลี อเมริกา
อังกฤษ) นั้นเชื่อกันว่าไม่มีวิญญาณอยู่ในศพ เมื่อตายแล้วไม่จำเป็นต้องเอาร่างกลับไปสู่
ประเทศของตัวเองก็ได้ ในขณะที่ชาวญี่ปุ่นเชื่อเกี่ยวกับศพว่า “หลังเสียชีวิต จำเป็นต้องมี

ร่างที่สมบูรณ์” ทำให้ต้องรีบรับศพคืนสู่ครอบครัวโดยเร็ว แนวคิด Mind-body dualism หรือทฤษฎีทวินิยมที่เป็นหลักปรัชญาตะวันตกและศาสนาคริสต์ที่ว่า สรรพสิ่งมี 2 อย่าง แยกกันคือรูปธรรม (สสาร) และนามธรรม (จิต) นั้น แตกต่างจากแนวคิดทางศาสนาของชาวญี่ปุ่นที่ว่า “ศพ” (เขียนด้วยอักษร 遺体 มีความหมายว่าร่างอันเป็นมรดกที่เหลืออยู่) ก็ต้องให้ความเคารพและจัดการเป็นอย่างดี อยากรให้ศพกลับไปสู่ครอบครัวโดยเร็ว อยากรให้ศพมีสภาพที่สมบูรณ์ แม้จะรู้ตัวตนของศพแล้วก็ยังพยายามค้นหาเศษซากของร่างที่เหลือให้พบ ทำให้ประสิทธิภาพและความถูกต้องในการจัดการมีข้อบกพร่อง การปรับปรุงวิธีการจัดการกับศพให้มีมาตรฐานระดับสากลอาจจะยากสำหรับชาวญี่ปุ่นที่มีแนวคิดเกี่ยวกับศพแบบนี้ ศาสนาความเชื่อกับหลักการทางวิทยาศาสตร์นั้นเป็นขั้วตรงกันข้าม อาจจะยากที่จะกล่าวว่าวิทยาศาสตร์เป็นวิธีการที่ถูกต้องทั้งหมด แต่ในความเป็นจริง ผลของการรับคืนศพให้ครอบครัว และความสับสนในเหตุการณ์ที่ผ่านมา รวมทั้งความยากลำบากในการระบุตัวตนของศพที่กระจัดกระจายแยกออกจากกัน ล้วนเป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริง การรับนำศพกลับ ผิดพลาดอาจไม่ได้เกิดบ่อย แต่เพื่อให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดแบบเดิมอีกนั้น เราจำเป็นต้องเข้าใจการระบุตัวตนของบุคคล โดยผ่านการตรวจสอบที่จำเป็นเพื่อให้ทราบข้อมูลที่ถูกต้องในภาพรวมด้วย

ประเด็นที่สอง คือ “ไม่ว่าจะเป็นใคร ทำคนไม่เคยจินตนาการว่าตัวเองจะเป็นศพนิรนามไปได้ และทุกคนจะคิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว” (JUMP2016: 113) ฉันคิดว่าประเด็นนี้เป็นแก่นเรื่องที่สำคัญที่สุดของหนังสือเล่มนี้ คนเราทุกคนอาจมีบางจุดที่มักจะคิดสรุปทุกอย่างเอง ไม่ว่าจะฟังเรื่องอะไรมาก็อาจคิดง่ายๆ ว่าเป็นเรื่องของคนอื่น ตัวเองไม่เกี่ยว แต่ทว่าพรุ่งนี้อาจมีแผ่นดินไหวขนาดใหญ่เกิดขึ้นในเมืองหลวงก็ได้ หรือเครื่องบินที่ตนเองกำลังจะใช้เดินทางเดือนหน้าตกลงก็ได้ เราไม่ควรลืมนึกถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เมื่อรู้สึกว่ายอันตรายแล้ว เราควรเตรียมตัวรับมืออย่างไร เราควรเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงปัญหาเรื่องการจัดเก็บข้อมูลทางทันตกรรมของคลินิกทันตแพทย์ทั่วประเทศ ความจำเป็นในการทำให้ข้อมูลเป็นระบบคอมพิวเตอร์ การทำ Dental Chart ให้เหมือนกันทั่วประเทศ การดูแลสภาพจิตใจของทันตแพทย์ที่มีภารกิจในพื้นที่จริง ฯลฯ เพียงมุมมองด้านทันตกรรมเท่านั้นก็มีปัญหาต่างๆ มากมายขนาดนี้แล้ว หนังสือเล่มนี้ทำให้รู้สึกว่า อาจมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นในวันพรุ่งนี้ก็ได้ เราต้องเริ่มปรับปรุงให้ดีขึ้นตั้งแต่วันนี้

สุดท้ายนี้ ฉันเองรู้สึกที่ตัวเองมีสติขึ้นจากการมองเห็นโลกอันสงบสุขอย่างพร่ามัว ด้วยเหตุการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 ฉันได้คิดถึงความตายของตัวเอง

ทุกวันมีคนเสียชีวิตเพิ่มขึ้น การจบชีวิตลงโดยไม่คาดฝันอาจไม่ใช่เรื่องของคนอื่นอีกต่อไป หนังสือเล่มนี้ทำให้ได้คิดถึงกรณีที่ตัวเองและครอบครัวต้องกลายเป็นศพนิรนามจากอุบัติเหตุหรือภัยพิบัติต่างๆ เราควรจะเป็นสิ่งที่ตนเองอาจประสบได้ ไม่เพียงแต่ทันตแพทย์เท่านั้น เราควรเข้าใจและให้ความร่วมมือกับการตรวจสอบเพื่อระบุตัวตนศพอย่างถูกต้อง และการดูแลสภาพจิตใจหรือการช่วยเหลือด้านอื่นๆ ที่เราอาจทำได้

『3.11 Identity 身元確認作業に従事した歯科医師の声を未来へ』を読んで

東京外国語大学 3 年

(シーナカリンウィロート大学交換留学)

原 早貴子

この本は、日本国内で起きた日航機墜落事故・阪神淡路大震災・東日本大震災の 3 つの事故・災害を例に挙げ、そこでの歯科所見による身元確認作業の経験、反省がまとめられている。焼死遺体など骨・歯といった硬組織しか残らない遺体の身元確認の際の歯科的個人識別の重要性が、実体験や実際の遺体数の規模を元に伝えられ、また実際に作業に従事した歯科医師たち一人ひとりが、現場の悲惨さや当時の反省、どう今後に備えられるのか・改善できるのかについてまとめたものが収められている。私は、この本を読むまで歯科所見で身元確認をするという事実すら知らなかった。今回例として挙げられた 3 つの事件・災害のうち私が経験したものは東日本大震災のみであるが、当時テレビの画面に映っていた死者数の向こうで、歯を使って遺体の身元確認が行われていたことを初めて認識した。本の中にも、東日本大震災で、遺体の身元情報が不十分なまま顔の確認だけで遺族に帰してしまったことで、のちに間違いが発覚し遺体の回収に至ったということが書かれているが、歯科医師・医療従事者のみでなく、私のような一般のレベルで常識として認識されることで、自分が遺族になったときの対応を、より効率的で正確な身元確認のために改めることができると思う。

中でも、私が印象に残った点が 2 点ある。1 点目は、「日本は死因究明および

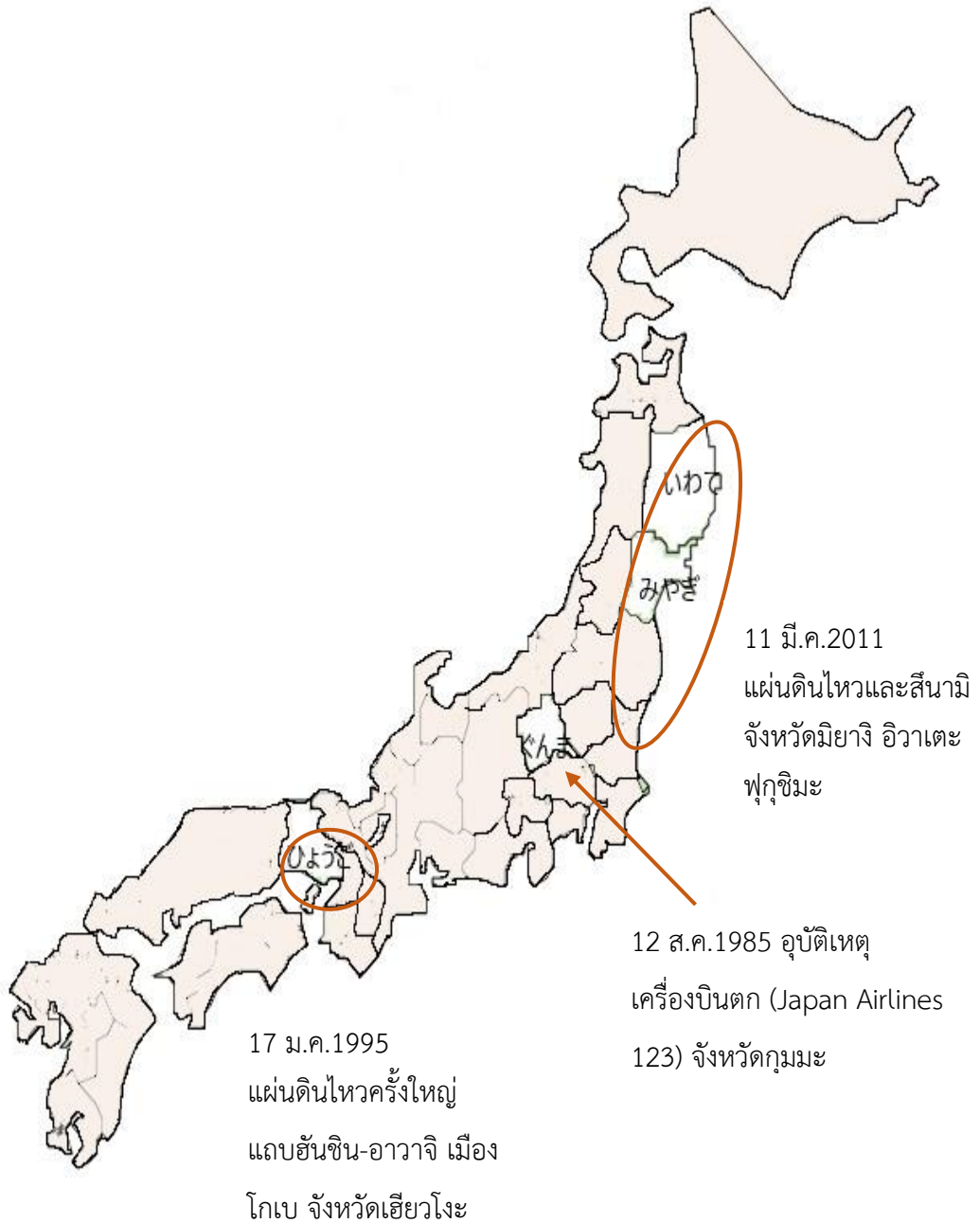
身元究明に関しては後進国」(JUMP2016:109)である。日航機墜落事故で亡くなった外国人のご遺族と日本人の対応を比較して、日本人の遺体観の特徴が書かれている。外国人(オーストラリア、韓国、アメリカ、イギリス人)は、遺体にはもはや魂が宿っていないので、肉体は亡くなった場所から持ち帰らなくていいという考え方である。それに対し、日本人は「死んだ後も完全な遺体が必要」という遺体観を持っており、遺体の引き渡しを急ぐという特徴がみられる。欧米的、キリスト教的な「霊肉二元論」で精神と肉体は明確に区別されているのと違い、日本人の宗教観では肉体も「遺体(遺された身体)」として礼節をもって扱わなければいけないものである。そのためなるべく早く遺体を遺族のそばに連れて帰りたい、遺体を完全にするために身元確認後も欠けている部位の搜索を申し出るという、効率性・正確性を欠いた対応に至ってしまう。そのような宗教観を持った日本人に国際標準の遺体の扱い方を強いるのは難しいかもしれない。宗教と科学は相反するものであり、科学的に正しいことがすべてだとは言えない。しかし、実際に遺体の返却を急いだ結果、混乱を招いた過去の事例があり、また他の離断遺体の身元確認を困難にしたのも事実である。急ぐあまり、他人の遺体を持ち帰っては本末転倒ではないか。この過去の事例から学び今後同じ失敗を繰り返さないためには、客観的で確実な身元確認のために必要な手順を個人個人が理解することが重要である。

2点目は、「誰も皆、生きているうちに自分が身元不明遺体になるなんて想像したくもないでしょうし、縁遠い話だと思っている」(JUMP2016:113)である。これが、この本の最大のテーマであると思う。人は皆、どこか高を括っていて、どんな話を聞いても他人事だと軽く考えてしまう。しかし、明日首都直下型大地震が起きるかもしれない。来月乗る飛行機が墜落するかもしれない。そんな危機感を持っておくことを忘れてはいけない。また、危機感を持ったうえで、それに備えて何ができるのかを、過去の失敗から学ぶ必要があるのだ。各地の歯医者のカルテの保存期間の問題や、歯科資料データ化の必要性、デンタルチャートの書式の統一、作業に従事する歯科医師への心理的ケアなど、歯科的観点でもこれだけ現状の問題点が挙げられている。次は明日かもしれないのだから、今日にでも改善を始めないといけないのだと考えさせられた。

最後に、現在 COVID-19 のパンデミックでそれまでの平和ボケから目を覚まし、ようやく私も死について当事者意識をもって考えることができている。日々、死者が増え、人生が思いもしない形で終わることはもはや他人ごとではない。この本をきっかけに、事故や災害などで自分や家族が身元不明遺体になるということについても、当事者として考え対応についても考えておこうと思った。歯科医でなくても、確実な身元確認のための理解と協力、そして心理的ケア、その他手伝えることがあるかもしれない。

แผนที่ประเทศญี่ปุ่นและจังหวัดที่ปรากฏในหนังสือนี้

“โครงการแปลหนังสือและจัดทำหนังสือความรู้ภาษาตะวันออก”

บรรณาธิการ 编者

อาจารย์ ดร.ภัทรธร พิพัฒน์กุล
パットオン・ピパタナクル

กองบรรณาธิการ 編集チーム

นายกฤษณ์ธัช ขาวสำอาง

コンラタット・カオサムアン

น.ส.พัทธพิมล คงวุธ

พัตตพิมอน・คอนอุต

น.ส.ศุภกานต์ อภินันท์รัฐกรณ์

สปาคาร์น・อาปินันตาคอน

นายศุภเสริฐ เลื่อนประไพ

สปาสาร์ท・ルアンพาราไพ

ออกแบบปก 表紙・中表紙デザイン

นายปภาวิน ธรนิศตระกูล

ปาปา-วิน・ตรานิตตะกุน

สอบถามเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ 本書についてのお問い合わせ : paton@g.swu.ac.th

Dentist's Memory

歯科医師たちの追憶

2020年6月1日 発行

编者・発行者 シーナカリンウィロート大学人文学部

Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

114 Sukhumvit 23, Wattana District, Bangkok 10110, THAILAND

Tel : (662) 649-5000

Dentist's Memory

เรื่องเล่าประสบการณ์การทำงานระบุด้านทันตศัลยกรรมและบุคคลสูญหายจากภัยพิบัติในประเทศญี่ปุ่น

ผู้จัดพิมพ์ “โครงการแปลหนังสือและจัดทำหนังสือความรู้ภาษาตะวันออก” ของหลักสูตรศิลปศาสตร
บัณฑิต

สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

114 ซอยสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110

โทรศัพท์ 0-2649-5000

พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2563

ISBN 978-616-296-214-1

โครงการแปลหนังสือและจัดทำหนังสือความรู้ภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ได้รับอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ต้นฉบับภาษาญี่ปุ่น
จาก JUMP (JAPANESE UNIDENTIFIED AND MISSING PERSONS RESPONSE TEAM)
ISBN 978-616-296-214-1